ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Τίτλος Εργασίας: "Δομές και μηχανισμοί υποστήριξης των προσφύγων: το παράδειγμα της Χίου."

Πτυχιακή Εργασία

Όνομα φοιτήτριας: Ανδρεάδη Μαρία

Αθήνα, 2017

ΧΑΡΟΚΟΠΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΣΧΟΛΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ, ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ & ΕΦΑΡΜΟΣΜΕΝΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Τριμελής Εξεταστική Επιτροπή

Απόστολος Γ. Παπαδόπουλος, Καθηγητής στη Γεωγραφική & Κοινωνική Ανάλυση του Αγροτικού Χώρου, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Γεώργιος Κρητικός, Επίκουρος Καθηγητής Ιστορικής γεωγραφίας νεότερων χρόνων, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Γεώργιος Μαυρομμάτης, Λέκτορας, Τμήμα Γεωγραφίας, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο

Η Φοιτήτρια Ανδρεάδη Μαρία, δηλώνω υπεύθυνα ότι:

1) Είμαι ο κάτοχος των πνευματικών δικαιωμάτων της πρωτότυπης αυτής εργασίας και από όσο γνωρίζω η εργασία μου δε συκοφαντεί πρόσωπα, ούτε προσβάλει τα πνευματικά δικαιώματα τρίτων.

2) Αποδέχομαι ότι η ΒΚΠ μπορεί, χωρίς να αλλάξει το περιεχόμενο της εργασίας μου, να τη διαθέσει σε ηλεκτρονική μορφή μέσα από τη ψηφιακή Βιβλιοθήκη της, να την αντιγράψει σε οποιοδήποτε μέσο ή/και σε οποιοδήποτε μορφότυπο καθώς και να κρατά περισσότερα από ένα αντίγραφα για λόγους συντήρησης και ασφάλειας.

Περιεχόμενα

Περίληψη **6**

Abstract **7**

Εισαγωγή **11**

Κεφάλαιο 1ο . Εισαγωγή στη διεθνή προστασία **12**

1.1. Η εξέλιξη της Διεθνούς Προστασίας 12

1.2. Διεθνείς διακηρύξεις για το καθεστώς και την προστασία των προσφύγων 15

1.2.1. Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα δικαιώματα του ανθρώπου 15

1.2.2. Η Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων και το Πρωτόκολλο του 1967 16

1.2.3. Ορισμός του πρόσφυγα και μετανάστη 17

Κεφάλαιο 2ο. Η εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου και των πολιτικών για το άσυλο στην Ευρώπη **19**

2.1. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης 19

2.2. Οι πολιτικές για το άσυλο και τη μετανάστευση: από τις ιδρυτικές συνθήκες στη Ζώνη Schengen 19

2.2.3 Το Σύστημα του Δουβλίνου ως αφετηρία ευρωπαϊκής συνεργασίας για το άσυλο 20

2.2.4. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ 21

2.2.5. Το Συμβούλιο του Τάμπερε και το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου(ΚΕΣΑ) 21

2.2.6. Η πρώτη φάση εναρμόνισης του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου 22

2.2.7. Η δεύτερη φάση εναρμόνισης του ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου 23

2.2.8 Η Συνθήκη της Λισσαβόνας 24

2.3. Το ευρωπαϊκό κεκτημένο για το άσυλο 24

2.3.1. Οι Οδηγίες για τις διαδικασίες ασύλου 24

2.3.2. Η οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής 25

2.3.3. Οι οδηγίες για την αναγνώριση 26

2.3.4. Κανονισμός Δουβλίνο 26

2.3.5. Κανονισμός Eurodac 27

2.4. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης Ασύλου 28

2.5. Χρηματοδοτική στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την πολιτική του ασύλου 28

Κεφάλαιο 3ο . Νομοθετικό πλαίσιο ασύλου στην Ελλάδα **31**

3.1. Ο εξευρωπαϊσμός της εθνικής νομοθεσίας για το άσυλο 31
3.2. Η εξέλιξη του εθνικού νομικού πλαισίου χορήγησης διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα 31
3.2.1. Η Υπηρεσία Ασύλου 32
3.2.2. Η λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου και οι δομές της 33
3.2.3. Η νέα Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης 34
3.2.4. Καθεστώς παραμονής στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης 35
3.2.5.Η δευτεροβάθμια διαδικασία χορήγησης καθεστώτος Διεθνούς προστασίας 36
Κεφάλαιο 4ο . Οι εξελίξεις της μεταναστευτικής και προσφυγικής κρίσης στην Ευρώπη, την Ελλάδα και τα νησιά του Αιγαίου 37
4.1. Διάδρομος ανατολικής Μεσογείου και ροές 37
4.2. Η εξέλιξη των μεταναστευτικών ροών προς την ΕΕ για το διάστημα 2014- 2017 38
4.3. Πρόγραμμα μετεγκατάστασης και επανεγκατάστασης της ΕΕ 39
4.3.1.Το Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης της ΕΕ (Relocation Scheme) 40
4.3.2. Πρόγραμμα Επανεγκατάστασης (Resettlement Scheme) 41
4.3.3. Η Συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας (18/3/2016) 41
4.4. Η κατάσταση στο νησί της Χίου 43
4.4.1. Σύντομη αναφορά στις εξελίξεις στην Ευρώπη 43
4.4.2. Το νέο καθεστώς υποδοχής στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ μετά τη συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας 44
4.4.3. Οι επιπτώσεις των εξελίξεων 45
Κεφάλαιο 5ο . Μεθοδολογία 47
5.1. Σκοπός της Έρευνας 47
5.2. Μεθοδολογία της έρευνας 47
5.2.1. Πεδίο μελέτης 49
5.2.2. Δειγματοληψία – Συλλογή πληροφοριών 49
5.2.3. Ερευνητικό εργαλείο – τεχνικές συλλογής πληροφοριών 50
5.2.4. Ανάλυση δεδομένων 51
5.2.5. Εκτίμηση δυσκολιών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας – Ενέργειες για άρση των δυσκολιών 51
5.2.6. Ηθικά ζητήματα 53
Κεφάλαιο 6ο . Παρουσίαση και ανάλυση δεδομένων 54
6.1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων 54
6.1.1. Αίτια εκδήλωσης κοινωνικού φαινομένου 54
6.1.2. Στάσεις και αντιλήψεις 60
6.1.3. Επιπτώσεις και συνέπειες 64

Κεφάλαιο 7ο . Συζήτηση – Συμπεράσματα 67

Βιβλιογραφία 71

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Πίνακες, Γραφήματα 82

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ. Οδηγός Συνέντευξης.....100

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ. Συνεντεύξεις.....101

Περίληψη

Ενόψει των σοβαρών διαστάσεων που έχει λάβει το προσφυγικό – μεταναστευτικό ζήτημα για την Ελλάδα, του κινδύνου των βασικών ανθρώπινων δικαιωμάτων των αιτούντων άσυλο και προσφύγων, καθώς και των δικαιωμάτων των κατοίκων της Ελλάδας, και κυρίως των ακριτικών περιοχών, που σε ένα ήδη βεβαρυμμένο κοινωνικό- οικονομικό κλίμα, αδυνατούν ως τόποι πρώτης υποδοχής να διαχειριστούν τις διαρκώς διογκούμενες μεταναστευτικές και προσφυγικές ροές, επιχειρείται η διερεύνηση των τρόπων ανταπόκρισης των δομών και μηχανισμών του νησιού της Χίου στην υποστήριξη των αναγκών των προσφύγων.

Η εργασία ξεκινά με το πρώτο κεφάλαιο και μια σύντομη αναφορά στην εξέλιξη του περιεχομένου της διεθνούς προστασίας και των διεθνών διακηρύξεων για το καθεστώς των προσφύγων, προκειμένου να διασαφηνιστεί το νομικό πλαίσιο προστασίας τους αλλά και ο ορισμός τους. Στο δεύτερο κεφάλαιο, αναλύεται η εξέλιξη του ευρωπαϊκού κοινοτικού κεκτημένου για το άσυλο, με αναφορές στις βασικές ευρωπαϊκές πολιτικές και συνθήκες για το άσυλο και τη μετανάστευση. Στο τρίτο κεφάλαιο, αναφέρονται οι σημαντικότερες εξελίξεις στο εθνικό νομικό πλαίσιο για το άσυλο, ενώ στο τέταρτο επισημαίνονται οι πρόσφατες εξελίξεις στην Ευρώπη εν μέσω της εξέλιξης της προσφυγικής κρίσης αλλά και ο ρόλος της Ελλάδας. Στο πέμπτο κεφάλαιο αναφέρονται οι μεθοδολογικές αρχές πάνω στις οποίες βασίστηκε η παρούσα μελέτη, ενώ στο έκτο ακολουθεί η ανάλυση και παρουσίαση των ερευνητικών προϊόντων. Τέλος, στο έβδομο κεφάλαιο παραθέτονται τα συμπεράσματα της συνολικής προσπάθειας, συνοδευόμενα από μερικές προτάσεις.

Λέξεις- κλειδιά: πρόσφυγες, άσυλο, διεθνής προστασία

Abstract

In view of the serious dimensions received by the refugee - immigration issue in Greece, the risk of the basic human rights of asylum seekers and refugees, as well as Greek residents' rights, especially those in the border regions, which in an already impaired socio- economic climate, unable as first reception sites to manage the constant soaring of migration and refugee flows, it has been attempted the investigation of the response modes of the structures and mechanisms of the island of Chios in supporting the needs of refugees.

The present thesis, starts with the first chapter and a brief discussion of the development in the content of international protection and international declarations on the status of refugees, in order to clarify their legal protection framework and their definition. The second chapter analyzes the evolution of the Common European Asylum System, with references to the key European policies and conditions for asylum and immigration. The third chapter lists the most important developments in the national legal framework on asylum, while the fourth highlighted recent developments in Europe amid the evolution of the refugee crisis and the role of Greece. The fifth chapter presents the methodological principles on which this study is based, while the sixth is followed by the analysis and presentation of the research products. Finally, the seventh chapter consists of the conclusions of the overall effort, together with some suggestions.

Keywords: refugees, asylum, international protection

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1. Αιτήσεις χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα, 2014……σ. 83

Πίνακας 2. Αιτήσεις χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα, 2015……..σ.83

Πίνακας 3. Αιτήσεις χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα, 2016……σ.83

Πίνακας 4. Αιτούντες άσυλο ανά τοποθεσία καταγραφής στην Ελλάδα, 2014……σ.84

Πίνακας 5. Αιτούντες άσυλο ανά τοποθεσία καταγραφής στην Ελλάδα, 2015……..σ.84

Πίνακας 6. Αιτούντες άσυλο ανά τοποθεσία καταγραφής στην Ελλάδα, 2016……σ.85

Πίνακας 7. Το Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης (Relocation Scheme) στην Ελλάδα -Ιταλία και τα συνεργαζόμενα κράτη μέλη, μέχρι τις 7 Φεβρουαρίου 2017……σ.85

Πίνακας 8. Ο αριθμός των μετεγκαταστάσεων από την Ελλάδα στα κράτη –μέλη μέχρι τον Φεβρουάριο 2017……..σ.86

Πίνακας 9. Το Πρόγραμμα Επανεγκατάστασης (Resettlement Scheme) για τα κράτη- μέλη, με την απόφαση της 20ης Ιουλίου 2015 και της Συμφωνίας ΕΕ- Τουρκίας της 4ης Απριλίου 2016, μέχρι τις 7 Φεβρουαρίου 2017……σ.87

Πίνακας 10. Συνοπτική κατάσταση αφίξεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, 21/3/2016 ……σ.88

Πίνακας 11. Συνοπτική κατάσταση αφίξεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, 16/4/2015 ……σ.88

Πίνακας 12. Συνοπτική κατάσταση αφίξεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, 16/12/2016 ……..σ.89

Πίνακας 13. Συνοπτική κατάσταση αφίξεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, 16/2/2017 ……σ.90

Πίνακας 14 : “Who is Doing What and Where” στη Χίο μέχρι τον Ιούνιο 2016 ……σ.91

Πίνακας 15. “Who is Doing What and Where” στη Χίο μέχρι τον Ιούνιο 2016 ……..σ.91

Πίνακας 16. Τα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης στα νησιά του Αιγαίου, 13/2/2017 …….σ.92

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα 1. Η εξέλιξη των εισροών της παράτυπης μετανάστευσης προς την ΕΕ στην πύλη της Ανατολικής Μεσογείου για το διάστημα 2008- 2016……..σ.93

Γράφημα 2. Εξέλιξη των συλλήψεων στις πύλες εισόδου της Ελλάδας, για το διάστημα 2006-2014……σ.93

Γράφημα 3. Συλληφθέντες μη νόμιμοι αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή στις συνορεύουσες πύλες εισόδου Ελλάδας- Τουρκίας για έτος 2014 και 2015……σ.94

Γράφημα 4. Συλληφθέντες μη νόμιμοι αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή στις συνορεύουσες πύλες εισόδου Ελλάδας- Τουρκίας για ενδεκάμηνο του 2015 και 2016……σ.95

Γράφημα 5. Συλλήψεις μη νόμιμων αλλοδαπών για παράνομη είσοδο και παραμονή ανά μεθόριο για τα έτη 2015 και 2016……σ.95

Γράφημα 6. Συλληφθέντες ανά υπηκοότητα μη νόμιμοι αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή για τα έτη 2014 και 2015……σ.96

Γράφημα 7. Εξέλιξη των μετεγκαταστάσεων από την Ελλάδα και Ιταλία από τον Οκτώβριο του 2015 μέχρι και τον Ιανουάριο 2017……σ.96

Γράφημα 8. Εξέλιξη μέσου αριθμού ημερήσιων ροών που διασχίζουν την θάλασσα από Τουρκία προς Ελλάδα ανά μήνα, 2015- 2016……σ.97

Γράφημα 9. Εξέλιξη του αριθμού των αιτημάτων ασύλου στην ΕΕ, 1998-2016……σ.97

Γράφημα 10. Εξέλιξη των αφίξεων στη Μεσόγειο θάλασσα, 2015- 2016……σ.98

Γράφημα 11. Ημερήσιες αφίξεις στην Ελλάδα μέσω της ανατολικής Μεσογείου, 10-11/ 2015 ……σ.98

Γράφημα 12. Μηνιαίες αφίξεις στο νησί της Χίου, 2015- 3/2016……σ.99

Γράφημα 13: Σύνολο καταγεγραμμένων αιτήσεων διεθνούς προστασίας, 2014- 2016……σ.99

Γράφημα 14: Καταγραφές αιτήσεων διεθνούς προστασίας ανά Περιφερειακό Γραφείου Ασύλου/ Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου στην Ελλάδα, 2016……σ.100

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΔΕΕ	Δικαστήριο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΕ	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΕΣΔΑ	Ευρωπαϊκή Σύμβαση Δικαιωμάτων του Ανθρώπου
ΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΚΕΣΑ	Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
EU	European Union
IRO	International Refugee Organization
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
	United Nations Relief and Works Agency
UNRWA	United Nations Relief and Rehabilitation
UNRRA	Administration

Εισαγωγή

Το φαινόμενο της μετακίνησης ανθρώπων είναι σύμφυτο με την αναζήτηση της προόδου, της εξέλιξης και μιας καλύτερης ζωής. Οι λαοί της Ευρώπης, ιδιαίτερα οι μεσογειακοί λαοί, το βιώνουν από την εποχή της αρχαιότητας, με πρωτοπόρους στην αναζήτηση τους Έλληνες που οικοδόμησαν πόλεις και πολιτισμούς πολύ πέρα από τα όρια της αρχαίας Ελλάδας. Στη νεότερη ιστορία της, η Ευρώπη χαρακτηρίζεται από συνεχείς μετακινήσεις πληθυσμών, εθελούσιες ή βίαιες. Άλλοι έφευγαν από την Ευρώπη κι άλλοι επεδίωκαν να μετακινηθούν προς αυτήν.

Όπως η μετανάστευση συντρόφευε την Ευρώπη στο πέρασμα των αιώνων, έτσι συνέβη και με τη προσφυγιά, την άλλη μορφή μετακίνησης των ανθρώπων. Το πιο σημαντικό ορόσημο στις συνειδήσεις των Ευρωπαίων για το προσφυγικό δράμα είναι ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος που άφησε πίσω του εκατόμβες θυμάτων και εκατομμύρια πρόσφυγες. Όταν γεννήθηκε η ελπίδα για έναν ειρηνικό κόσμο με ακρογωνιαίο λίθο τα ανθρώπινα δικαιώματα, η έννοια του ασύλου στην Ευρώπη απέκτησε ακόμα πιο έντονο περιεχόμενο για τις ευρωπαϊκές δημοκρατίες, ως έκφραση αλληλεγγύης σε χώρες που υπέφεραν κάτω από δικτατορίες και αυταρχικά καθεστώτα.

Με το τέλος του Ψυχρού Πολέμου και τη διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η έννοια του ασύλου και της διεθνούς προστασίας ενισχύθηκε και αποτελεί πλέον κοινό τόπο για τους Ευρωπαίους. Αλλά τα προσφυγικά και μεταναστευτικά ρεύματα έχουν αλλάξει. Τα αιτήματα ασύλου προέρχονται κυρίως από τις περιοχές της Ασίας, της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής. Το άσυλο είναι στενά συνδεδεμένο με τις μόνιμες περιοχές αστάθειας, πολέμων και συγκρούσεων στην περιφέρεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και με χώρες σε άλλες περιοχές του πλανήτη που βρίσκονται κάτω από δικτατορικά καθεστώτα ή εμφύλιες διενέξεις όπως στη κεντρική Αφρική. Ο κίνδυνος της μαζικής μετακίνησης πληθυσμών που βρίσκονται σε εμπόλεμες ζώνες -όπως συνέβη με τα γεγονότα στη βόρεια Αφρική όταν άρχισε το κίνημα της Αραβικής Άνοιξης, τον συνεχιζόμενο εμφύλιο στη Συρία, την κατάσταση στο Ιράκ και τις παλαιστινιακές περιοχές- καθώς και η κορυφαία πρόκληση της ρύθμισης της μετανάστευσης στο πλέον εκτενές εξωτερικό σύνορο της Ευρώπης όπως είναι η Μεσόγειος και η ανατολική γειτονιά της, σαστίζουν την Ευρωπαϊκή Ένωση.

Από την άλλη, η Ευρωπαϊκή Ένωση αναζητεί τη βελτίωση των διαδικασιών και των κανόνων που εφαρμόζει για να παράσχει προστασία σε αυτούς που αναζητούν άσυλο και να τους διαχωρίσει από τη μεγαλύτερη ομάδα που αποτελούν οι οικονομικοί μετανάστες, χωρίς χαρτιά και άδεια εργοδότησης (Φιλιππίδου Ε., 2012).

Κεφάλαιο 1^{ο} . Εισαγωγή στη διεθνή προστασία

1.1. Η εξέλιξη της Διεθνούς Προστασίας

Η έννοια "άσυλο" είναι τουλάχιστον 3.500 χρονών και βρίσκεται στα κείμενα και στην παράδοση πολλών αρχαίων πολιτισμών. Η έννοια της προστασίας των ατόμων που είχαν ανάγκη και αναζητούσαν καταφύγιο και προστασία από τους Θεούς υπήρχε από αρχαιοτάτων χρόνων. Η αντίληψη της πρόκλησης θεϊκής τιμωρίας, σε οποιονδήποτε προξενούσε κάποιο κακό σε πρόσωπο το οποίο είχε καταφύγει σε ιερό τόπο, ήταν κοινά αποδεκτή από τους αρχαίους Έλληνες και τους Αιγύπτιους (UNHCR, 2016).

Από την αρχαιότητα το άσυλο είχε τόσο πολιτική όσο και ανθρωπιστική διάσταση. Ωστόσο, με την έλευση του ρομαντικού εθνικισμού στην Ευρώπη στα τέλη του δέκατου όγδοου αιώνα, η έννοια της εθνικότητας έγινε αρκετά ουσιαστική και άτομα που διέσχιζαν τα σύνορα είχαν την υποχρέωση να ταυτοποιούνται (UNHCR, 2016).

Υπάρχουν πολλοί υποψήφιοι για τους οποίους ο όρος "πρόσφυγας" θα μπορούσε να ισχύει αναδρομικά με την εφαρμογή του το 1951. Για παράδειγμα, το Διάταγμα του Φοντενεμπλό (Οκτώβριος 1685)[1], ανάγκασε ένα σημαντικό αριθμό Ουγενότων προτεσταντών (οι εκτιμήσεις κυμαίνονται από 200.000 έως 500.000) να εγκαταλείψουν τη Γαλλία, αναζητώντας άσυλο στην Αγγλία, στη Δανία, και τις περιοχές που αποτελούν σήμερα τη Γερμανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες, σημαδεύοντας την αρχή της σύγχρονης εποχής ασύλου στην Ευρώπη (Spielvogel, 1999). Μετά τη Γαλλική Επανάσταση, οι περισσότεροι πρόσφυγες εγκατέλειπαν τη χώρα τους λόγω πολιτικής παρά θρησκευτικής δίωξης. Διάφορες ομάδες ατόμων από τον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο ορίστηκαν επίσημα ως πρόσφυγες (UNHCR, 2016).

Η συνειδητοποίηση της ευθύνης της διεθνούς κοινότητας να παρέχει προστασία στους πρόσφυγες και να τους συνδράμει στην επίλυση των προβλημάτων τους ανέρχεται στην εποχή της Κοινωνίας των Εθνών (1920). Η Κοινωνία των Εθνών, αποτέλεσε τον πρώτο διεθνή οργανισμό δια-κρατικής συνεργασίας, αναλαμβάνοντας πρωτοβουλίες δίχως προηγούμενο σχετικά με την παροχή βοήθειας στους πρόσφυγες στην Ευρώπη. Μετά τον πρώτο παγκόσμιο πόλεμο η διεθνής κοινότητα ασχολήθηκε με τις μαζικές μετακινήσεις των πληθυσμών που οφείλονταν στη Ρωσική επανάσταση και την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (UNHCR, 2005).

Το 1921 ο Νορβηγός διπλωμάτης Δρ. Fridtjof Nansen, εκλέχθηκε από την Κοινωνία των Εθνών ως Ύπατος Αρμοστής για τους Ρώσους Πρόσφυγες, θέτοντας έτσι το θεμέλιο λίθο για το σημερινό σύστημα προστασίας των προσφύγων. Τα καθήκοντα του ως Ύπατου Αρμοστή για τους Ρώσους Πρόσφυγες αποτελούνταν από τον καθορισμό του νομικού καθεστώτος των προσφύγων, την εύρεση μόνιμων λύσεων στο πρόβλημά τους (δηλαδή την οργάνωση του επαναπατρισμού τους ή την εγκατάστασή τους σε χώρες που ήταν σε θέση να τους δεχθούν για μόνιμη εγκατάσταση) και την ανάληψη έργων ανακούφισης με τη συνδρομή των φιλανθρωπικών οργανώσεων. Βοήθησε στην επιστροφή περίπου 450.000 αιχμαλώτων πολέμου και περίπου 30 εκατομμύρια ανδρών, γυναικών και παιδιών που κινδύνευαν να πεθάνουν στη

[1] Το Διάταγμα του Φοντενεμπλό (Οκτώβριος 1685) ήταν ένα διάταγμα του Λουδοβίκου ΙΔ' της Γαλλίας. Με αυτό ανακαλούνταν το Διάταγμα της Νάντης (1598), και δινόταν εντολή για την καταστροφή των εκκλησιών των Ουγενότων καθώς και για κλείσιμο των προτεσταντικών σχολείων. Ως αποτέλεσμα ένας σημαντικός αριθμός Ουγενότων προτεσταντών εγκατέλειψαν τη χώρα.

Ρωσία μετά την επανάσταση. Ο Nansen βοήθησε επίσης και άλλες ομάδες προσφύγων όπως τους Αρμένιους το 1924 και τους Ασσύριους, τους Ασσυροχαλδαίους και τους Τούρκους το 1928 (UNHCR, 2005).

Το 1930, μετά τον θάνατο του Nansen , ιδρύθηκε το Διεθνές Γραφείο Nansen για τους Πρόσφυγες, αποτελώντας διάδοχο οργανισμό του Γραφείου του Ύπατου Αρμοστή για τους Πρόσφυγες. Η πιο αξιοσημείωτη επιτυχία ήταν το διαβατήριο Nansen για τους πρόσφυγες, για το οποίο είχε απονεμηθεί το βραβείο Νόμπελ Ειρήνης 1938. Το Διεθνές Γραφείο Nansen αν και αντιμετώπιζε αρκετές δυσκολίες σχετικά με την έλλειψη πόρων με ταυτόχρονη αύξηση των προσφύγων, καταφέρνοντας να πείσει δεκατέσσερα κράτη να υπογράψουν τη Σύμβαση για τους πρόσφυγες του 1933, μπόρεσε να βοηθήσει περισσότερο από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες . Η άνοδος του ναζισμού οδήγησε σε τέτοια σοβαρή αύξηση στου αριθμού των προσφύγων από τη Γερμανία, ώστε το 1933 ο Σύνδεσμος δημιούργησε την Ύπατη Αρμοστεία για τους πρόσφυγες της Γερμανίας (Nobel Media, 2014).

Στις 31 Δεκεμβρίου 1938, τόσο το Διεθνές Γραφείο Nansen όσο και του Ύπατου Αρμοστή για τους Γερμανούς Πρόσφυγες, αντικαθίστανται από το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή για τους Πρόσφυγες, το οποίο λειτούργησε μέχρι το 1946. Οι συγκρούσεις και η πολιτική αστάθεια κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησαν πάρα πολλούς ανθρώπους σε αναγκαστική μετανάστευση. Το ίδιο έτος, συγκλήθηκε Διακυβερνητική Επιτροπή, η οποία ασχολήθηκε με όλες τις ομάδες των προσφύγων που δημιουργήθηκαν στην Ευρώπη κατά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, αντικαθιστώντας την το 1947, από τον Διεθνή Οργανισμό των Προσφύγων (UNHCR, 2005).

Η διεθνής κοινότητα μετά το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου προσπάθησε να αποτρέψει τον τρόμο και τη βαρβαρότητα που προκάλεσε. Το 1944, μετά την διάλυση της Κοινωνίας των Εθνών, δημιουργήθηκε από τους Σύμμαχους ο Οργανισμός Αρωγής και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών (UNRRA). Η ίδρυση αυτού του οργανισμού είχε σκοπό την παροχή ανθρωπιστικής βοήθειας σε περιοχές που ελευθερώθηκαν από τον άξονα, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών της Ευρώπης και της Κίνας. Αυτή, περιλάμβανε την επιστροφή στη χώρα καταγωγής τους επτά εκατομμυρίων προσφύγων, που ως τότε αναφέρονταν ως εκτοπισθέντες, και για τη δημιουργία καταυλισμών εκτοπισμένων για ένα εκατομμύριο πρόσφυγες, οι οποίοι αρνήθηκαν να επαναπατριστούν. Η UNRRA έκλεισε το 1947, ημερομηνία κατά την οποία είχε ξεκινήσει η δράση του νεοσυσταθέντος Διεθνούς Οργανισμού για τους Πρόσφυγες (IRO) (UNHCR, 2005).

Ο Διεθνής Οργανισμός Προσφύγων (IRO), ιδρύθηκε το 1947, δύο χρόνια δηλαδή, μετά από την ίδρυση του Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών (ΟΗΕ). Αποτέλεσε τον πρώτο διεθνή οργανισμό που ασχολήθηκε με όλες τις πτυχές της ζωής των προσφύγων, όπως της καταγραφής, του καθορισμού του καθεστώτος, του επαναπατρισμού και μετεγκατάστασής τους. Η περίοδος που λειτούργησε ο Διεθνής Οργανισμός Προσφύγων χαρακτηριζόταν από τις αυξανόμενες εντάσεις που είχαν ξεσπάσει μεταξύ του Δυτικού και Ανατολικού Κόσμου σε συνδυασμό με τον ελάχιστο αριθμό των κρατών που συνεισέφεραν στον προϋπολογισμό του, παράγοντες που οδήγησαν στη διάλυσή του το 1951 (UNHCR, 2005).

Το 1951, η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ αντικατέστησε τον Διεθνή Οργανισμό Προσφύγων (IRO) με την Ύπατη Αρμοστεία για τους Πρόσφυγες (UNHCR). Από τον Ιανουάριο του 1951 η Ύπατη Αρμοστεία ασκεί το έργο της σύμφωνα με το Καταστατικό της, όπου στο έργο της ορίζεται η παροχή διεθνούς προστασίας στους πρόσφυγες και η ανεύρεση μόνιμων λύσεων στο προσφυγικό πρόβλημα με τη συνεργασία των Κρατών στα οποία καταφεύγουν οι πρόσφυγες. Το

έργο της Ύπατης Αρμοστείας χαρακτηρίζεται «απόλυτα μη πολιτικό», «ανθρωπιστικό και κοινωνικό» (UNHCR, 2016) .

Όταν ο ΟΗΕ αντικατέστησε τη Κοινωνία των Εθνών(1945), ήταν ξεκάθαρο ότι στο εξής η βοήθεια για τους πρόσφυγες θα αποτελεί διεθνή ευθύνη. Ο Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, ο οποίος τέθηκε σε ισχύ στις 24 Οκτωβρίου του 1945, αναφέρει μεταξύ άλλων ως σκοπό των Ηνωμένων Εθνών το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιακών ελευθεριών, ανεξαρτήτως διακρίσεων λόγω φυλής, φύλου, γλώσσας ή θρησκείας. Σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη, οι χώρες του κόσμου έχουν από κοινού ευθύνη για τους ανθρώπους που φεύγουν από δίωξη. Σε ψήφισμα της γενικής συνέλευσης του ΟΗΕ το 1947, υπογραμμίστηκε ότι κανένας πρόσφυγας ή εκτοπισμένος, με βάσιμο φόβο δίωξης και άρνησης επιστροφής στη χώρα καταγωγής του, δεν πρέπει να αναγκάζεται να επιστρέψει στη χώρα του (UNHCR, 2016).

Μια από τις πρώτες αποστολές του ΟΗΕ, ήταν η επεξεργασία της Οικουμενικής Διακήρυξης των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων, η οποία ψηφίστηκε το 1948 από τα Ηνωμένα Έθνη. Στο προοίμιο της Διακήρυξης γίνεται, μεταξύ άλλων, αναφορά στον Καταστατικό Χάρτη του ΟΗΕ και στη διακήρυξη των λαών των Ηνωμένων Εθνών ότι πιστεύουν στα θεμελιακά δικαιώματα του ανθρώπου, στην αξιοπρέπεια και την αξία της ανθρώπινης προσωπικότητας, στην ισότητα των δικαιωμάτων ανδρών και γυναικών. Οι παραβιάσεις των ανθρώπινων δικαιωμάτων είναι ο βασικός λόγος που οδηγεί τους ανθρώπους στη φυγή. Το δικαίωμα να αναζητά κάποιος άσυλο, διασφαλίζεται από το άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα, στο οποίο διατυπώνεται ότι «Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες» (UNHCR, 2016).

Εκτός από την ίδρυση του ΟΗΕ, οι κυβερνήσεις υιοθέτησαν επίσης τη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Αυτή η Σύμβαση, παραμένει το θεμέλιο του διεθνούς προσφυγικού δικαίου έως και τις μέρες μας. Περιλαμβάνει τον ορισμό της έννοιας του πρόσφυγα και τα κριτήρια μεταχείρισης όσων πληρούν τα κριτήρια του ορισμού. Η Σύμβαση αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της παγκόσμιας βούλησης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των αναγκαστικών μετακινήσεων των ανθρώπων (UNHCR, 2005).

Η έννοια του πρόσφυγα επεκτάθηκε από την Σύμβαση του 1967, και από περιφερειακές συμβάσεις στην Αφρική και τη Λατινική Αμερική προκειμένου να περιλαμβάνει άτομα που εγκατέλειψαν την χώρα τους λόγω πολέμου ή βίας. Το Πρωτόκολλο κατάργησε τον περιορισμό του ορισμού του πρόσφυγα της Σύμβασης, ο οποίος εφαρμοζόταν μόνον σε όσους κατέστησαν πρόσφυγες λόγω των γεγονότων που συνέβησαν πριν το 1951 και ήρε το γεωγραφικό περιορισμό της εφαρμογής του στα γεγονότα που συνέβησαν στην Ευρώπη (UNHCR, 2005).

Η Ύπατη Αρμοστεία τιμάται με το Νόμπελ Ειρήνης το 1981, για τη βοήθεια που έχει προσφέρει στους πρόσφυγες όλου του κόσμου. Από τα 34 μόλις μέλη που απασχολούνταν όταν ιδρύθηκε, πλέον αριθμούνται στα 6.650 μέλη προσωπικού, εκ των οποίων τα 740 βρίσκονται στα κεντρικά γραφεία της στη Γενεύη. Ο οργανισμός διαθέτει γραφεία σε 118 χώρες, ενώ τα μέλη του βρίσκονται σε περισσότερες από 100 κεντρικές περιοχές, σε περιφερειακά και εθνικά γραφεία, καθώς και σε σχεδόν 150 γραφεία σε πιο απομακρυσμένα μέρη. Ο προϋπολογισμός έχει αυξηθεί από 300.000 δολάρια τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του οργανισμού, σε περισσότερα από 3 δισεκατομμύρια δολάρια το 2010. Η Ύπατη Αρμοστεία φροντίζει σήμερα για 34,4 εκατομμύρια ανθρώπους, διανύοντας την έβδομη δεκαετία ζωής της (UNHCR, 2016).

1.2. Διεθνείς διακηρύξεις για το καθεστώς και την προστασία των προσφύγων

Το νομικό πλαίσιο που καθορίζει την προστασία των προσφύγων, αποτελείται από το διεθνές προσφυγικό δίκαιο, το διεθνές δίκαιο των δικαιωμάτων του ανθρώπου και, σε ορισμένες περιπτώσεις, το διεθνές ανθρωπιστικό δίκαιο και το διεθνές ποινικό δίκαιο. Όμως τους δύο κύριους άξονες, πάνω στους οποίους στηρίζεται νομικό καθεστώς της προστασίας των προσφύγων, αποτελούν το Διεθνές Προσφυγικό Δίκαιο και το Δίκαιο των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων (UNHCR, 2005).

Ακρογωνιαίο λίθο του Διεθνούς Προσφυγικού Δικαίου, αποτελούν η Σύμβαση του 1951 και το Πρωτόκολλο του 1967, οι μοναδικές διεθνείς συνθήκες που ορίζουν το ειδικό νομικό καθεστώς όσων έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία. Το Διεθνές Προσφυγικό Δίκαιο συμπληρώνεται από τις περιφερειακές συνθήκες για τους πρόσφυγες (π.χ. Σύμβαση του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας του 1969, Διακήρυξη της Καρθαγένης για τους Πρόσφυγες), καθώς και από κείμενα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, το Διεθνές Εθιμικό Δίκαιο, Διεθνή Κείμενα (Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, Διεθνές Σύμφωνο των Ατομικών και Πολιτικών Δικαιωμάτων), Περιφερειακές Συνθήκες όπως η Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών (1950). Σημαντικό σημείο αναφοράς αποτελεί το Διεθνές Ανθρωπιστικό Δίκαιο (τέσσερις συμβάσεις της Γενεύης (1949) και τα δύο Συμπληρωματικά Πρωτόκολλα τους (1977)) (UNHCR, 2005).

Στο πλαίσιο της διασφάλισης ανθρώπινης μεταχείρισης των ευάλωτων ομάδων, το Διεθνές Προσφυγικό Δίκαιο συνδέθηκε άμεσα με το Διεθνές Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, το οποίο επικεντρώνεται στο σεβασμό της αξιοπρέπειας και της ευημερίας κάθε ανθρώπου. Αυτοί οι δύο κλάδοι δικαίου αλληλοσυμπληρώνονται. Το πλαίσιο της διεθνούς προστασίας στηρίζεται στις έννοιες των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Έχει ως στόχο να βοηθήσει όσους αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις πατρίδες τους επειδή παραβιάστηκαν τα δικαιώματά τους. Το Δίκαιο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου που εφαρμόζεται σε όλους τους ανθρώπους, συμπεριλαμβανομένων των προσφύγων, ανεξάρτητα από το καθεστώς τους, αποτελεί χρήσιμο κριτήριο για την αξιολόγηση της ποιότητας της μεταχείρισης που οι χώρες ασύλου επιφυλάσσουν στους πρόσφυγες και στους αιτούντες άσυλο που βρίσκονται στην επικράτειά τους. Ιδιαίτερη είναι η σημασία του Δικαίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, στις περιπτώσεις όπου τα κράτη δεν είναι συμβαλλόμενα σε συνθήκες προστασίας των προσφύγων (στη Σύμβαση του 1951, στο Πρωτόκολλο του 1967 ή στη Σύμβαση του Οργανισμού Αφρικανικής Ενότητας) (UNHCR, 2005).

Επομένως, το Δίκαιο των Προσφύγων ενσαρκώνει τη παγκόσμια προσπάθεια δημιουργίας ενός δεσμευτικού και υποστηρικτικού νομοθετικού και θεσμικού πλαισίου για τα ανθρώπινα δικαιώματα των προσφύγων.

1.2.1. Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα δικαιώματα του ανθρώπου

Η Οικουμενική Διακήρυξη για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, υιοθετήθηκε στη Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ το 1948. Επικυρώνει τα θεμελιώδη δικαιώματα και τις ελευθερίες των ατόμων, όπως το δικαίωμα στη ζωή, στην ελευθερία και στην ιθαγένεια, στη συνείδηση και στη θρησκεία, στην εργασία, στην εκπαίδευση, στην ελευθερία σκέψης, στη συμμετοχή στη διακυβέρνηση, στη τροφή και κατοικία. Η Διακήρυξη ήταν η αρχή ώστε να ακολουθήσουν περισσότερες από ογδόντα συνθήκες και διακηρύξεις για τα ανθρώπινα δικαιώματα (Διεθνές

Σύμφωνο για τα Οικονομικά, Κοινωνικά και Μορφωτικά Δικαιώματα, Διεθνές Σύμφωνο για τα Ατομικά και Πολιτικά Δικαιώματα κλπ). Το δικαίωμα παροχής ασύλου διασφαλίζεται από το άρθρο 14 της Οικουμενικής Διακήρυξης για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα: «Κάθε άτομο που καταδιώκεται έχει το δικαίωμα να ζητά άσυλο και του παρέχεται άσυλο σε άλλες χώρες» . Το εθνικό και το διεθνές δίκαιο προστατεύουν με δεσμευτικό τρόπο τα ανθρώπινα δικαιώματα. Αντίθετα η Οικουμενική Διακήρυξη δεν έχει δεσμευτική ισχύ, αλλά διαμορφώνει ηθικές δεσμεύσεις, ενώ δημιουργεί και προτείνει πολιτικές στα κράτη που δεσμεύονται από αυτή (UNRIC, 2016).

1.2.2. Η Σύμβαση του 1951 για το καθεστώς των προσφύγων και το Πρωτόκολλο του 1967

Η Σύμβαση υπογράφηκε στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου του 1951 από 144 χώρες και ξεκίνησε να ισχύει στις 22 Απριλίου του 1954. Στην Ελλάδα υπογράφηκε στις 10 Απριλίου του 1952 (Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2009).

Έως και τις μέρες μας, η Σύμβαση του 1951 αποτελεί τον βασικό πυλώνα του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και τον ακρογωνιαίο λίθο της παγκόσμιας βούλησης για την αντιμετώπιση των προβλημάτων των αναγκαστικών μετακινήσεων των ανθρώπων. Από το προοίμιο της Σύμβασης του 1951, διαφαίνεται η έντονη ανάγκη για την περίληψη των νόμων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, οι οποίοι καθορίζονται από το Διεθνές Δίκαιο.

Αντικατοπτρίζοντας τις πολιτικές ανησυχίες της εποχής, το πεδίο εφαρμογής της Σύμβασης του 1951 είχε περιοριστεί στην αρχή στους Ευρωπαίους πρόσφυγες λόγω των γεγονότων που είχαν λάβει χώρα πριν το 1951. Όμως, σύντομα κατέστη σαφές ότι οι προσφυγικές κρίσεις ήταν συνεχείς και δεν περιορίζονταν μόνο σε μια ήπειρο.

Κατά τη δεκαετία του 1960 οι αναταραχές που ξέσπασαν με το τέλος της αποικιοκρατίας στην Αφρική, πυροδότησαν αλλεπάλληλες μετακινήσεις προσφύγων. Η διεθνής κοινότητα ανταποκρίθηκε στις νέες καταστάσεις υιοθετώντας το Πρωτόκολλο του 1967 στη Σύμβαση του 1951. Το Πρωτόκολλο κατάργησε τον περιορισμό του ορισμού του πρόσφυγα της Σύμβασης, ο οποίος εφαρμοζόταν μόνον σε όσους κατέστησαν πρόσφυγες λόγω των γεγονότων που συνέβησαν πριν το 1951 και ήρε το γεωγραφικό περιορισμό της εφαρμογής του στα γεγονότα που συνέβησαν στην Ευρώπη (για όσα κράτη τον εφάρμοζαν). Αν και σκοπός της υιοθέτησης του Πρωτοκόλλου του 1967 ήταν η αντιμετώπιση των ανησυχιών των νέων ανεξάρτητων αφρικανικών κρατών, μετά από διαβουλεύσεις με την Ύπατη Αρμοστεία ο Οργανισμός Αφρικανικής Ενότητας (που σήμερα ονομάζεται Ένωση της Αφρικής) υιοθέτησε το 1969 ιδιαίτερο κείμενο για την προστασία των προσφύγων (UNHCR, 2005).

Η Σύμβαση περιλαμβάνει τον ορισμό της έννοιας του πρόσφυγα, ο οποίος καθορίζει τις προϋποθέσεις για την παροχή διεθνούς προστασίας, και τις υποχρεώσεις των κρατών, ενώ υπερέχει όλου του διεθνούς νομικού πλαισίου για θέματα που αφορούν στο πεδίο εφαρμογής της. Εκτός από τον ορισμό του πρόσφυγα, η Σύμβαση εγκαθιδρύει την αρχή της μη επαναπροώθησης, καθορίζει τις υποχρεώσεις του πρόσφυγα ως προς την χώρα καταγωγής, το πλαίσιο των δικαιωμάτων και των ελευθεριών του, π.χ. την άσκηση επαγγέλματος, το δικαίωμα προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, την ελεύθερη κυκλοφορία, το δικαίωμα ελεύθερης άσκησης λατρείας, κλπ. Από το περιεχόμενο της Σύμβασης του 1951 εξαιρούνται οι τρομοκράτες και εγκληματίες πολέμου (ρήτρα εξαίρεσης). Ακόμα, από την Σύμβαση προσδιορίζονται οι ρήτρες παύσης του καθεστώτος του πρόσφυγα, το οποίο ούτως ή άλλως χαρακτηρίζεται από

προσωρινότητα. Σύμφωνα με το άρθρο 1Γ της Σύμβασης, η ιδιότητα του πρόσφυγα παύει να ισχύει, όταν οι λόγοι υπαγωγής του άρθρου 1 δεν υφίστανται πλέον, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει λόγος παροχής διεθνούς προστασίας. Η αλλαγή των συνθηκών στη χώρα καταγωγής από μόνη της δεν είναι αρκετή για να ενεργοποιήσει τη ρήτρα παύσης, αν υπάρχουν υποκειμενικοί λόγοι, που για τον συγκεκριμένο άνθρωπο, καθιστούν την επιστροφή του ιδιαίτερα επώδυνο (UNHCR, 2005).

1.2.3. Ορισμός του πρόσφυγα και μετανάστη

Πολλές φορές, η διάκριση στην πράξη μεταξύ ενός πρόσφυγα και ενός μετανάστη καθίσταται δύσκολη. Ένα κοινό τους γνώρισμα, μπορεί να αφορά την εισροή τους σε μια χώρα χωρίς τα νομιμοποιητικά τους έγγραφα. Συναντάται συχνά η πρακτική της χρήσης του θεσμού του ασύλου από μετανάστες, με απώτερο σκοπό την παραμονή τους στη χώρα που εισήλθαν παράνομα, ενώ άτομα που διαθέτουν όλες τις προϋποθέσεις ώστε να τους αναγνωριστεί η ιδιότητα του πρόσφυγα, να αντιμετωπίζονται ως οικονομικοί μετανάστες. Η βασική ειδοποιός διαφορά απαντάται στο γεγονός ότι για τους πρόσφυγες ισχύει η αρχή της μη επανοπροώθησης σε χώρα που αντιμετωπίζουν κίνδυνο δίωξης. Αντίθετα τα κίνητρα μετακίνησης των μεταναστών είναι οικονομικής φύσης. Οι παραπάνω έννοιες αποτελούν δύο εντελώς διαφορετικές κατηγορίες μετακινούμενων πληθυσμών, καθώς διακρίνονται σε ξεχωριστό νομικό πλαίσιο και καθεστώς προστασίας. (Έμκε-Πουλοπούλου, 2007).

Η Σύμβαση του 1951 είναι το θεμέλιο του διεθνούς προσφυγικού δικαίου και ο ορισμός που περιλαμβάνει είναι η πρωταρχική βάση για τον καθορισμό του καθεστώτος του πρόσφυγα (UNHCR, 2005). Σύμφωνα με την παραπάνω και το άρθρο 1 Α(2) της ίδιας, πρόσφυγας είναι κάθε πρόσωπο:

«… που εξαιτίας δικαιολογημένου φόβου δίωξης λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να απολαμβάνει της προστασίας της χώρας αυτής ή εάν δεν έχει υπηκοότητα και ευρίσκεται εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους διαμονής του δεν δύναται ή λόγω του φόβου τούτου δεν επιθυμεί να επιστρέψει σ' αυτήν» (Ηνωμένα Έθνη, Συλλογή Συμβάσεων, 1951).

Ένας πρόσφυγας δικαιούται άσυλο και ασφάλεια. Αναλυτικότερα, εξαιτίας της δίωξης που μπορεί να αντιμετωπίσει ένας πρόσφυγας, δικαιούται να προστατευθεί από μια εξαναγκαστική επιστροφή στη χώρα καταγωγής του (αρχή της μη επαναπροώθησης). Επίσης, τα οικονομικά και κοινωνικά δικαιώματα είναι εξίσου σημαντικά για την αποτελεσματική προστασία. Αυτή μπορεί να είναι η ενσωμάτωση στη χώρα που του παρέχει άσυλο, η επανεγκατάσταση σε μια άλλη χώρα ή ο εθελούσιος επαναπατρισμός στη χώρα καταγωγής του, εφόσον αυτή γίνεται με ασφάλεια και αξιοπρέπεια. Κάθε πρόσφυγας δικαιούται ιατρικής περίθαλψης, το δικαίωμα της εκπαίδευσης για παιδιά πρόσφυγες και το δικαίωμα στην εργασία (UNHCR, 2016).

Όμως, οι πρόσφυγες, ενώ αντιμετωπίζονται ως ξεχωριστή κατηγορία από τους μετανάστες, συχνά ταξιδεύουν μαζί, χρησιμοποιούν τους ίδιους μεταναστευτικούς δρόμους ή πέφτουν θύματα των ίδιων κυκλωμάτων εμπορίας ανθρώπων και πολλές φορές αντιμετωπίζουν τις ίδιες παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων στις χώρες μετάβασης ή στις χώρες προορισμού. Πολλές φορές συγχέεται ο όρος πρόσφυγα και ο όρος του μετανάστη (Διεθνής Αμνηστία, 2016).

Σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία, ένας οικονομικός μετανάστης εγκαταλείπει τη χώρα του με τη θέλησή του προς ανεύρεση μιας καλύτερης ζωής, συνεχίζοντας να απολαμβάνει την

προστασία της χώρας του / της. Ένας πρόσφυγας δεν έχει επιλογές όταν εγκαταλείπει τη χώρα του εξαιτίας του φόβου της δίωξης. Ο λόγος που διαχωρίζονται οι μετακινούμενες ομάδες πληθυσμών είναι πολιτικός και αφορά στη νομική υπόσταση που έχουν ανάλογα με τους λόγους μετακίνησης και συνεπώς τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που απορρέουν από αυτήν (UNHCR, 2016).

Πολλά κράτη απλά υιοθετούν τον ορισμό του πρόσφυγα που περιλαμβάνεται στα σχετικά διεθνή κείμενα στα οποία είναι συμβαλλόμενα μέρη. Όμως, δεν απαγορεύεται στα κράτη να υιοθετήσουν ορισμό του πρόσφυγα ευρύτερο από αυτόν που επιβάλλουν οι διεθνείς τους υποχρεώσεις. Η εθνική νομοθεσία πολλών κρατών διευρύνει την παρεχόμενη στους πρόσφυγες προστασίας και σε άλλες κατηγορίες αναγκαστικά μετακινούμενων ανθρώπων (UNHCR, 2005).

Στη διαδικασία αναγνώρισης ενός αλλοδαπού ως δικαιούχου διεθνούς προστασίας, διακρίνονται τρείς κατηγορίες. Η πρώτη απαντά σε αυτή του αιτούμενου άσυλου, ο οποίος έχει στην κατοχή του το «δελτίο αιτήσαντος άσυλο αλλοδαπού». Η δεύτερη αναφέρεται στον αναγνωρισμένο πολιτικό πρόσφυγα, στον οποίο έχει χορηγηθεί το καθεστώς ασύλου. Και τέλος, στους τελούμενους υπό καθεστώς επικουρικής προστασίας, καθώς και σε αυτούς που διαμένουν προσωρινά σε μια χώρα για ανθρωπιστικούς λόγους ή άλλους λόγους, στους οποίους χορηγείται αντίστοιχη άδεια παραμονής για ανθρωπιστικούς λόγους (Εγκύκλιος Υπουργείου Απασχόλησης (Αριθ. Πρωτ.: 19000/ 442), 2012).

Σύμφωνα με το εθνικό σύστημα δικαίου της κάθε χώρας, οι κυβερνήσεις υιοθετούν τις διαδικασίες καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα, προκειμένου να προσδιοριστεί το νομικό καθεστώς και τα δικαιώματα των προσώπων στα οποία αναγνωρίζεται το καθεστώς αυτό. Σε κάποιες περιπτώσεις, όταν τα κράτη δεν έχουν υιοθετήσει τις απαραίτητες διαδικασίες, μπορούν να ζητήσουν από την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ να εφαρμόσει τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα. Η UNHCR εφαρμόζει τη διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα στα κράτη που δεν είναι συμβαλλόμενα μέρη σε κανένα διεθνές κείμενο προστασίας των προσφύγων. Η Ύπατη Αρμοστεία συνιστά την εφαρμογή γρήγορων, φιλελεύθερων και δίκαιων διαδικασιών, αναγνωρίζοντας ότι η στοιχειοθέτηση της δίωξης είναι ένα δύσκολο έργο. Ο ρόλος της είναι συμβουλευτικός, δηλαδή παρέχει οδηγίες για την προσήκουσα και σύμφωνη με τα διεθνή κριτήρια μεταχείριση αυτών των προσφύγων (UNHCR, 2016).

Κεφάλαιο 2ο. Η εξέλιξη του θεσμικού πλαισίου και των πολιτικών για το άσυλο στην Ευρώπη

2.1. Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Η ανάγκη για την προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και θεμελιωδών ελευθεριών εκφράστηκε από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Ανθρώπου (ΕΣΔΑ), η οποία συστάθηκε υπό την αιγίδα του Συμβουλίου της Ευρώπης τον Νοέμβριο του 1950 στη Ρώμη. Κατ' επέκταση, ιδρύθηκε το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο για τα Ανθρώπινα Δικαιώματα (ΕΔΔΑ), με στόχο την επιτήρηση όσων έχουν θεσπιστεί στη Σύμβαση του 1950 (Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), 2010).

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της ΕΕ, θα επιβεβαίωνε τη Σύμβαση των Ανθρώπινων Δικαιωμάτων της ΕΕ(ΕΣΔΑ), ενώ θα συγκέντρωνε σε ένα συμπληρωματικό κείμενο τα θεμελιώδη δικαιώματα που ίσχυαν στην ΕΕ ώστε να καταστούν πιο εμφανή στους πολίτες. Οι παραπάνω λόγοι, οδήγησαν στη σύνταξη του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων, ο οποίος ανακηρύχτηκε επίσημα τον Δεκέμβριο του 2000, στη Νίκαια .

Μέχρι και τον Δεκέμβριο του 2009, το περιεχόμενο του Χάρτη δεν είχε δεσμευτική νομική ισχύ για τα κράτη –μέλη και τα θεσμικά όργανα της ΕΕ. Με την ενσωμάτωσή του στη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2009, ο Χάρτης συνέστησε πρωτογενές δίκαιο για τα κράτη- μέλη μαζί με τις ιδρυτικές συνθήκες (European Union (Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης), 1998-2017).

Ο Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συγκεντρώνει εντός ενός ορισμένου ενιαίου κειμένου το σύνολο των αστικών, πολιτικών, οικονομικών και κοινωνικών δικαιωμάτων κάθε ατόμου που βρίσκεται στην επικράτεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, ανεξαρτήτως ιθαγένειας και τόπου διαμονής (αρχή της καθολικότητας), ενώ συντελεί στη προστασία των δικαιωμάτων του ατόμου έναντι των πράξεων των θεσμικών οργάνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της.

Στο προοίμιο του Χάρτη δηλώνεται ότι η «Ένωση εδράζεται στις αδιαίρετες οικουμενικές αξίες της αξιοπρέπειας του ανθρώπου, της ελευθερίας, της ισότητας και της αλληλεγγύης ερείδεται στις αρχές της δημοκρατίας και του κράτους δικαίου. Η Ένωση τοποθετεί τον άνθρωπο στην καρδία της δράσης της, καθιερώνοντας την ιθαγένεια της Ένωσης και δημιουργώντας ένα χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης». Τα δικαιώματα αναπτύσσονται σε έξι κεφάλαια (Αξιοπρέπεια, Ελευθερίες, Ισότητα, Αλληλεγγύη, Δικαιώματα των πολιτών. Δικαιοσύνη), ενώ στο έβδομο κεφάλαιο αναφέρονται οι γενικές διατάξεις.

Το δικαίωμα στο άσυλο κατοχυρώνεται με το άρθρο 18 του Χάρτη. Σύμφωνα με το άρθρο 19, παράγραφος 1, οι συλλογικές απελάσεις απαγορεύονται, ενώ στην παράγραφο 2 ακολουθεί επαναδιατύπωση της αρχής της μη επαναπροώθησης: *Κάνεις δε μπορεί να απομακρυνθεί, να απελαθεί ή να εκδοθεί προς κράτος όπου διατρέχει κίνδυνο να του επιβληθεί η ποινή του θανάτου ή να υποβληθεί σε βασανιστήρια ή άλλη απάνθρωπη ή εξευτελιστική ποινή ή μεταχείριση* (Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000).

2.2. Οι πολιτικές για το άσυλο και τη μετανάστευση: από τις ιδρυτικές συνθήκες στη Ζώνη Schengen

Για αρκετό καιρό, δεν υπήρχε κάποια πρόβλεψη στην Ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, σχετικά με μια ολοκληρωμένη κοινοτική πολιτική για το άσυλο.

Αναλυτικότερα, από την ιδρυτική για την Ευρωπαϊκή Ένωση Συνθήκη της Ρώμης (1957) μέχρι και τη Συνθήκη του Μάαστριχτ (1992), δεν υπήρξε κάποια πρόθεση για αλλαγή στην πολιτική της ΕΕ σχετικά με τους τομείς της μετανάστευσης ή του ασύλου. Τα θέματα αυτά ρυθμίζονταν με διμερείς ή πολυμερείς συμβάσεις μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ και των τρίτων χωρών.

Η προοπτική όμως, μιας κοινής αγοράς με στόχο την οικονομική ολοκλήρωση των κρατών μελών, δημιούργησε την ανάγκη αναδιατύπωσης των θεμάτων που σχετίζονταν με την μετακίνηση πληθυσμών. Η αύξηση των μεταναστευτικών ροών από πρώην σοβιετικές και αφρικανικές χώρες προς την Ευρώπη, η έλλειψη ενασχόλησης των προηγούμενων πολιτικών με θέματα διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών, η κοινοτικοποίηση των κεκτημένων της Συμφωνίας Σένγκεν, ανέδειξαν ακόμα περισσότερο την αναγκαιότητα μεταρρυθμίσεων στο θέμα της μετανάστευσης στην ΕΕ- η οποία μέχρι τότε περιοριζόταν στην ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, με στόχο την επίτευξη μιας αγοράς χωρίς σύνορα. Παρά τις προσπάθειες, ζητήματα που σχετίζονταν με τη μετανάστευση και το άσυλο, παρέμεναν στην αποκλειστική αρμοδιότητα των κρατών μελών.

Η τοποθέτηση της μετανάστευσης στον πρώτο πυλώνα, επέρχεται με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ το 1997. Αποκαλείται και ως μεταρρυθμιστική συνθήκη, καθώς συνεισφέρει στη τροποποίηση των ιδρυτικών διατάξεων και θεσμών της ΕΕ και της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Μεταξύ άλλων, η Επιτροπή πρωταγωνιστεί στην δημιουργία ενός νομοθετικού πλαισίου, αποτελούμενου από κανόνες και κανονισμούς για θέματα που άπτονται της μετανάστευσης, ενώ χαράσσονται ξεκάθαρες στρατηγικές. Για πρώτη φορά, η Κοινή Μεταναστευτική Πολιτική αποτελεί πραγματικότητα (Σαμπατάκου, 2010).

Παρά τις προσπάθειες, δεν επέρχεται κάποια ουσιαστική και πραγματική αλλαγή στη μετανάστευση και το άσυλο μέχρι και το 2004. Τελικά, το παραπάνω βήμα συμβαίνει με τη Συνθήκη της Λισαβόνας το 2007, καθώς εισάγονται πολιτικές για ζητήματα ελέγχου των συνόρων αλλά και για το άσυλο και τη μετανάστευση. Σημαντική συνεισφορά, αποτελεί το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για το Άσυλο και τη Μετανάστευση, το οποίο θεσπίστηκε το 2008.

Αξιοσημείωτη αναφορά αποτελεί και το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης (2010-2014), το οποίο δημιούργησε πεδίο συνεργασίας μεταξύ της Ένωσης και τρίτων χωρών, καθώς και με διεθνείς οργανισμούς, θέτοντας τις βάσεις για διεθνή συνεργασία και αλληλεγγύη σε θέματα μετανάστευσης και ασύλου (Σαμπατάκου, 2010).

2.2.3 Το Σύστημα του Δουβλίνου ως αφετηρία ευρωπαϊκής συνεργασίας για το άσυλο

Το Σύστημα του Δουβλίνου στηρίζεται στον Κανονισμό του Δουβλίνου και στον Κανονισμό EURODAC. Ο Κανονισμός Δουβλίνο αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο της Σύμβασης που υπογράφηκε το 1990 με στόχο να διευθετήσει θέματα και προβλήματα σχετικά με το άσυλο, τα οποία προκύπτουν σε ένα χώρο ελεύθερης κυκλοφορίας αγαθών και προσώπων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Για την ικανοποίηση των αναγκών της εσωτερικής αγοράς δημιουργήθηκε η ζώνη Σένγκεν, η οποία προέκυψε από τη Συμφωνία Σένγκεν(1985) και τη Σύμβαση της Εφαρμογής Σένγκεν (1995) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014-2019). Την εφαρμογή του κεκτημένου της Σένγκεν συνόδευσαν αρκετοί φόβοι, για τα ενδεχόμενα προβλήματα που θα εμφανίζονταν στην εσωτερική αγορά, από μια πιθανή αύξηση του αριθμού των προσφύγων που μετακινούνται από κράτος σε κράτος (πρόσφυγες σε τροχιά), ή την κατάθεση πολλαπλών αιτήσεων για άσυλο από

το ίδιο το πρόσωπο σε διαφορετικά κράτη με αποτέλεσμα τη συσσώρευση αιτήσεων ασύλου (backlogs),και ως εκ τούτου τις καθυστερήσεις των διαδικασιών εξέτασης των αιτημάτων ασύλου (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008).

Με τη Σύμβαση του Δουβλίνου, η οποία τέθηκε σε ισχύ το 1999, καθιερώνεται η αρχή σύμφωνα με την οποία ένα και μόνο κράτος μέλος είναι υπεύθυνο να εξετάζει τις αιτήσεις ασύλου που υποβάλλονται από υπηκόους τρίτων χωρών. Με τη επικουρική λειτουργία του συστήματος Eurodac (data base βασισμένο σε δακτυλικά αποτυπώματα) το οποίο εφαρμόστηκε το 2003, παρέχονται πληροφορίες για το κράτος στο οποίο υποβλήθηκε πρώτη φορά αίτηση ασύλου, το οποίο θα φέρει την ευθύνη της εξέτασης της αίτησής του (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Αν και τέθηκαν οι βάσεις για την ίδρυση ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, δεν υπήρξε κάποια πρόβλεψη σχετικά με την θέσπιση κοινών προτύπων και προϋποθέσεων για μια κοινή διαδικασία εξέτασης αιτήσεων ασύλου. Η εφαρμογή του συστήματος του Δουβλίνου συνάντησε κάποια προβλήματα, τα οποία επιχειρήθηκαν να αντιμετωπιστούν με συνακόλουθες τροποποιήσεις. Συγκεκριμένα, η απουσία κατάλληλης νομοθετικής ρύθμισης, οδήγησε το κάθε κράτος να ακολουθεί δικό του νομικό πλαίσιο για την εξέταση αιτήσεων ασύλου. Επιπρόσθετα, ο αυστηρός έλεγχος στα σύνορα της Ευρώπης που υποδεικνυόταν από τη Σύμβαση Σένγκεν, σε συνδυασμό με την υψηλού επιπέδου πολιτική που διέπονταν οι διαδικασίες ασύλου, κατέστησαν πολύ δύσκολη την πρόσβαση των ατόμων που επιθυμούσαν να υποβάλλουν αίτηση στο ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008).

2.2.4. Η Συνθήκη του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ

Η Συνθήκη του Μάαστριχτ υπογράφηκε το 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Νοεμβρίου του 1993, αποτελώντας την τρίτη στη σειρά θεμελιώδη συνθήκη της ΕΕ, με την οποία ολοκληρώθηκε η ΕΕ ως θεσμός. Το άσυλο και η μετανάστευση εντάσσονταν στον τρίτο πυλώνα πολιτικής της Ένωσης, για αυτό και δεν αποτέλεσαν αντικείμενα ξεχωριστής κοινοτικής πολιτικής. Η διευθέτηση τους προέκυψε από τη δημιουργία ενός χώρου δικαιοσύνης, ασφάλειας και ελευθερίας. Μέχρι τότε, το νομικό πλαίσιο για το άσυλο παρέμενε θέμα εθνικής αρμοδιότητας, ενώ η Ένωση αναλάμβανε έλεγχο και ασφάλεια σε υπερεθνικό πλαίσιο (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016).

Με τη Συνθήκη του Άμστερνταμ, η οποία υπογράφηκε το 1997 και τέθηκε σε εφαρμογή το 1999, η πολιτική για το άσυλο και τη μετανάστευση αλλάζει κατεύθυνση μεταφερόμενη στον πρώτο πυλώνα της Ένωσης, ενώ από εθνική υπόθεση μετατρέπεται σε υπερεθνική. Οι τομείς που σχετίζονται με το άσυλο και τη μετανάστευση, αφορούν στην από κοινού πια αρμοδιότητα και ευθύνη της Ένωσης και των κρατών μελών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016).

2.2.5. Το Συμβούλιο του Τάμπερε και το Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου(ΚΕΣΑ)

Η κοινοτικοποίηση[2] της πολιτικής για το άσυλο, συνεχίστηκε με το Πρόγραμμα του Τάμπερε (1999)[3]. Σε συνέχεια της Συνθήκης του Άμστερνταμ, στη Σύνοδο Τάμπερε αναδιατυπώνονται οι

[2] Υπαγωγή στη κοινοτική μέθοδο ενός τομέα ο οποίος μέχρι τότε υπαγόταν στη διακυβερνητική μέθοδο. Η κοινοτική μέθοδος αναφέρεται στο θεσμικό τρόπο λειτουργίας του πρώτου πυλώνα της ΕΕ. Βασίζεται στη λογική της ολοκλήρωσης (Ευρωπαϊκή Συνέλευση, 2016).

[3] Σύνοδος του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου στις 15 και 16 Οκτωβρίου 1999 στο Τάμπερε της Φιλανδίας.

στόχοι για την σταδιακή δημιουργία ενός χώρου ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι πολιτικές που προκύπτουν από το Συμβούλιο του Τάμπερε, θέτουν τις βάσεις της κοινής πολιτικής στον τομέα του ασύλου που στο εξής θα ανταποκρίνεται σε ένα Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου (ΚΕΣΑ) (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 1999).

Στα συμπεράσματα δηλώνεται ότι το ΚΕΣΑ θα βασίζεται στη πλήρη και συμπεριληπτική εφαρμογή της Σύμβασης της Γενεύης, τονίζοντας την ανάγκη τήρησης της αρχής της μη επαναπροώθησης. Η αρχή της αλληλεγγύης διαποτίζει όλο το πνεύμα της κοινής πολιτικής για το άσυλο, ενώ προτείνεται με τη μορφή έμπρακτης αρωγής των υπόλοιπων κρατών προς το κράτος που αντιμετωπίζει πρόβλημα στην εφαρμογή του κανονιστικού πλαισίου και των διαδικασιών για άσυλο, ειδικά αυτών που αντιμετωπίζουν πιέσεις λόγω αυξημένων μεικτών μεταναστευτικών ροών (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 1999).

Στα συμπεράσματα του Τάμπερε, σχετικά με την πρώτη φάση εναρμόνισης των πολιτικών για το άσυλο, καθορίζονται οι δικαιοδοσίες του αρμόδιου κράτους για την εξέταση της αιτήσεων ασύλου, οι κοινές διαδικασίες και κανόνες που διέπουν την αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα, καθώς και οι κοινές ελάχιστες συνθήκες υποδοχής. Στη δεύτερη περίοδο της εναρμόνισης, επαναδιατυπώνονται τα συμπεράσματα και τα μέτρα της πρώτης φάσης ώστε να καταστεί εφικτή η ολοκλήρωση του ΚΕΣΑ (Ευρωπαϊκό Σύμβούλιο, 1999).

2.2.6. Η πρώτη φάση εναρμόνισης του Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου

Οι εργασίες για τη δημιουργία του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου (ΚΕΣΑ), ξεκίνησαν αμέσως μόλις τέθηκε σε ισχύ η συνθήκη του Άμστερνταμ το1999, σε συμφωνία πάντα με τις κατευθύνσεις από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε. Στην πρώτη φάση του ΚΕΣΑ (1999-2005), ο στόχος αφορούσε την εναρμόνιση των νομικών πλαισίων των κρατών μελών σύμφωνα με κοινά ελάχιστα πρότυπα. Οι στόχοι της δεύτερης φάσης της ΚΕΣΑ, ορίστηκαν με το Πρόγραμμα της Χάγης το Νοέμβριο του 2004, με ορίζοντα ολοκλήρωσης μέχρι το τέλος του 2010 (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008).

Κατά την πρώτη φάση του ΚΕΣΑ , ορίστηκαν από την Επιτροπή, τα αρμόδια όργανα υλοποίησης των στόχων του κοινού συστήματος. Ο Κανονισμός Δουβλίνο ΙΙ , θα όριζε ποιό κράτος είναι υπεύθυνο για την εξέταση της αίτησης ασύλου με σκοπό την αποφυγή των περιπτώσεων κατάχρησης των διαδικασιών ασύλου, ενώ ο Κανονισμός EURODAC, θα στήριζε τη λειτουργία του συστήματος Δουβλίνο, παρέχοντας την απαραίτητη βάση δεομένων. Η Οδηγία σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο, με την οποία θα καθορίζονταν οι ελάχιστες προδιαγραφές για την προστασία των αιτούντων άσυλο, όπως ένα οργανωμένο σύστημα πληροφοριών για τη διαμονή, την ελεύθερη κυκλοφορία, την απασχόληση και την εκπαίδευση. Η Οδηγία για τις διαδικασίες ασύλου, με την οποία θα υποδεικνύονταν οι διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησης του καθεστώτος των προσφύγων. Με αυτή την οδηγία θα οριζόταν η αρχή και το τέλος της προσφυγικής ιδιότητας και του δικαιούχου επικουρικής προστασίας όπως και η έννοια της ασφαλούς χώρας προέλευσης και ασφαλούς τρίτης χώρας. Και τέλος η Οδηγία για την αναγνώριση, η οποία αποτέλεσε την "καρδιά" του ΚΕΣΑ, θέτοντας κανόνες για την «αναγνώριση» της ιδιότητας του πρόσφυγα και αυτών χρήζουν διεθνούς προστασίας, καθώς και το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας. Ορίζεται ακόμα, ποιοι δικαιούνται επικουρική προστασία, αναγνωρίζοντας τους ένα ελάχιστο όριο δικαιωμάτων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Παρά τη σημαντική πρόοδο που σημειώθηκε, δεν έγινε εφικτή η ουσιαστική εφαρμογή ενός κοινού συστήματος. Η ανομοιόμορφη παρουσία των αιτητών ασύλου και προσφύγων στα κράτη μέλη της ΕΕ, αποτέλεσε το κύριο εμπόδιο, αφού οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων για την παραχώρηση του καθεστώτος ασύλου, διέφεραν από κράτος σε κράτος, με αποτέλεσμα ορισμένα κράτη να συγκεντρώνουν υψηλότερα ποσοστά αιτήσεων σε σχέση με άλλα (Σαμπατάκου, 2010).

2.2.7. Η δεύτερη φάση εναρμόνισης του ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου

Τα προβλήματα που προέκυψαν την πρώτη περίοδο εφαρμογής του ΚΕΣΑ, τέθηκαν στο επίκεντρο κατά τη δεύτερη φάση εφαρμογής του κοινού συστήματος ασύλου (2006-2014), καταβάλλοντας προσπάθειες για την αντιμετώπισή τους.

Το 2006, ξεκίνησε μια περίοδος αξιολόγησης της πρώτης περιόδου ΚΕΣΑ από την Επιτροπή, η οποία επικεντρώθηκε στην εξέταση των μέτρων που υιοθέτησαν τα κράτη – μέλη, ενώ το 2007 εκδίδεται η Πράσινη Βίβλος, με σκοπό την στήριξη της δημιουργίας ενός κοινού συστήματος ασύλου. Μέσω της Πράσινης Βίβλου, τα κράτη –μέλη παρακινούνται να επιδείξουν σεβασμό στο στοιχείο της διαφορετικότητας, σε μια προσπάθεια ενίσχυσης των κοινών προτύπων αναγνώρισης και ένταξης των αιτούντων διεθνή προστασία. Θέτονται ερωτήματα σχετικά με τους τομείς που δεν καλύπτονται και με τους τρόπους ενίσχυσης και επέκτασης της συνεργασίας των κρατών, ενώ επανεξετάζεται το σύστημα Δουβλίνο, σε μια προσπάθεια εύρεσης δίκαιων τρόπων επιμερισμού της ευθύνης για τη διαδικασία απονομής ασύλου. Ακόμη, προωθείται η οικονομική αλληλεγγύη, μέσω προτάσεων για καλύτερη χρήση των πόρων του Ευρωπαϊκού Ταμείου Προσφύγων και άλλων πιθανών χρηματοδοτήσεων, όπως και μηχανισμών ανταλλαγής πληροφοριών, αποτελώντας παράγοντες κοινής πολιτικής. Ειδική αναφορά γίνεται στην διάσταση του ασύλου εκτός του εδάφους της ΕΕ, μέσω της οικονομικής βοήθειας των τρίτων χωρών (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008).

Τα συμπεράσματα της Πράσινης Βίβλου, συνεισέφεραν στην δημιουργία ενός σχεδίου πολιτικής, το οποίο θα απέβλεπε στην αποτελεσματικότερη εναρμόνιση των εθνικών νομοθεσιών για το άσυλο και στην ολοκλήρωσης της ευρωπαϊκής νομοθεσίας, ενώ θα ενίσχυε την αλληλεγγύη και ευθύνη μεταξύ των κρατών σε θέματα ασύλου και την εφαρμογή του συστήματος EURODAC από κάθε κράτος προς ελάφρυνση των βεβαρημένων κρατών (Σαμπατάκου, 2010).

Το 2008, υπογράφεται το Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη μετανάστευση και το άσυλο. Ενισχύονται οι προσπάθειες των πολιτικών προς την δημιουργία ακόμα υψηλότερων προδιαγραφών για το άσυλο και τη μετανάστευση, οι οποίες θα στηρίζονταν στις πολιτικές δεσμεύσεις και στρατηγικές κατευθύνσεις των κυβερνήσεων των κρατών- μελών (European Union, 1998-2017).

Με στόχο την υλοποίηση των στόχων του Ευρωπαϊκού Συμφώνου, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο αποφασίζει σε μια σειρά από ενέργειες. Έτσι το 2009, δημιουργείται ένα Ευρωπαϊκό Γραφείο (EASO), συνεισφέροντας στη διευκόλυνση των διαδικασιών ανταλλαγής πληροφοριών αλλά και εμπειρίας μεταξύ των κρατών- μελών (Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο, 2014). Οριοθετείται συγκεκριμένο χρονικό πλαίσιο για την κατάθεση πρότασης σχετικά με την κοινή διαδικασία ασύλου από την Επιτροπή μέχρι το 2012. Προωθείται η δημιουργία ενός συστήματος βοήθειας από τα κράτη- μέλη, σε περίπτωση που κάποιο βρεθεί σε κατάσταση έκτακτης ανάγκης εξαιτίας μαζικής εισροής, σύμφωνα με την αρχή της αλληλεγγύης. Και τέλος, ενισχύεται η συνεργασία με το Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες,

αλλά και η εκπαίδευση του προσωπικού φύλαξης των εξωτερικών συνόρων, σχετικά με τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις που αφορούν την διεθνή προστασία (Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008).

Το 2009, ψηφίζεται από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο το Πρόγραμμα της Στοκχόλμης. Πρόκειται για ένα πενταετές πρόγραμμα, που αφορά την περίοδο 2010-2014. Σε αυτό αναδιατυπώνονται οι θεμελιώδεις πολιτικές σχετικά με την δημιουργία ενός κοινού χώρου προστασίας και αλληλεγγύης, που θα διακατέχονται από την αρχή των κοινών διαδικασιών ασύλου και συνθηκών υποδοχής, αλλά και τον δίκαιο επιμερισμό ευθυνών και βαρών μεταξύ των κρατών. Ακόμα, επιβεβαιώνονται οι αρχές που εκφράζονται στην Παγκόσμια Προσέγγιση της Μετανάστευσης και στο Ευρωπαϊκό Σύμφωνο για τη Μετανάστευση και το Άσυλο. Για το επόμενο χρονικό διάστημα, τον στόχο του ΚΕΣΑ αποτέλεσε η ακόμα αποτελεσματικότερη εναρμόνιση των εθνικών διαδικασιών για το άσυλο (European Union, 1998-2017).

2.2.8 Η Συνθήκη της Λισσαβόνας

Η Συνθήκη της Λισσαβόνας σηματοδότησε μεγάλες αλλαγές στον τομέα του ασύλου. Τέθηκε σε ισχύ το 2009,αποδίδοντας νέες αρμοδιότητες στα θεσμικά όργανα της ΕΕ.

Οι αρμοδιότητες αυτές, αφορούν την έγκριση μέτρων σχετικά με την κοινή διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, βασισμένης στη Frontex και την ενίσχυση του έργου της (Ευρωπαϊκός Οργανισμός Διαχείρισης της Επιχειρησιακής Συνεργασίας στα Εξωτερικά Σύνορα), τον ορισμό δικαιωμάτων, κανόνων και προϋποθέσεων σχετικά με τη νόμιμη μετανάστευση, και τέλος, τη σύσταση ενός κοινού συστήματος ασύλου, το οποίο θα στηρίζεται στο ενιαίο ευρωπαϊκό καθεστώς ασύλου και στις κοινές διαδικασίες χορήγησης και ανάκλησής του (Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016).

2.3. Το ευρωπαϊκό κεκτημένο για το άσυλο

2.3.1. Οι Οδηγίες για τις διαδικασίες ασύλου

Η οδηγία 2005/85/ΕΚ για τις διαδικασίες χορήγησης ασύλου, εκδόθηκε τη 1 Δεκεμβρίου 2005 προβλέποντας τις ελάχιστες προδιαγραφές για τη διαδικασία χορήγησης και ανάκλησης του καθεστώτος του πρόσφυγα (άρθρ. 1). Η οδηγία ρυθμίζει ζητήματα, όπως το δικαίωμα του αιτούντα άσυλο να παραμένει στο έδαφος του κράτους που υπέβαλλε την αίτηση, μέχρι να εξεταστεί η αίτησή του (άρθρ. 7), την εξέταση των αιτήσεων σε ατομική βάση με αντικειμενικό και αμερόληπτο τρόπο(αρθρ. 8), τη δυνατότητα ενημέρωσης του αιτούντα για τη διαδικασία και το αποτέλεσμα της απόφασης, εγγυήσεις για τον αιτούντα άσυλο (γλώσσα που κατανοεί, υπηρεσίες διερμηνείας, δυνατότητα επικοινωνίας με την Ύπατη Αρμοστεία, κλπ)(αρθρ. 10), δικαίωμα νομικής συνδρομής και εκπροσώπησης (άρθρ. 15), διαδικασίες άσκησης ένδικου (δικαίωμα πραγματικής προσφυγής), εγγυήσεις για ασυνόδευτους ανηλίκους(αρθρ. 17) (Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2005).

Η οδηγία αυτή δεν κατάφερε να δημιουργήσει μια ενιαία και αποτελεσματική διαδικασία ασύλου για τα κράτη -μέλη. Ο προαιρετικός και ασαφής χαρακτήρας των κανονισμών της οδηγίας, οδηγούσαν σε παρεκκλίσεις οι οποίες επέτρεπαν στα κράτη –μέλη να διατηρούν τους δικούς τους κανόνες για το άσυλο (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Η νέα οδηγία (2013/32/ΕΕ) για τις διαδικασίες ασύλου της 26ης Ιουνίου 2013, χαρακτηρίζεται από μεγαλύτερη ακρίβεια. Δημιουργεί ένα πιο συνεκτικό, αποτελεσματικό και δίκαιο σύστημα για το άσυλο σε όλα τα κράτη. Συγκεκριμένα, παρέχει οδηγίες για τους κανόνες που ισχύουν σε

σχέση με την υποβολή αιτήματος ασύλου, ενώ διασφαλίζεται ένα πιο γρήγορο, ενιαίο και αποτελεσματικό σύστημα απονομής ασύλου.

Σχετικά με τη διαδικασία ασύλου, το μέγιστο χρονικό όριο που προβάλλεται για την ολοκλήρωση των διαδικασιών είναι αυτό των έξι μηνών. Για την εξοικονόμηση χρόνου και χρήματος, αλλά και τη μείωση του αριθμού των προσφύγων, ο οποίος μπορεί να μεγεθύνεται εξαιτίας λανθασμένων αποφάσεων, επισημαίνεται η σπουδαιότητα της παροχής βοήθειας στους αιτούντες άσυλο αλλά και της επιμόρφωσης των υπαλλήλων, ώστε η διαδικασία να καταστεί πιο αποτελεσματική. Αναφορά γίνεται στην ειδική μέριμνα και την ανάλογη υποστήριξη για οποιονδήποτε χρήζει ειδικής βοήθειας, όπως και σε περιπτώσεις ασυνόδευτων ανηλίκων. Τέλος παρέχονται οδηγίες για τις προσφυγές των αιτούντων άσυλο ενώπιον των δικαστηρίων, καθώς και στην αντιμετώπιση των καταχρηστικών αιτήσεων από τα κράτη μέλη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

2.3.2. Η οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής

Η πρώτη οδηγία για τις συνθήκες υποδοχής (2003/9/ΕΚ), εκδόθηκε από το Συμβούλιο στις 27 Ιανουαρίου 2003. Σκοπός αυτής της οδηγίας ήταν η κατοχύρωση της πρόσβασης των αιτούντων άσυλο σε είδη πρώτης ανάγκης, απαραίτητων ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης, για όσο διάστημα περιμένουν απάντηση στο αίτημά τους. Η οδηγία διασφαλίζει ότι οι αιτούντες θα έχουν πρόσβαση σε στέγαση, τροφή, υγειονομική περίθαλψη και απασχόληση, νομική εκπροσώπηση και ενημέρωση, ιατρική και ψυχολογική περίθαλψη. Ακόμα παρέχονται ειδικές ρυθμίσεις για τους ανήλικους, τους ασυνόδευτους ανήλικους, τα θύματα βασανιστηρίων και βίας. Η οδηγία μέχρι τότε δεν επέβαλλε υποχρεώσεις στα κράτη μέλη, έθετε μόνο στόχους και προέτρεπε τα κράτη να τους εφαρμόσουν (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2003).

Στο προοίμιο της οδηγίας δηλώνεται ότι η εναρμόνιση των συνθηκών υποδοχής έχει ως απώτερο στόχο, τον περιορισμό των δευτερογενών μετακινήσεων των αιτούντων άσυλο από κράτος σε κράτος. Επισημαίνεται ότι η διακριτική ευχέρεια που έχουν τα κράτη για την εφαρμογή της οδηγίας, δημιούργησε ανισότητα στα συστήματα των κρατών, τα οποία άλλοτε χαρακτηρίζονταν από ευνοϊκότερες και άλλοτε από λιγότερο ευνοϊκές συνθήκες υποδοχής. Αυτή η ανισότητα δημιούργησε έναν αθέμιτο ανταγωνισμό μεταξύ των κρατών, δυσκολεύοντας την υλοποίηση ενός κοινού συστήματος ασύλου (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2003).

Η νέα οδηγία (2013/32/ΕΕ), η οποία εκδόθηκε στις 26 Ιουνίου 2013, στόχευε στην κάλυψη των προγενέστερων ατελειών. Με τη νέα οδηγία εξασφαλίζεται μεγαλύτερη ομοιογένεια μεταξύ των εθνικών συστημάτων των κρατών. Η νέα οδηγία φέρει σημαντικές αλλαγές, θεσπίζοντας λεπτομερείς κανόνες στο θέμα της κράτησης αιτούντων άσυλο στα κράτη- μέλη με σκοπό την αποφυγή αυθαίρετων πρακτικών κράτησης. Ακόμα, περιλαμβάνει νομικές εγγυήσεις στους αιτούντες άσυλο, με κυριότερες την δωρεάν νομική βοήθεια και την έγγραφη πληροφόρηση. Εισάγει ειδικές συνθήκες υποδοχής στις εγκαταστάσεις κράτησης, όπως πρόσβαση σε καθαρό αέρα και επικοινωνία με δικηγόρους, ΜΚΟ και τα μέλη τη οικογένειας. Επιπρόσθετα, επιτάσσει την ατομική αξιολόγηση της αίτησης για άσυλο και την ειδική αντιμετώπιση των ευάλωτων ομάδων στη διαδικασία υποδοχής, θέτοντας ως μεγαλύτερο χρονικό διάστημα για την ένταξη σε χώρο απασχόλησης εννέα μήνες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014) .

2.3.3. Οι οδηγίες για την αναγνώριση

Η οδηγία για την αναγνώριση (2004/83/ΕΚ) που εκδόθηκε στις 29 Απριλίου 2004 , αποσκοπούσε στη θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση υπηκόων τρίτων χωρών ή απατρίδων, ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους. Ακόμα, με την έκδοση της οδηγίας αποσαφηνίζεται το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας, προβλέποντας μια σειρά από δικαιώματα σχετικά με την προστασία από επαναπροώθηση, τη διατήρηση οικογενειακής ενότητας, τις άδειες παραμονής, τα ταξιδιωτικά έγγραφα, την πρόσβαση στην απασχόληση, την ιατρική περίθαλψη, ελεύθερη κυκλοφορία εντός κράτους μέλους και ειδικές διατάξεις για ευάλωτες ομάδες (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2004).

Η ασάφεια της προηγούμενης οδηγίας, σχετικά με τα ελάχιστα πρότυπα συνέβαλε στην διατήρηση των αποκλίσεων στις εθνικές νομοθεσίες και πρακτικές ασύλου των κρατών –μελών, με αποτέλεσμα τις διακυμάνσεις στην εξασφάλιση διεθνούς προστασίας από κάθε κράτος. Η νέα οδηγία για την αναγνώριση (2011/95/ΕΕ), που εκδόθηκε στις 13 Δεκεμβρίου του 2011, συνεισέφερε σε θετικές αλλαγές προς ένα κοινό σύστημα ασύλου, το οποίο επιτυγχάνεται μέσα από την αναβάθμιση και ομογενοποίηση ολόκληρου του ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου κατά τη δεύτερη φάση της εναρμόνισης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Οι αλλαγές που προωθούνται, περιλαμβάνουν τη βελτίωση του συστήματος ασύλου μέσω εμπεριστατωμένων αποφάσεων που προσδιορίζουν με σαφήνεια τους λόγους για τους οποίους χορηγείται διεθνής προστασία. Ακόμα γίνεται εξομοίωση των δικαιούχων προστασίας και αναγνωρισμένων προσφύγων, σε τομείς που αφορούν τη διάρκεια ισχύος αδειών διαμονής, παροχής υγειονομικής περίθαλψης και πρόσβασης στην αγορά εργασίας. Τέλος, βελτιώνεται η πρόσβαση των δικαιούχων διεθνούς προστασίας στα δικαιώματα και μέτρα ένταξης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

2.3.4. Κανονισμός Δουβλίνο

Το καθεστώς Δουβλίνο, ιδρύθηκε με σκοπό να προσδιορίζει ποιό κράτος είναι υπεύθυνο για την εξέταση ενός αιτήματος ασύλου, ώστε να αποτρέπεται οποιαδήποτε κατάχρηση των διαδικασιών ασύλου. Το καθεστώς του Δουβλίνου επαναπροσδιορίστηκε πολλές φορές. Τέθηκε σε εφαρμογή για πρώτη φορά το 1999 με τη Σύμβαση του Δουβλίνου, η οποία αντικαταστάθηκε σε δεύτερο στάδιο από τον Κανονισμό Δουβλίνο ΙΙ (αριθμ.343/2003) και τέλος από τον Κανονισμό Δουβλίνο ΙΙΙ (αριθμ.604/2013).

Ο κανονισμός Δουβλίνο ΙΙ, ο οποίος τέθηκε σε εφαρμογή από τις 18 Φεβρουαρίου 2003, αποτέλεσε τη βάση του κοινού συστήματος ασύλου, καθώς καθορίστηκε με άμεσο και σαφή τρόπο ποιό κράτος φέρει την αποκλειστική ευθύνη εξέτασης μιας αίτησης ασύλου. Τα κριτήρια για τον προσδιορισμό της αποκλειστικής ευθύνης του κράτους μέλους εφαρμόζονται με την ακόλουθη σειρά και περιλαμβάνουν την αρχή της ενότητας των οικογενειών (ασυνόδευτοι ανήλικοι, άδεια παραμονής μέλους οικογένειας σε κράτος) με την έκδοση αδειών διαμονής ή θεωρήσεων από κράτος σε προγενέστερο χρόνο της αίτησης ασύλου, με την παράνομη είσοδο ή διαμονή σε κράτος μέλος από τρίτη χώρα, την ανάκληση της αίτησης ασύλου και υποβολή νέας σε άλλο κράτος, την αίτηση σε χώρο διέλευσης διεθνούς αερολιμένα, και την απόρριψη αίτησης ασύλου, όταν ο αιτών βρίσκεται ήδη σε άλλο κράτος μέλος χωρίς άδεια. Τέλος, ορίζονται οι κανόνες περί αναδοχή. Αν κάποιο κράτος θεωρήσει ότι δεν είναι αυτό υπεύθυνο, παραπέμπει την αίτηση στο αρμόδιο κράτος. Αν δεν μπορεί να προσδιοριστεί ποιο κράτος είναι υπεύθυνο, ορίζεται αυτό στο οποίο υποβλήθηκε για πρώτη φορά το αίτημα για άσυλο. Στον κανονισμό

Δουβλίνο ΙΙ, τίθενται θέματα μεταφοράς των αιτούντων άσυλο μεταξύ των κρατών μελών και της διοικητικής τους συνεργασίας με την ανταλλαγή πληροφοριών και προσδιορίζεται η ανθρωπιστική ρήτρα (European Union, 1998-2016).

Ο νέος Κανονισμός Δουβλίνο, εκδόθηκε στις 26 Ιουνίου 2013, ενισχύοντας τις ορθές διαδικασίες για την προστασία των αιτούντων άσυλο και τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του συστήματος. Συγκεκριμένα, οι προβλέψεις του αφορούσαν στην έγκαιρη προειδοποίηση, ετοιμότητα και μηχανισμό διαχείρισης κρίσεων, με στόχο την αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών δυσλειτουργίας των εθνικών συστημάτων ασύλου ή προβλημάτων που απορρέουν από ιδιαίτερες πιέσεις. Ακόμα, αναφέρονταν μια σειρά διατάξεων για την προστασία των αιτούντων, όπως υποχρεωτική συνέντευξη με διασφάλιση δωρεάν νομικής συνδρομής, εγγυήσεις για ανηλίκους και διευρυμένες δυνατότητες επανένωσής τους με συγγενείς. Η δυνατότητα των αιτούντων άσυλο- που θα μπορούσαν σε ορισμένες περιπτώσεις να θεωρηθούν παράνομοι μετανάστες και να επιστραφούν δυνάμει της οδηγίας για επιστροφή- να αντιμετωπίζονται στο πλαίσιο της διαδικασίας του Δουβλίνου, τους παρέχει μεγαλύτερη προστασία σε σχέση με την οδηγία για την επιστροφή. Και τέλος, επιτάσσεται μεγαλύτερη νομική σαφήνεια στις διαδικασίες μεταξύ κρατών μελών, όπως αποκλειστικές και σαφέστερες προθεσμίες (όριο μέγιστης προθεσμίας έντεκα μήνες για διαδικασία ανάληψης προσώπου ή εννέα μήνες για εκ νέου ανάληψη) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

Η μεταφορά αιτούντων διεθνή προστασία στην Ελλάδα σύμφωνα με τον κανονισμό του Δουβλίνου (αριθ. 604/2013) έχει ανασταλεί από τα κράτη μέλη από το 2011, ύστερα από δύο αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ) και του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΕΕ), σύμφωνα με τις οποίες εντοπίστηκαν συστημικές ελλείψεις στο ελληνικό σύστημα χορήγησης ασύλου που συνιστούσαν παραβίαση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των αιτούντων διεθνή προστασία που μεταφέρονται από άλλα κράτη μέλη στην Ελλάδα δυνάμει του κανονισμού αριθ. 343/20032 (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

2.3.5. Κανονισμός Eurodac

Ο κανονισμός Eurodac (αριθ. 2725/2000) θεσπίστηκε στις 11 Δεκεμβρίου 2000, παρέχοντας μια βάση δεδομένων δακτυλικών αποτυπωμάτων για το άσυλο στις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο κανονισμός αυτός παρέχει τη δυνατότητα ταυτοποίησης των αιτούντων άσυλο, καθώς και των ατόμων που έχουν συλληφθεί για παράνομη διέλευση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης, βοηθώντας έτσι στην αποτελεσματική εφαρμογή της Σύμβασης Δουβλίνου. Μέσω της σύγκρισης των δακτυλικών αποτυπωμάτων, οι χώρες της ΕΕ μπορούν να προσδιορίζουν κατά πόσον ο αιτών άσυλο ή ο αλλοδαπός υπήκοος έχει ήδη υποβάλλει αίτηση σε άλλη χώρα της ΕΕ και έτσι να προσδιορίσουν την ευθύνη εξέτασης αίτησης ασύλου. Το σύστημα Eurodac λειτουργεί από το 2003 και παρότι έχει αποδειχθεί ένα πολύ επιτυχές εργαλείο πληροφορικής, κάποιες προσαρμογές ήταν απαραίτητες.

Ο νέος Κανονισμός Eurodac (αριθμ. 603/2013) εισήγαγε κάποια καινούργια στοιχεία, στοχεύοντας στη βελτίωση της λειτουργίας του συστήματος. Τα πιο σημαντικά συνιστούν στο καθορισμό νέων προθεσμιών για τη διαβίβαση των δεδομένων των δακτυλικών αποτυπωμάτων, με στόχο τη μείωση του χρόνο που μεσολαβεί από τη λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων έως την αποστολή τους στη κεντρική μονάδα Eurodac. Ακόμα, αποβλέπει στην εξασφάλιση πλήρους συμβατότητας με τις νέες διατάξεις για το άσυλο και στη μέγιστη ανταπόκριση στις απαιτήσεις προστασίας των δεδομένων. Επιπλέον, ο νέος κανονισμός διευρύνει την χρήση του συστήματος,

επιτρέποντας πλέον στις εθνικές αστυνομικές αρχές και την Ευρωπόλ να συγκρίνουν δακτυλικά αποτυπώματα συνδεόμενα με ποινικές έρευνες, με εκείνα που περιέχονται στο Eurodac. Αυτό λαμβάνει χώρα υπό αυστηρά ελεγχόμενες συνθήκες και μόνο με σκοπό την πρόληψη, την ανίχνευση και τη διερεύνηση σοβαρών εγκλημάτων και της τρομοκρατίας (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014).

2.4. Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης Ασύλου

Η Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης Ασύλου (EASO) (κανονισμός (ΕΕ) 439/2010), δημιουργήθηκε το 2010, διαδραματίζοντας ουσιαστικό ρόλο στην εφαρμογή του κοινού συστήματος ασύλου(ΚΕΣΑ) από τα κράτη –μέλη. Με έδρα τη Βαλέτα της Μάλτα, λειτουργεί ως κέντρο εμπειρογνωμοσύνης σε θέματα ασύλου. Παρέχει, υποστήριξη στα κράτη- μέλη των οποίων τα συστήματα ασύλου και υποδοχής δέχονται ιδιαίτερες πιέσεις. Ιδρύθηκε με σκοπό να συντονίζει και να ενισχύσει τη συνεργασία μεταξύ των κρατών- μελών σε πληθώρα ζητήματα που αφορούν τις πτυχές του ασύλου.

Η EASO παρέχει πρακτική και τεχνική υποστήριξη στα κράτη -μέλη, ώστε να εκπληρώνουν την ευρωπαϊκή και διεθνή υποχρέωσή τους στη παροχή προστασίας όσων έχουν ανάγκη. Ακόμα, συνεισφέρει στην παροχή εκπαίδευσης και κατάρτισης των υπαλλήλων που ασχολούνται με το άσυλο, όπως το European Asylum Curriculum και τα σεμινάρια, και τέλος στη δημιουργία μηχανισμών αντιμετώπισης κρίσεων σε κράτη μέλη των οποίων τα συστήματα ασύλου υφίστανται πιέσεις (έγκαιρη προειδοποίηση, ετοιμότητα, μηχανισμός διαχείρισης κρίσεων). Γενικά, η EASO παρέχει τριών ειδών μέτρα επιχειρησιακής υποστήριξης: συνεχή υποστήριξη, ειδική υποστήριξη και υποστήριξη σε επείγουσες καταστάσεις (Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο, 2014).

2.5. Χρηματοδοτική στήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με την πολιτική του ασύλου

Το 2000 η ΕΕ δημιουργεί το Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες. Στόχο του αποτέλεσε η οικονομική στήριξη των εθνικών συστημάτων υποδοχής, σύμφωνα με τις αρχές της αλληλεγγύης και του επιμερισμού των βαρών μεταξύ των κρατών μελών. Με την σύσταση του Ευρωπαϊκού Ταμείου για τους Πρόσφυγες, για την περίοδο 2008 έως 2013, οι εθνικές και διεθνείς δράσεις χρηματοδοτήθηκαν με το ποσό των 614 εκατομμυρίων ευρώ. Οι εθνικές δράσεις που καλύφθηκαν από το πρόγραμμα, αφορούσαν τις διαδικασίες ασύλου και τις συνθήκες υποδοχής, την ένταξη στην αγορά εργασίας, την εξεύρεση στέγης, την εκπαίδευση, την ενίσχυση εθνικών δράσεων για την καταγραφή και την εκπόνηση στατιστικών ερευνών για τις πολιτικές ασύλου, την επανεγκατάσταση. Τέλος, προβλεπόταν έκτακτη οικονομική βοήθεια σε περιπτώσεις μαζικής εισροής σε χώρες της Ένωσης (EUR-Lex Access to European Union Law, 2007).

Για την περίοδο 2014-2020 το χρηματοδοτικό σύστημα γίνεται πιο ευέλικτο και απλοποιείται σε σχέση με θέματα γραφειοκρατίας. Το πιο σημαντικό επίτευγμα είναι η ενοποίηση των τριών Ταμείων Αλληλεγγύης (Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες, Ευρωπαϊκό Ταμείο Ένταξης, Ευρωπαϊκό Ταμείο Επιστροφής) σε ένα, με την ονομασία Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης (AMIF). Στόχος του νέου ταμείου περιλαμβάνει την υποστήριξη των προσπαθειών των κρατών-μελών για την υιοθέτηση και ανάπτυξη ενός κοινού ευρωπαϊκού συστήματος ασύλου και μετανάστευσης, τη κοινή ευρωπαϊκή πολιτική ένταξης νομίμων μεταναστών και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, καθώς και μια αποτελεσματική πολιτική επιστροφών, τηρώντας τις αρχές

της αξιοπρέπειας και της διασφάλισης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Ο προϋπολογισμός του ταμείου φτάνει τα 3,1 δις. ευρώ, με το 20% να αφορά τη λήψη μέτρων στήριξης της νόμιμης μετανάστευσης και αποτελεσματικής ένταξης των μεταναστών στη κοινωνία, ενώ τα κράτη μέλη οφείλουν να διαθέσουν ένα επιπλέον 20% των κονδυλίων για μέτρα για το άσυλο. Τα κράτη που αντιμετωπίζουν «διαρθρωτικές ελλείψεις στον τομέα της στέγασης, των υποδομών και των υπηρεσιών» δεν θα μπορούν να διαθέσουν λιγότερους πόρους στον τομέα του ασύλου. Η πρόταση της Επιτροπής ψηφίστηκε στις 13 Μαρτίου 2014 (European Union, 2014; Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, 2016).

Κεφάλαιο 3^{ο} . Νομοθετικό πλαίσιο ασύλου στην Ελλάδα

3.1. Ο εξευρωπαϊσμός της εθνικής νομοθεσίας για το άσυλο

Στόχος της πληθώρας των νομοθεσιών και προσπαθειών της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με το άσυλο, αποτέλεσε η εναρμόνιση των διαδικασιών ασύλου από τα κράτη- μέλη, ενσωματώνοντας από κοινού τις ευρωπαϊκές οδηγίες και κανονισμούς στις εθνικές τους νομοθεσίες. Η αποτελεσματική και ενιαία εφαρμογή των κοινών διαδικασιών ασύλου, θα συνεισέφερε στη δημιουργία εναρμονισμένων εθνικών δικαίων , σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο και τις διεθνείς συμβάσεις.

Η εναρμόνιση του ελληνικού δικαίου με το ευρωπαϊκό σύστημα ασύλου συντελέστηκε με τα προεδρικά διατάγματα. Σύμφωνα με τις διεθνείς συνθήκες και την ελληνική νομοθεσία, η χορήγηση ασύλου αποτελεί δέσμευση κάθε κράτους- μέλους, όποτε η μη συμμόρφωση σε αυτές αποτελεί παραβίαση διεθνών υποχρεώσεων. Η Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη τις ευρωπαϊκές και διεθνείς δεσμεύσεις της, σχεδιάζει, αναμορφώνει και προσαρμόζει την πολιτική της περί μετανάστευσης και ασύλου ώστε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα και τις προκλήσεις που τίθενται λόγω των μεγάλων μικτών ροών, αλλά και να διασφαλίσει και να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή μέσω της ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στη χώρα ως οικονομικοί μετανάστες ή δικαιούχοι διεθνούς προστασίας (European Migration Network (EMN), 2012).

Το ελληνικό σύστημα ασύλου και οι παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποτέλεσαν θέματα έντονων αντιπαραθέσεων στην Ευρώπη. Αναφορές σε τρομακτικές ανεπάρκειες και κριτική στο ελληνικό σύστημα ασύλου, έχουν επισημανθεί σε αρκετές εκθέσεις των ευρωπαϊκών επιτροπών κατά καιρούς. Η κλιμακούμενη πίεση που δέχεται το σύστημα ασύλου, εξαιτίας των αυξανόμενων προσφυγικών ροών, της μακράς οικονομικής κρίσης και της χρόνιας έλλειψης σχεδιασμού και τεχνοκρατικής οργάνωσης των διοικητικών δομών των υπηρεσιών, έχουν εντείνει ακόμα περισσότερο τα όποια προβλήματα του συστήματος (European Migration Network (EMN), 2012).

3.2. Η εξέλιξη του εθνικού νομικού πλαισίου χορήγησης διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα

Το ελληνικό σύστημα ασύλου αντιμετώπιζε σημαντικές ανεπάρκειες, οι οποίες επιχειρήθηκαν να αντιμετωπιστούν μέσω μιας σειράς προσπαθειών για την αναμόρφωσή του ήδη από το 2010. Σε αυτό το πλαίσιο, κατατέθηκε στην Επιτροπή το Σχεδίου Δράσης για τη μετανάστευση και το άσυλο, στο οποίο προβλέπονταν οι αλλαγές για το ελληνικό σύστημα ασύλου. Έτσι, το Νοέμβριο του 2010, υιοθετήθηκε το ΠΔ. 114/2010, με το οποίο ξεκίνησε μια μεταβατική περίοδος για τη διαδικασία ασύλου. Αποτελώντας μια προσπάθεια συμμόρφωσης με την Ευρωπαϊκή Οδηγία 2005/85/ΕΚ σχετικά με τις ελάχιστες προδιαγραφές χορήγησης καθεστώτος διεθνούς προστασίας, αποτέλεσε ένα σημαντικό βήμα προς την εναρμόνιση του εθνικού συστήματος ασύλου με τα ευρωπαϊκά πρότυπα. Μεταξύ άλλων, επιτεύχθηκε η αποκέντρωση των πρωτοβάθμιων οργάνων εξέτασης των αιτημάτων ασύλου, σε δεκατέσσερις Αστυνομικές Διευθύνσεις της χώρας. Ακόμα, ανασυστάθηκε και βελτιώθηκε η λειτουργία των Επιτροπών Προσφυγών, ενώ κατοχυρώθηκε η ανεξαρτησία της δευτεροβάθμιας εξέτασης των προσφυγών από τις πρωτοβάθμιες διαδικασίες ασύλου. Και τέλος, θεσπίστηκε μέγιστο χρονικό όριο έκδοσης αποφάσεων τους τρείς και έξι μήνες αντίστοιχα. Συνολικά, επιτεύχθηκε βελτίωση στο εθνικό σύστημα ασύλου (UNCHR Greece, 2016; European Migration Network (EMN), 2012).

Το 2011, με το Νόμο 3907/2011, δημιουργείται η Υπηρεσία Ασύλου και η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής, καθώς και η Αρχή Προσφυγών, αποτελώντας προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας στις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες ασύλου στα κράτη-μέλη(Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016) (European Migration Network (EMN), 2012).

Μέχρι τη σύσταση της Υπηρεσίας Ασύλου, οι βασικοί φορείς για τα ζητήματα μετανάστευσης και ασύλου ήταν τα Υπουργεία Εσωτερικών και Προστασίας του Πολίτη. Μέχρι και τον Ιούνιο του 2013, οι αιτήσεις ασύλου στο ελληνικό κράτος εξετάζονταν από τις αστυνομικές αρχές. Οι αρμόδιες αρχές για την παραλαβή και εξέταση των αιτήσεων ασύλου μέχρι τότε ήταν τα τμήματα Ασφάλειας Κρατικών Αερολιμένων, τα τμήματα Ασύλου Διεύθυνσης Αλλοδαπών Αττικής και Θεσσαλονίκης, , καθώς και οι Υποδιευθύνσεις και τα τμήματα Ασφαλείας των Αστυνομικών Διευθύνσεων (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016) (European Migration Network (EMN), 2012).

Η Υπηρεσία Ασύλου ξεκίνησε την λειτουργία της στα μέσα του 2013, με τη λειτουργία του Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου Αττικής, καθώς και η εφαρμογή της νέας διαδικασίας ασύλου, η οποία ρυθμιζόταν από το ΠΔ. 113/2013. Η έναρξη λειτουργίας της νέας Υπηρεσίας Ασύλου και το νέο νομοθετικό πλαίσιο για τη διαδικασία σηματοδοτούν μια ιδιαίτερα θετική εξέλιξη για το εθνικό σύστημα ασύλου. Ακόμα, το Μάρτιο του 2013 λειτουργεί το πρώτο Κέντρο Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.), με αποστολή τη διαχείριση υπηκόων τρίτων χωρών που εισέρχονται παρανόμως στη χώρα και την υπαγωγή τους σε διαδικασίες πρώτης υποδοχής. Η λειτουργία της, σηματοδότησε καθοριστική βελτίωση σχετικά με την καταγραφή και ταυτοποίηση των υπηκόων τρίτων χωρών, καθώς και με την κάλυψη των βασικών αναγκών τους (UNCHR Greece, 2016).

Το 2016, δημιουργείται ο νέος νόμος 4375/2016, προκειμένου να ενσωματώσει την αναθεωρημένη Ευρωπαϊκή Οδηγία 2013/32 σχετικά με τις κοινές ευρωπαϊκές διαδικασίες χορήγησης του καθεστώτος διεθνούς προστασίας. Τροποποιείται το προγενέστερο σύστημα ασύλου, με τις βασικές αλλαγές να περιλαμβάνουν την επιτάχυνση των διαδικασιών εξέτασης των αιτημάτων ασύλου σε δεκατέσσερις μέρες το μέγιστο, ενώ ως ανώτερο χρονικό διάστημα εξέτασης αιτημάτων ασύλου καθίσταται αυτό των έξι μηνών. Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής αντικαθιστάται από την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Υ.Π.Υ.Τ.) Επίσης αναβαθμίζεται η ανεξάρτητη λειτουργία της Αρχής Προσφυγών (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2016).

3.2.1. Η Υπηρεσία Ασύλου

Η Υπηρεσία Ασύλου συστάθηκε τον Ιανουάριο του 2011, με τον Νόμο 3907/2011. Αποτέλεσε την πρώτη αυτόνομη υπηρεσία εξέτασης αιτημάτων διεθνούς προστασίας, αποσκοπώντας στη δημιουργία ενός συστήματος υποδοχής και εξέτασης των ατύπως εισερχόμενων στην Ελλάδα (UNCHR Greece, 2016) (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2011).

Η Υπηρεσία Ασύλου, στο πλαίσιο της αποστολής της, είναι αρμόδια για την υποστήριξη του σχεδιασμού και της χάραξης πολιτικής της χώρας, όσον αφορά στη χορήγηση ασύλου ή άλλων μορφών διεθνούς προστασίας, καθώς και την παρακολούθηση και αξιολόγηση της υλοποίησης αυτής. Ακόμα, είναι υπεύθυνη για την παραλαβή, εξέταση και απόφαση επί αιτημάτων διεθνούς προστασίας σε πρώτο βαθμό. Αναλαμβάνει την ενημέρωση των αιτούντων διεθνή προστασία για τη διάρκεια εξέτασης των αιτημάτων, καθώς και για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους

στο πλαίσιο αυτής. Ακόμη, φροντίζει για τον εφοδιασμό τους με τα προβλεπόμενα νομιμοποιητικά και ταξιδιωτικά έγγραφα καθώς και τη διευκόλυνση των αιτούντων σε ότι αφορά στις υλικές συνθήκες υποδοχής σε συνεργασία με άλλους συναρμόδιους φορείς. Συμβάλλει στη διεκπεραίωση των αιτήσεων οικογενειακής επανένωσης προσφύγων, ενώ είναι αρμόδια για τη συνεργασία με κρατικούς φορείς, ανεξάρτητες αρχές και μη κυβερνητικές οργανώσεις, όργανα και οργανισμούς της Ευρωπαϊκής Ένωσης και διεθνείς οργανισμούς για την αποτελεσματικότερη εκπλήρωση της αποστολής της. Τέλος, παρέχει διοικητική υποστήριξη στην Αρχή Προσφυγών (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016).

Η Υπηρεσία Ασύλου υπάγεται απευθείας στον Υπουργό Προστασίας του Πολίτη. Προΐσταται αυτής Διευθυντής, σε επίπεδο Ειδικού Γραμματέα, ο οποίος ορίζεται από τον Υπουργό, με θητεία τριών ετών. Συγκροτείται από την Κεντρική Υπηρεσία και τα Περιφερειακά Γραφεία και Κλιμάκια Ασύλου. Τα Περιφερειακά Γραφεία Ασύλου υπάγονται στην Κεντρική Υπηρεσία η οποία προγραμματίζει, κατευθύνει, παρακολουθεί και ελέγχει τη δράση τους. Ακόμα η Υπηρεσία Ασύλου παρέχει διοικητική υποστήριξη στην Αρχή Προσφυγών που εξετάζει σε δεύτερο βαθμό τις προσφυγές (σε β' βαθμό) κατά αποφάσεων που απέρριψαν αιτήσεις διεθνούς προστασίας σε πρώτο βαθμό (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016).

Μεγάλη έμφαση έχει δοθεί στην άρτια εκπαίδευση του προσωπικού της Υπηρεσίας Ασύλου, τόσο σε σχέση με το νομικό πλαίσιο που διέπει την παροχή διεθνούς προστασίας, όσο και σε σχέση με περισσότερο τεχνικά ζητήματα (τεχνικές συνέντευξης, διακρίβωση αποδεικτικών στοιχείων, συγκέντρωση και αξιολόγηση πληροφοριών για τα κράτη προέλευσης των αιτούντων διεθνούς προστασίας, χειρισμός περιπτώσεων ευάλωτων προσώπων, ασυνόδευτων ανηλίκων, κ.ά.). Η εκπαίδευση παρέχεται από το Ευρωπαϊκό Γραφείο Ασύλου (EASO). Η σωστή και ομοιόμορφη εκπαίδευση των υπαλλήλων των κρατών μελών της ΕΕ κρίνεται ως σημείο κεντρικής σημασίας, καθώς αποτελεί θεμελιώδη εγγύηση για ένα δίκαιο και αποτελεσματικό σύστημα διεθνούς προστασίας (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016).

Το 43% του ετήσιου προϋπολογισμού της Υπηρεσίας Ασύλου καλύπτεται από κρατικά κονδύλια. Η Υπηρεσία Ασύλου χρηματοδοτείται κατά 57% από το Ταμείο Ασύλου, Μετανάστευσης και Ένταξης της ΕΕ, από τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (Νορβηγία, Ισλανδία, Λιχτενστάιν) και άλλους ευρωπαϊκούς και διεθνείς πόρους. Δράσεις της Υπηρεσίας Ασύλου στηρίζουν οικονομικά η Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες και η οργάνωση Solidarity Now (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016).

3.2.2. Η λειτουργία της Υπηρεσίας Ασύλου και οι δομές της

Μετά από αναβολές δύο ετών στην έναρξη εφαρμογής της νέας διαδικασίας ασύλου, υπό τη νεοσυσταθείσα Υπηρεσία Ασύλου -εξαιτίας δυσκολιών σε θέματα κυρίως, εξασφάλισης ανθρώπινων πόρων και εξοπλισμού- τελικά στις 7 Ιουνίου του 2013, ξεκίνησε η λειτουργία του Περιφερειακού Γραφείου Ασύλου Αττικής, καθώς και η εφαρμογή της νέας διαδικασίας ασύλου, που ρυθμιζόταν πλέον από το ΠΔ 113/2013. Η εξέταση αιτημάτων ασύλου που είχαν ήδη καταγραφεί από την αστυνομία, θα παρέμεναν στην αρμοδιότητα των αστυνομικών διευθύνσεων της χώρας. Η έναρξη της λειτουργίας της νέας Υπηρεσίας Ασύλου και το νέο νομοθετικό πλαίσιο για τη διαδικασία ασύλου σηματοδοτούν μια ιδιαίτερη θετική εξέλιξη για το ελληνικό σύστημα ασύλου, με αυτή τη πρόοδο ν' αντανακλάται και στην αύξηση των ποσοστών χορήγησης διεθνούς προστασίας (UNCHR Greece, 2016).

Επίσης, από τον Μάρτιο του 2013 ξεκίνησε η λειτουργία του πρώτου Κέντρου Πρώτης Υποδοχής (ΚΕ.Π.Υ.), στον Έβρο. Παρά τις ελλείψεις σε αναγκαίο προσωπικό και τις δυσκολίες για πραγματοποίηση των παραπομπών σε δομές προστασίας , η λειτουργία του πρώτου ΚΕ.Π.Υ. σηματοδότησε καθοριστική βελτίωση σχετικά με την καταγραφή και ταυτοποίηση των υπηκόων τρίτων χωρών, καθώς επίσης και με την κάλυψη των βασικών αναγκών τους (UNCHR Greece, 2016).

Το έτος 2013 αποδείχθηκε ορόσημο για την Ελλάδα σχετικά με την πολιτική αναμόρφωση του εθνικού συστήματος ασύλου και μετανάστευσης, με τη μεγαλύτερη καινοτομία να αφορά την νέα Υπηρεσία Ασύλου. Μέσα στο 2013 ξεκίνησαν να λειτουργούν τα Περιφερειακά Γραφεία, στην Κατεχάκη, Λέσβο, Βόρειο και Νότιο Έβρο, καθώς και Αυτοτελή Κλιμάκια στην Αμυγδαλέζα και στη Ξάνθη. Το 2014 ξεκίνησε να λειτουργεί το Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου της Ρόδου και Θεσσαλονίκης. Το 2016 ξεκίνησαν να λειτουργούν το Περιφερειακό Γραφείο Ασύλου Σάμου και Πάτρας (έως τότε λειτουργούσε ως Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου), ενώ αναμένεται η λειτουργία του Γραφείου Ασύλου στο Ηράκλειο Κρήτης. Κλιμάκια στη Χίο, Λέρο και Κω έχουν ήδη τεθεί σε λειτουργία (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016).

3.2.3. Η νέα Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης

Η πρώην Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής (ΥΠ.Π.Υ.), έχει καταργηθεί και αντικατασταθεί από την Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Υ.Π.Υ.Τ.). Η κύρια αποστολή της αφορά την αποτελεσματική διενέργεια των διαδικασιών υποδοχής και ταυτοποίησης των πολιτών τρίτων χωρών που εισέρχονται στη χώρα χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις.

Οι αρμοδιότητες της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης περιλαμβάνουν την πραγματοποίηση των διαδικασιών καταγραφής, ταυτοποίησης και εξακρίβωσης της ταυτότητας και των ιθαγένειας των υπηκόων τρίτων χωρών από εξειδικευμένο προσωπικό, τον ιατρικό έλεγχο, τον εντοπισμό ευάλωτων ατόμων τα οποία παραπέμπονται στον αρμόδιο κατά περίπτωση φορέα κοινωνικής προστασίας χωρίς να υποβάλλονται σε μακρά κράτηση, την παροχή ενημέρωσης για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις τους με παρεχόμενες υπηρεσίες διερμηνείας, καθώς και την περαιτέρω παραπομπή του εκάστοτε υπηκόου τρίτης χώρας σε κατάλληλες δομές υποδοχής ή προσωρινής φιλοξενίας.

Η δομή της προβλέπει και Περιφερειακές Υπηρεσίες της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης, οι οποίες περιλαμβάνουν τα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Υ.Τ.), τις Κινητές Μονάδες Υποδοχής και Ταυτοποίησης (Κ.Μ.Υ.Τ.), τις ανοικτές Δομές Προσωρινής Υποδοχής πολιτών τρίτων χωρών οι οποίοι έχουν αιτηθεί διεθνή προστασία, και τις ανοικτές Δομές Προσωρινής Φιλοξενίας πολιτών τρίτων χωρών που βρίσκονται σε διαδικασία επιστροφής, απέλασης ή επανεισδοχής.

Σε διαδικασίες υποδοχής και ταυτοποίησης υποβάλλονται όλοι οι πολίτες τρίτων χωρών που εισέρχονται χωρίς τις νόμιμες διατυπώσεις στη χώρα. Οι διαδικασίες της νέας Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης (άρθρο 9, Ν. 4375/2016) δεν διαφέρουν κατά πολύ από τις διαδικασίες της προηγούμενης Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής. Συγκεκριμένα, στις διατάξεις των διαδικασιών της προστέθηκε η ενημέρωση - εκτός από την διαδικασία υπαγωγής σε καθεστώς διεθνούς προστασίας- και η προβλεπόμενη, για τη διαδικασία υπαγωγής σε πρόγραμμα εθελούσιας επιστροφής καθώς και η παραπομπή στις αρμόδιες υπηρεσίες για την υπαγωγή σε διαδικασίες επανεισδοχής ή επιστροφής ή απέλασης για όσους δεν υποβάλλουν ή για αυτούς των οποίων η αίτηση διεθνούς προστασίας απορρίπτεται κατά τη διάρκεια παραμονής.

Με την ολοκλήρωση των διαδικασιών πρώτης υποδοχής οι υπήκοοι τρίτων χωρών παραπέμπονται στις αρμόδιες υπηρεσίες για την περαιτέρω διαχείρισή τους. Οι αλλοδαποί που εκδηλώνουν επιθυμία να υποβάλλουν αίτημα διεθνούς προστασίας παραπέμπονται στην Υπηρεσία Ασύλου. Τα ευάλωτα άτομα στο Ε.Κ.Κ.Α. για την εξεύρεση κατάλληλης δομής φιλοξενίας. Οι εναπομείναντες αλλοδαποί στην ΕΛ.ΑΣ. για περαιτέρω διοικητικές διαδικασίες, ενώ για όσους εκδηλώσουν επιθυμία εθελούσιας επιστροφής ενημερώνεται ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), ο οποίος και αναλαμβάνει τις διαδικασίες επαναπατρισμού τους.

Σκοπός της λειτουργίας της εκάστοτε Δομής είναι η παροχή ενός σταθερού πλαισίου διαμονής (βραχείας και μέσης διάρκειας), ικανού να καλύπτει όχι μόνο τις βασικές βιοτικές και κοινωνικές ανάγκες των φιλοξενουμένων, αλλά και τις παιδαγωγικές και μαθησιακές ανάγκες αυτών, διασφαλίζοντας βασικές παραμέτρους όπως η ελευθερία στην κίνηση και την έκφραση, η αναγνώριση της ατομικής τους αξίας, η αξιοπρέπεια, η ανάπτυξη δεξιοτήτων.

Οι υπηρεσίες που θα παρέχονται αφορούν στη στέγαση και σίτιση, την ενημέρωση και πληροφόρηση των φιλοξενουμένων για τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις στην χώρα υποδοχής, την ψυχοκοινωνική υποστήριξή τους, τη διευκόλυνση της πρόσβασης σε υπηρεσίες υγείας, την παροχή βασικών ειδών ατομικής υγιεινής, ένδυσης και υπόδησης, την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας καθώς και την πρόσβαση σε προγράμματα εκπαίδευσης και ανάπτυξης δεξιοτήτων.

Για τη διασφάλιση ελάχιστων προδιαγραφών αναφορικά με τη συνολική λειτουργία, την ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη ρύθμιση των επιμέρους θεμάτων της εσωτερικής διάρθρωσης των Δομών Φιλοξενίας, έχει καταρτισθεί γενικός κανονισμός λειτουργίας που καθορίζει τις βασικές αρχές λειτουργίας τους, τις προϋποθέσεις φιλοξενίας των υπηκόων τρίτων χωρών, τις διαδικασίες ένταξης σε αυτές, καθώς και τα καθήκοντα και υποχρεώσεις του προσωπικού (Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, 2016).

3.2.4. Καθεστώς παραμονής στα Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης

Οι πολίτες τρίτων χωρών ή ανιθαγενείς που εισέρχονται στο Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης, υπάγονται στις διαδικασίες που ορίζονται στο άρθρο 9, τελώντας σε καθεστώς περιορισμού της ελευθερίας τους εντός του Κέντρου, με απόφαση του Διοικητή του, η οποία εκδίδεται εντός τριών ημερών από την είσοδό τους. Εφόσον με την παρέλευση του τριημέρου δεν έχουν ολοκληρωθεί οι ως άνω διαδικασίες, ο Διοικητής του Κέντρου μπορεί, υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 46, που εφαρμόζεται αναλογικά, να αποφασίζει την παράταση του περιορισμού της ελευθερίας των ανωτέρω προσώπων έως την ολοκλήρωση των διαδικασιών αυτών για επιπλέον διάστημα που δεν υπερβαίνει συνολικά τις είκοσι πέντε ημέρες από την είσοδο στο Κέντρο. Εναλλακτικά, ο Διοικητής του Κέντρου Υποδοχής και Ταυτοποίησης στα σύνορα της χώρας, λόγω επειγουσών αναγκών εξαιτίας αύξησης αφίξεων ή για την προσήκουσα ολοκλήρωση των διαδικασιών αυτών, και ιδίως σε περίπτωση προσώπων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες, μπορεί με απόφασή του να παραπέμπει τον πολίτη τρίτης χώρας ή ανιθαγενή σε Κέντρα Υποδοχής και Ταυτοποίησης στην ενδοχώρα ή να ορίζει την παραμονή σε άλλες κατάλληλες δομές, για τη συνέχιση και την ολοκλήρωση της διαδικασίας υποδοχής και ταυτοποίησης. Με την ίδια απόφαση ρυθμίζονται και οι λεπτομέρειες της μεταφοράς των πολιτών τρίτων χωρών ή ανιθαγενών μεταξύ των Περιφερειακών Υπηρεσιών της Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης. Στο πλαίσιο των ως άνω διαδικασιών λαμβάνεται

ειδική μέριμνα για τα οριζόμενα στην παράγραφο 8 πρόσωπα που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες και ειδικότερα για τους ασυνόδευτους ανηλίκους (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2016).

Οι αιτούντες άσυλο των οποίων οι αιτήσεις έχουν απορριφθεί σε πρώτο βαθμό, έχουν δικαίωμα, σύμφωνα με τον νόμο, να προσφύγουν κατά της απόφασης που απέρριψε την αίτησή τους εντός συγκεκριμένης προθεσμίας ενώπιον του αρμόδιου οργάνου όπως ορίζεται από τον Ν.4375/2016, όπως τροποποιήθηκε από το άρθρ.86 του Ν.4399/2016 (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016).

Ακόμα οι τροποποιήσεις του ισχύοντος νομοθετικού πλαισίου, αναφέρονται στη διαδικασία χορήγησης διεθνούς προστασίας πολιτών τρίτων χωρών, των οποίων οι αιτήσεις εκκρεμούν για διάστημα πέραν της πενταετίας. Το ανώτερο χρονικό διάστημα που θα μπορεί να εξετάζεται ένα αίτημα ασύλου θα είναι 6 μήνες και εάν η απόφαση των επιτροπών είναι θετική τότε θα δίνεται άδεια παραμονής στην Ελλάδα για τρία χρόνια. Για ανθρωπιστικούς λόγους θα χορηγούνται άδειες διαμονής σε όσους μετανάστες έχουν υποβάλει αίτηση για άσυλο εδώ και πέντε χρόνια και δεν έχουν λάβει απάντηση την στιγμή που εκκρεμούν χιλιάδες αιτήσεις στις υπηρεσίες ασύλου ακόμα και για επτά χρόνια (Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2016).

3.2.5.Η δευτεροβάθμια διαδικασία χορήγησης καθεστώτος Διεθνούς προστασίας

Η δευτεροβάθμια διαδικασία ασύλου προσδιορίζεται από το ΠΔ 90/2008. Μ' αυτή την διαδικασία δίνεται στον αιτούντα δυνατότητα προσφυγής, ενώπιον της Αρχής Προσφυγών κατά των αποφάσεων που απορρίπτουν τη χορήγηση διεθνούς προστασίας σε πρώτο βαθμό. Η Επιτροπή Προσφυγών αποφασίζει αν θα χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα ή αν θα απορριφθεί η προσφυγή. Για την έκδοση απόφασης από την Επιτροπή Προσφυγών, ακολουθείται η ίδια διαδικασία με αυτήν της Υπηρεσίας Ασύλου. Αν η προσφυγή απορριφθεί, είναι δυνατή η άσκηση αίτησης ακύρωσης στο αρμόδιο Δικαστήριο.

Σύμφωνα με το ΠΔ 114/2010, απαγορεύεται η λήψη μέτρων απέλασης για όσο διαρκεί η προθεσμία άσκησης προσφυγής και μέχρι να εκδοθεί οριστική απόφαση. Οι Επιτροπές Προσφυγών, που είναι συνολικά είκοσι στον αριθμό, αποφασίζουν για αιτήσεις που έχουν υποβληθεί πριν την 7/6/2013. Για τις αιτήσεις που έχουν υποβληθεί μετά από αυτή την ημερομηνία, ο αιτών μπορεί να ασκήσει προσφυγή ενώπιον της Αρχής Προσφυγών που έχει έδρα στην Κεντρική Υπηρεσία Ασύλου, στην Αθήνα, με βάση το ν Ν.3907/2011.

Στην Κεντρική Υπηρεσία λειτουργούν μία ή περισσότερες τριμελείς Επιτροπές Προσφυγών, οι οποίες καλούν τον προσφεύγοντα, πέντε ημέρες πριν την ημερομηνία εξέτασης, και τον ενημερώνουν για τα διακαιώματά του (δικαίωμα αυτοπρόσωπης παράστασης ή με παρουσία δικηγόρου, δικαίωμα χρήσης διερμηνέα, ενημέρωση για τον τόπο και το χρόνο της εξέτασης, καθώς και για την υποβολή συμπληρωματικών στοιχείων). Αν απορριφθεί η προσφυγή, ο αιτών υποχρεούται να αναχωρήσει από τη χώρα εντός ενενήντα ημερών σύμφωνα με το ΠΔ/ 114/2010. Η διαδικασία εξέτασης των προσφυγών, διέπεται από το άρθρο 26 του ΠΔ 113/2010. Τελευταίο μέσο αναγνώρισης στους αιτούντες διεθνούς προστασίας, μετά την απορριπτική απόφαση σε δεύτερο βαθμό, είναι το δικαίωμα άσκησης αίτησης ακύρωσης ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου εντός προθεσμίας 60 ημερών (άρθρο 28 του ΠΔ 113/2010). Δικαίωμα αίτησης ακύρωσης κατά των αποφάσεων των Επιτροπών Προσφυγών έχει και ο Υπουργός Προστασίας του Πολίτη (Υπ. Προστασίας του Πολίτη, 2016).

Κεφάλαιο 4^{ο} . Οι εξελίξεις της μεταναστευτικής και προσφυγικής κρίσης στην Ευρώπη, την Ελλάδα και τα νησιά του Αιγαίου

4.1. Διάδρομος ανατολικής Μεσογείου και ροές

Ο «διάδρομος» της Ανατολικής Μεσογείου δέχεται πίεση από την παράνομη μετανάστευση εδώ και πολλά χρόνια. Από το 2008-2009, περισσότεροι από 40.000 άνθρωποι εισέρχονταν χρησιμοποιώντας αυτή τη διαδρομή, αποτελώντας το 40% των μεταναστών που κατέφθαναν στην Ευρώπη (Γράφημα 1 στο Παράρτημα, σελ. 119) (Frontex, 2016).

Τα τελευταία χρόνια το μεταναστευτικό πρότυπο της Ελλάδας έχει αλλάξει, συγκριτικά με αυτό που κυριαρχούσε λίγες δεκαετίες νωρίτερα. Η γεωγραφική εγγύτητα των προγενέστερων χωρών αποστολής (πχ. Αλβανία, Βουλγαρία) έχει αντικατασταθεί από την γεωγραφική προσβασιμότητα. Μια σειρά παραγόντων, συμπεριλαμβανομένης και της προσπάθειας της ΕΕ να εκτρέψει τις μεταναστευτικές ροές πέρα από το νότιο ευρωπαϊκό σύνορο της Μεσόγειου θάλασσας, μετατόπισε τη μεταναστευτική κατεύθυνση στην Ανατολική Μεσόγειο, όπου τα σύνορα χαρακτηρίζονται περισσότερο προσπελάσιμα εξαιτίας των υιοθετούμενων πολιτικών της Τουρκίας. Τις τελευταίες δεκαετίες, η Τουρκία έχει μετατραπεί σε σημαντική χώρα για τη μετανάστευση. Η τρέχουσα πολιτική αναστάτωση και οι συγκρούσεις που λαμβάνουν χώρα στις γειτονικές περιοχές, έχουν οδηγήσει πολλούς ανθρώπους σε αναγκαστική φυγή προς αναζήτηση καλύτερων συνθηκών ζωής, ασφάλειας και προστασίας. Επιπρόσθετα, η γεωγραφική θέση της Τουρκίας μεταξύ Ανατολής- Δύσης και Βορρά –Νότου, έχουν καταστήσει την χώρα κατάλληλη ζώνη μετάβασης για εκείνους που επιδιώκουν να φτάσουν στις δυτικές και βόρειες ευρωπαϊκές χώρες. Ακόμα, οι πολιτικές της «Ευρώπης- φρούριο» με την εφαρμογή αυστηρών διαδικασιών εισόδου και τον αυξημένο μεταναστευτικό έλεγχο, έχουν εκτρέψει τις μεταναστευτικές ροές προς την Τουρκία. Σε πολλές συζητήσεις η Τουρκία αναφέρεται ως ο πλέον «μεταβατικός κόμβος» για τους παράτυπους μετανάστες από την Αφρική και Μέση Ανατολή, με κατεύθυνση προς την Ευρώπη. Ένας αυξανόμενος αριθμός από τις παραπάνω περιοχές, προσδοκεί να μεταβεί στην Τουρκία μέσω αεροπορικών διόδων, πριν επιδιώξει να διασχίσει παράνομα τα σύνορα προς την ΕΕ, πολλές φορές κάνοντας χρήση πλαστών εγγράφων. Το αεροδρόμιο της Κωνσταντινούπολης αποτελεί σημαντικό κόμβο για τους παράτυπους μετανάστες, οι οποίοι ταξιδεύουν αεροπορικώς προς αρκετά κράτη- μέλη, με συνέπεια τη συνεχή αύξηση των επιβατικών ροών και την επεκτατική πολιτική της Turkish Airlines προς την Αφρική και Μέση Ανατολή. Το μεταναστευτικό προφίλ της Τουρκίας φαίνεται να αποτελεί καθοριστικό παράγοντα για την μετανάστευση στην Ελλάδα. Η σύνθεση της μετανάστευσης στις πύλες εισόδου της Ελλάδας έχει αλλάξει σημαντικά τα τελευταία χρόνια. Από το 2011, οι συλλήψεις στα αλβανικά σύνορα έχουν εξαλειφθεί σταδιακά, μετατρέποντας τα τουρκικά χερσαία σύνορα την κύρια πύλη εισόδου στην χώρα για το διάστημα 2010-2012. Το «φράγμα ασφαλείας» που χτίστηκε σε συνέχεια των εξελίξεων, κατά μήκος του ποταμού Έβρου, ανέτρεψε τις μεγάλες διελεύσεις, με αποτέλεσμα το 2013 οι συλλήψεις στα θαλάσσια σύνορα της χώρας να ανθίσουν ξανά (Γράφημα 2, σελ. 119) (Papadopoulos A., Fratsea M., 2015).

Το 2015, περίπου 885.000 παράτυποι μετανάστες έφθασαν στην Ευρώπη διαμέσου του «διαδρόμου» της Ανατολικής Μεσογείου, δηλαδή κάπου στις δεκαεπτά φορές τον αριθμό που καταγράφηκε το 2014, η οποία ήταν από μόνη της μια χρονιά ρεκόρ (Γράφημα 1 και 3, σελ. 119 και 120). Η πλειοψηφία κατέφθανε μέσω των ελληνικών νησιών, κυρίως από το νησί της Λέσβου, και αφορούσε υπηκόους από τη Συρία, το Αφγανιστάν και τη Σομαλία (Γράφημα 5 και

6, σελ. 121 και 122). Οι περισσότεροι από αυτούς θα συνέχιζαν το ταξίδι τους βόρεια, εγκαταλείποντας την Ελλάδα μέσω του συνόρου με τη γειτονική ΠΓΔΜ. Η θαλάσσια διαδρομή μέσω των νησιών του Αιγαίου είναι η συνηθέστερη επιλογή για την περιοχή της ανατολικής Μεσογείου. Η αεροπορική δίοδος παραμένει δημοφιλής για όσους έχουν τη δυνατότητα με απευθείας πτήσεις από την Κωνσταντινούπολη, ενώ άλλοι διασχίζουν τα χερσαία σύνορα της Ελλάδας με την Τουρκία ή εξέρχονται κατευθείαν από την Τουρκία προς τη νότια Βουλγαρία. Τα κυκλώματα διακίνησης μεταναστών έχουν εξελιχθεί σε σημαντική βιομηχανία στη Τουρκία, με ενεργά δίκτυα όχι μόνο στην Κωνσταντινούπολη, αλλά και στη Σμύρνη, στην Άγκυρα και στην Αδριανούπολη. Οι υπηκοότητες των διακινητών ποικίλλουν, συχνά αντικατοπτρίζοντας τις υπηκοότητες των διακινούμενων (Frontex, 2016).

4.2. Η εξέλιξη των μεταναστευτικών ροών προς την ΕΕ για το διάστημα 2014-2017

Τα τελευταία δύο χρόνια η Ευρώπη γνώρισε τη μεγαλύτερη μαζική μετακίνηση ανθρώπων μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Περισσότεροι από ένα εκατομμύριο πρόσφυγες και μετανάστες έφτασαν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η μεγάλη πλειονότητα των οποίων προσπαθούσε να ξεφύγει από τον πόλεμο στη Συρία και άλλες ταραγμένες χώρες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016). Τα διαθέσιμα στοιχεία σχετικά με την εξέλιξη του μεγέθους των μεταναστευτικών ροών προς την ΕΕ την περίοδο 2014 και 2017, αντανακλούν αισθητά τις διακυμάνσεις που σημειώθηκαν τελευταία στο μέγεθός τους(Γράφημα 1, σελ. 119). Το 2015 η Ευρώπη στιγματίστηκε από τις αξιοσημείωτα υπερμεγέθεις αφίξεις ανθρώπων που έχρηζαν διεθνούς προστασίας, μετά τις οποίες ακολούθησε σταδιακή πτώση ήδη από τους πρώτους μήνες του 2016, συνεχιζόμενη έως ότου σταθεροποιηθεί και συνεχιστεί μέχρι το 2017 (Γράφημα 9, σελ. 123).

Αναλυτικότερα και σύμφωνα με τα στοιχεία του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης (ΔΟΜ), το 2014, οι αφίξεις των μεταναστών και προσφύγων στην Ευρώπη αριθμούσαν τις 216.054, ενώ την ίδια περίοδο, οι συλλήψεις στα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας άγγιζαν τις 43.518 (Γράφημα 3, σελ. 120), (International Organization for Migration (IOM), 2017) (Ελληνική Αστυνομία, 2016).

Το 2015, αναφέρεται ως χρονιά ρεκόρ σχετικά με το μέγεθος των αφίξεων στην ΕΕ, οι οποίες επιτυγχάνονταν κυρίως μέσω θαλάσσιων οδών, φτάνοντας τις 885.000. Παρόμοια, το ίδιο έτος η Ελλάδα γνώρισε μαζική αύξηση των θαλάσσιων μεταναστευτικών ροών της, η οποία ξεκίνησε από τον Αύγουστο του 2015 με 107.843 μηνιαίες αφίξεις, φτάνοντας στο υψηλότερο επίπεδο τον Οκτώβριο αγγίζοντας τις 211.663. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ελληνικής αστυνομίας, ο συνολικός αριθμός των συλλήψεων στα θαλάσσια σύνορα της Ελλάδας ανήλθε τις 872.119, επιβεβαιώνοντας τους ισχυρισμούς για τη λειτουργία του «διαδρόμου» της Ανατολικής Μεσογείου ως της βασικότερης πύλης εισόδου στη ΕΕ την περίοδο εκείνη (Γράφημα 1 και 3, σελ. 119 και 120), (Frontex, 2016) (Ελληνική Αστυνομία, 2016) (UNCHR Greece, 2016).

Τα μέτρα που υιοθετήθηκαν από την ΕΕ την επαύριον των εξελίξεων προκειμένου να αντιμετωπιστεί η κατάσταση φαίνεται να απέδωσαν, αφού για τους έντεκα πρώτους μήνες του 2016 οι αφίξεις στην Ευρώπη σημείωσαν πτώση, αριθμώντας συνολικά 363.808. Στην Ελλάδα τα πράγματα διαμορφώθηκαν παρόμοια το 2016, αφού συγκριτικά με το προηγούμενο έτος οι συλλήψεις στα θαλάσσια σύνορά της μειώθηκαν στις 174.412 (Γράφημα 4 και 8, σελ. 121 και 123), (International Organization for Migration (IOM), 2017) (Ελληνική Αστυνομία, 2016).

Ο πτωτικός ρυθμός των αφίξεων μεταναστών και προσφύγων στην Ευρώπη συνεχίστηκε και το 2017, αφού για τις είκοσι δύο πρώτες μέρες του Ιανουάριου του 2017 καταγράφηκαν 3.335 αφίξεις, καθιστώντας τις ιδιαίτερα μειωμένες συγκρινόμενες με το μέγεθος των 47.090 αφίξεων του προηγούμενου έτους. Στην Ελλάδα αντιστοίχως, το μέγεθος των αφίξεων παρέμεινε μειωμένο με 1.399 προσελεύσεις να καταγράφονται το Ιανουάριο του 2017, ενώ το προηγούμενο έτος είχαν αγγίξει τις 67.415 (International Organization for Migration (IOM), 2017) (UNHCR, The UN Refugee Agency, 2017).

Παρόλο που η ΕΕ είχε αρχίσει να αναπτύσσει μια κοινή πολιτική ασύλου από το 1999, οι κανόνες δεν ήταν σχεδιασμένοι για να αντιμετωπιστεί μια μαζική έλευση ανθρώπων σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα. Το αυξημένο μέγεθος των ροών των παράτυπων μεταναστών που επεδίωκε να εισέλθει στην ΕΕ μέσω των επικίνδυνων θαλάσσιων οδών της Ανατολικής Μεσογείου κατά την διάρκεια του 2015, έφεραν αντιμέτωπες, κυρίως, την Ελλάδα και την Ιταλία με μια πρωτοφανή κρίση. Ανταποκρινόμενη στην επείγουσα κατάσταση η ΕΕ προέβη στη λήψη μιας σειράς μέτρων, ενώ η αρχή της αλληλεγγύης επικαλέστηκε συχνότερα από ποτέ. Η συνεργασία και η εναρμόνιση των κρατών- μελών στην εφαρμογή των οδηγιών και προγραμμάτων που εκδόθηκαν από την ΕΕ για την ρύθμιση της κατάστασης, κρίθηκε απαραίτητη. Σύμφωνα με εκθέσεις της Επιτροπής, η κατάσταση πλέον καθίσταται διαχειρίσιμη και ελεγχόμενη, ενώ οι προσπάθειες από τα κράτη- μέλη για την ολοκλήρωση των τρεχουσών προγραμμάτων και την εφαρμογή των εκάστοτε οδηγιών είναι απαραίτητο να συνεχιστούν.

4.3. Πρόγραμμα μετεγκατάστασης και επανεγκατάστασης της ΕΕ

Καθώς οι αφίξεις στη Μεσόγειο εκτυλίσσονταν με ραγδαίο τρόπο όλη τη διάρκεια του 2015 και με ρυθμό έντασης μη διαχειρίσιμο από τα κράτη –μέλη επιβαρύνοντας κυρίως την Ελλάδα και την Ιταλία -τις δύο βασικότερες χώρες διέλευσης μεταναστών και προσφύγων- η ΕΕ προσπάθησε να αντιμετωπίσει τη κρίση προχωρώντας στη συμφωνία μιας δέσμης μέτρων. Τα μέτρα αυτά αποσκοπούσαν στην αντιμετώπιση των βαθύτερων αιτιών της κρίσης, στην αύξηση παροχής βοήθειας και προστασίας στους ανθρώπους που έχρηζαν ανάγκης, τόσο εντός όσο και εκτός της ΕΕ, καθώς και στη βελτίωση της ασφάλειας στα σύνορα της ΕΕ εγκαθιστώντας νέα συνοριοφυλακή και ακτοφυλακή, αποβλέποντας στη καταπολέμηση της λαθραίας διακίνησης ανθρώπων, παρέχοντας ασφαλείς τρόπους νόμιμης εισόδου στην ΕΕ (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Στα πλαίσια της παροχής βοήθειας όσων είχαν ανάγκη, εξασφαλίζοντας ασφαλείς τρόπους μεταφοράς τους, αλλά και της ελάφρυνσης των κρατών- μελών που υπέστησαν υπερβολικές πιέσεις στη διαχείριση αιτήσεων ασύλου, επιτεύχθηκε συμφωνία σχετικά με τη δημιουργία δύο προγραμμάτων που αφορούσαν τη μετεγκατάσταση και επανεγκατάσταση αιτούμενων άσυλο στα κράτη –μέλη της ΕΕ. Το διάστημα που μεσολάβησε στο 2015, τέθηκαν σε ισχύ τα Προγράμματα Μετεγκατάστασης και Επανεγκατάστασης αποτελώντας ένδειξη έμπρακτης αλληλεγγύης μεταξύ των κρατών -μελών της ΕΕ.

Αναλυτικότερα, το προσωρινό πρόγραμμα επείγουσας μετεγκατάστασης θεσπίστηκε με δύο αποφάσεις του Συμβουλίου τον Σεπτέμβριο του 2015, με τις οποίες τα κράτη –μέλη δεσμεύονταν να μετεγκαταστήσουν 160.000 άτομα που έχρηζαν διεθνούς προστασίας, από την Ιταλία, την Ελλάδα και την Ουγγαρία μέχρι και τον Σεπτέμβριο του 2017 (European Commission, 2017).

Το πρόγραμμα Επανεγκατάστασης, εγκρίθηκε στις 20 Ιουλίου 2015, με το οποίο τα κράτη- μέλη δεσμεύονταν να επανεγκαταστήσουν στην επικράτειά τους 22.504 άτομα τα οποία βρίσκονταν εκτός ΕΕ, ενισχύοντας την επιλογή των ασφαλών και νόμιμων οδών εισόδου στην ΕΕ για τους αιτούντες άσυλο (European Commission, 2017).

Η Συμφωνία της ΕΕ- Τουρκίας της 18ης Μαρτίου 2016, θέσπιζε ότι για κάθε Σύριο που θα επιστρεφόταν στην Τουρκία από τα ελληνικά νησιά, ένας άλλος Σύριος θα επανεγκαθίσταται από την Τουρκία στην ΕΕ. Το καθεστώς αυτό, τέθηκε σε ισχύ από τις 4 Απριλίου 2016 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016).

Από την έναρξη του ευρωπαϊκών προγραμμάτων επανεγκατάστασης και μετεγκατάστασης, εκδίδονται μηνιαίες εκθέσεις σχετικά με την εξέλιξή τους, από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Η πρώτη έκθεση εκδόθηκε τον Απρίλιο 2016 και ακολούθησαν άλλες οκτώ, με την πιο πρόσφατη να αφορά αυτή του Φλεβάρη 2017. Στην τελευταία, επισημάνεται ότι οι προσπάθειες πρέπει να συνεχιστούν από τα κράτη- μέλη, προκειμένου να επιτευχθεί ο μηνιαίος στόχος των 1000 μετεγκαταστάσεων για την Ιταλία και των 2000 για την Ελλάδα αντίστοιχα. Σε δήλωσή του ο έλληνας Υπουργός Μετανάστευσης, Προστασίας του Πολίτη και Ανθρώπινων Δικαιωμάτων σχετικά με τα πρόσφατα αποτελέσματα των προγραμμάτων μετεγκατάστασης και επανεγκατάστασης, αναφέρθηκε στην πρόοδο που έχει επιτευχθεί αλλά και στην αναγκαιότητα να καταβληθεί περισσότερη και ταχύτερη προσπάθεια από όλα τα συμβαλλόμενα μέρη (European Commission, 2017).

4.3.1.Το Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης της ΕΕ (Relocation Scheme)

Το πρόγραμμα Μετεγκατάστασης θεσπίστηκε από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο σε περίοδο έκτακτης ανάγκης, τον Σεπτέμβριο του 2015. Συγκεκριμένα αφορούσε άτομα που έχρηζαν διεθνούς προστασίας, με πιθανότητα έγκρισης του αιτήματος ασύλου τους άνω του 75% του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Όσα άτομα κρίνονταν αποδεκτά από το πρόγραμμα, θα μεταφέρονταν από την Ιταλία και την Ελλάδα όπου βρίσκονταν ήδη, προς κάποιο άλλο κράτος- μέλος, όπου και θα ολοκληρωνόταν η διαδικασία εξέτασης του αιτήματος ασύλου τους. Αν οι αιτήσεις κρίνονταν επιτυχείς, οι αιτούμενοι θα αποκτούσαν προσφυγικό καθεστώς με δικαίωμα διαμονής στο κράτος- μέλος το οποίο βρίσκονταν μετεγκατεστημένοι. Ο ευρωπαϊκός προϋπολογισμός θα παρείχε οικονομική υποστήριξη στα συμμετέχοντα κράτη- μέλη (European Commission, 2017). Βασική προϋπόθεση για να επωφεληθεί κάποιος του προγράμματος μετεγκατάστασης ήταν να έχει εισέλθει στην Ελλάδα μετά τις 16/09/2015 και μέχρι τις 20/03/2016, ημερομηνία έναρξης εφαρμογής της συμφωνίας ΕΕ – Τουρκίας (International Organization for Migration (IOM), 2017).

Αναλυτικότερα και σχετικά με τις διαδικασίες, προβλεπόταν ότι οι χώρες - μέλη του προγράμματος θα απέστελλαν στην Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου τον αριθμό των αιτούντων άσυλο που είναι διατεθειμένες να υποδεχθούν και οι ελληνικές αρχές με τη σειρά τους θα απέστελλαν τα ονόματα των υποψηφίων επωφελουμένων του προγράμματος. Για την ένταξη των ενδιαφερόμενων στο πρόγραμμα, θα πρέπει να έχει προηγηθεί υποβολή αίτησης ασύλου στην Υπηρεσία Ασύλου και να έχει ακολουθηθεί η προβλεπόμενη διαδικασία δακτυλοσκόπησης. Το δικαίωμα επιλογής του κράτους μετεγκατάστασης δεν άπτεται στον αιτών. Σε περιπτώσεις οικογενειών, όλα τα μέλη θα μετεγκαθίστανται στο ίδιο κράτος για τη διατήρηση της οικογενειακής ενότητας (International Organization for Migration (IOM), 2017).

Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία του Διεθνούς Οργανισμού Μετανάστευσης- ο οποίος έχει καταστεί από τους σημαντικότερους εταίρους της ελληνικής κυβέρνησης στις διαδικασίες μετεγκατάστασης- ο συνολικός αριθμός επιτυχών διαδικασιών μετεγκατάστασης εκτιμάται στις 11.990 σε είκοσι τρία κράτη –μέλη της ΕΕ, ενώ από την Ελλάδα πραγματοποιήθηκαν 8.790 μεταφορές μέχρι τις 9 Φεβρουαρίου 2017 (Πίνακας 7 και 8, σελ. 111 και 112).

Στην τελευταία αναφορά της Επιτροπής, τονίστηκε ότι τα κράτη –μέλη και οι συνεργαζόμενες χώρες του προγράμματος Μετεγκατάστασης, έχουν ανταποκριθεί ουσιαστικά αλλά όχι ομοιόμορφα στις εκκλήσεις της Επιτροπής. Η Φιλανδία για παράδειγμα, βρίσκεται πολύ κοντά στην εκπλήρωση των δεσμεύσεων της προς την Ελλάδα, όταν άλλα κράτη- μέλη δεν έχουν ξεκινήσει καν την εκπλήρωση των δεσμεύσεών τους. Αναφέρεται ότι οι επαναλαμβανόμενες εκκλήσεις για γρήγορες και σταθερές μετεγκαταστάσεις από την Ελλάδα και την Ιταλία, πρέπει να συνδυαστούν με αποφασιστικότερες δράσεις από ικανές εθνικές υπηρεσίες. Τέλος, τα κράτη-μέλη προτρέπονται να εντείνουν τις προσπάθειές τους, διατηρώντας τα τρέχοντα αποτελέσματα και διασφαλίζοντας τις δεσμεύσεις τους για σταθερές μηνιαίες μεταβιβάσεις ανάλογων του μεριδίου τους, με στόχο την επίτευξη των νόμιμων υποχρεώσεών τους και της έμπρακτης αλληλεγγύης (Γράφημα 7, σελ. 122), (European Commission, 2017).

4.3.2. Πρόγραμμα Επανεγκατάστασης (Resettlement Scheme)

Στις 8 Ιουνίου 2015, η Επιτροπή ενέκρινε πρόταση για ένα εθελοντικό σύστημα επανεγκατάστασης, την οποία ακολούθησε η συμφωνία της 20^{ης} Ιουλίου. Σε συνάρτηση των παράνομων και επικίνδυνων διαδρομών των εκτοπισμένων ατόμων στην προσπάθειά τους να εισέλθουν στην ΕΕ σε αναζήτηση προστασίας, το πρόγραμμα επανεγκατάστασης παρείχε νόμιμους και ασφαλείς διόδους εισόδου στη ΕΕ για αυτούς που είχαν ανάγκη, παρέχοντας προστασία από τα εγκληματικά δίκτυα των σωματέμπορων και λαθρέμπορων. Το συμφωνηθέν πρόγραμμα, προέβλεπε την επανεγκατάσταση στην ΕΕ για πάνω από 22.000 άτομα δικαιούχων διεθνούς προστασίας τα οποία βρίσκονταν σε τρίτες χώρες.

Στην τελευταία έκθεση της Επιτροπής τον Φεβρουάριο 2017, επισημάνθηκε ότι τα κράτη- μέλη συνεχίζουν να προσφέρουν με επιτυχία, ασφαλή και νόμιμη είσοδο στα άτομα που χρειάζονται διεθνή προστασία στην Ευρώπη, απαριθμώντας 13.968 επανεγκαταστάσεις σε είκοσι ένα κράτη-μέλη, από τον Ιούλιο 2015. Αναφέρεται ακόμα, ότι αρκετά κράτη –μέλη έχουν ήδη εκπληρώσει τις δεσμεύσεις τους, ενώ τα κυριότερα προβλήματα που συναντώνται συνδέονται με τις διαφορές στα κριτήρια επιλογής, στη διάρκεια των διαδικασιών, στα μέσα ένταξης ή στον αριθμό διαθεσίμων θέσεων μεταξύ των κρατών μελών, όπως επίσης και με την έλλειψη ικανότητας υποδοχής και τις καθυστερήσεις των αδειών εξόδου από τις τρίτες χώρες (Πίνακας 9, σελ. 113), (European Commission, 2017).

4.3.3. Η Συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας (18/3/2016)

Προκειμένου να εξαρθρωθεί το επιχειρηματικό μοντέλο των διακινητών και να προσφερθεί στους μετανάστες μια εναλλακτική λύση ώστε να μη βάζουν σε κίνδυνο τη ζωή τους, η ΕΕ και η Τουρκία αποφάσισαν να δώσουν τέλος στην παράτυπη μετανάστευση από την Τουρκία προς την ΕΕ. Προς αυτή την κατεύθυνση, συμφώνησαν ότι όσοι εισέρχονταν παράνομα στα ελληνικά νησιά μέσω Τουρκίας από τις 20 Μαρτίου 2016 και έπειτα, θα μπορούν να επιστρέφονται πίσω σε αυτήν, σε πλήρη συμφωνία με το Ενωσιακό και διεθνές δίκαιο, με την οποία συνεπαγόταν ο αποκλεισμός κάθε είδους ομαδικών απελάσεων και τήρηση της αρχής της μη επαναπροώθησης.

Συμπληρωματικά, προβλεπόταν ότι για κάθε Σύριο που θα επιστρεφόταν από τα ελληνικά νησιά, ένας άλλος θα επανεγκαθίσταται στην ΕΕ κατευθείαν από την Τουρκία, αντικαθιστώντας τις παράνομες ροές με μια ομαλή και νόμιμη διαδικασία επανεγκατάστασης. Προτεραιότητα θα δινόταν στους μετανάστες που δεν έχουν εισέλθει ή επιχειρήσει να εισέλθουν παράνομα στην ΕΕ (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016).

Πιο αναλυτικά, στην συμφωνία προβλεπόταν ότι όσοι κατέφθαναν στα ελληνικά νησιά, θα καταγράφονταν και τυχόν αιτήματα ασύλου θα διεκπεραιώνονταν ατομικά από τις ελληνικές αρχές, σε συμφωνία με την οδηγία της ΕΕ για τις διαδικασίες ασύλου. Οι μετανάστες που δεν θα αιτούνται άσυλο ή όσων η αίτηση κρίνεται αβάσιμη ή απαράδεκτη, θα επιστρέφονταν στην Τουρκία. Ακόμα προβλέπονταν διμερείς διακανονισμοί μεταξύ Ελλάδας και Τουρκίας όποτε αυτοί απαιτούνται, καθώς και παρουσία αμφότερων αξιωματούχων από τις 20 Μαρτίου 2016, για τη διευκόλυνση της εφαρμογής των διακανονισμών. Οι δαπάνες των επιχειρήσεων επιστροφής των παράτυπων μεταναστών θα καλύπτονται από την ΕΕ. Από την πλευρά της ΕΕ, η επανεγκατάσταση στο πλαίσιο του νέου μηχανισμού ενός προς ένα (1:1) θα υλοποιούνταν με τήρηση των δεσμεύσεων που είχαν ληφθεί από τα κράτη -μέλη στο πλαίσιο των συμπερασμάτων του Συμβουλίου της 20ης Ιουλίου 2015, σύμφωνα με τις οποίες παρέμεναν ακόμα 18.000 θέσεις επανεγκατάστασης (από τις 22.500). Οι τυχόν περαιτέρω ανάγκες επανεγκατάστασης θα υλοποιούνταν μέσω παρόμοιου εθελοντικού διακανονισμού έως του ανώτατου ορίου 54.000 πρόσθετων ατόμων. Σχετικά με την λειτουργία της συμφωνίας, επισημαίνεται ότι αν οι διακανονισμοί της δεν επιτύχουν τον στόχο του τερματισμού της παράτυπης μετανάστευσης, ο μηχανισμός θα τεθεί σε επανεξέταση, ενώ κατάργησή του προβλέπεται στην περίπτωση που ο αριθμός των επιστροφών υπερβεί τους προβλεπόμενους αριθμούς (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016).

Ακόμα, συμφωνείται ότι η Τουρκία θα φροντίσει να αποτρέψει το άνοιγμα νέων θαλάσσιων ή χερσαίων οδών παράνομης μετανάστευσης από την ίδια προς την ΕΕ, συνεργαζόμενη προς αυτή την κατεύθυνση με τις γειτονικές χώρες καθώς και με την ΕΕ.Η ΕΕ με την σειρά της, σε στενή συνεργασία με την Τουρκία, θα επισπεύσει περαιτέρω την εκταμίευση των 3 δισεκατομμυρίων ευρώ που είχαν αρχικά εγκριθεί στο πλαίσιο της διευκόλυνσης για τους πρόσφυγες στην Τουρκία και θα εξασφαλίσει την χρηματοδότηση περαιτέρω έργων για τα πρόσωπα που τελούν υπό προσωρινή προστασία στη Τουρκία πριν από το τέλος του Μαρτίου. Όταν θα έχουν εξαντληθεί οι πόροι αυτοί και υπό την προϋπόθεση ότι οι δεσμεύσεις της συμφωνίας θα έχουν εκπληρωθεί, η ΕΕ θα κινητοποιήσει συμπληρωματική χρηματοδότηση της διευκόλυνσης ύψους 3 δισεκατομμυρίων ευρώ μέχρι το τέλος του2018 (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016).

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Επιτροπής, ο αριθμός των επανεγκαταστάσεων από την Τουρκία -υπό την Συμφωνία της ΕΕ- Τουρκίας- έχει αυξηθεί, ενισχύοντας το πρόγραμμα των επανεγκαταστάσεων της 20ης Ιουλίου, ενώ τα κράτη- μέλη ανταποκρίνονται προοδευτικά προετοιμαζόμενα για περισσότερες επιχειρήσεις επανεγκαταστάσεων. Αναφέρεται, ότι από τις 4 Απριλίου 2016, έχουν επανεγκατασταθεί 3.098 Σύριοι από την Τουρκία στην ΕΕ. Σχετικά με την ανταπόκριση των τουρκικών αρχών στις δεσμεύσεις τους, σημειώνεται ότι εκπληρώνουν επιτυχώς τις προσπάθειες για αύξηση του αριθμού των υποψήφιων προς επανεγκατάσταση. Τέλος, συμπληρώνεται ότι τα κράτη –μέλη πρέπει να συνεχίσουν να εκπληρώνουν τις δεσμεύσεις για επανεγκατάσταση, συνεισφέροντας στην εφαρμογή της Συμφωνίας της ΕΕ-Τουρκίας (European Commission, 2017). Συνολικά, η Συμφωνία χαρακτηρίζεται από αποδοτικότητα, καθώς συνείσφερε στο να μειωθεί σημαντικά ο αριθμός των προσφύγων και των μεταναστών που έρχονται από την Τουρκία στην Ελλάδα. Μετά την κορύφωση των αφίξεων σε

7 000 άτομα ανά ημέρα τον Οκτώβριο του 2015, ο μέσος αριθμός αφίξεων μειώθηκε σε 47 άτομα ημερησίως στο τέλος του Μαΐου του 2016(Πίνακας 9 και Γράφημα 8, σελ. 113 και 123), (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

4.4. Η κατάσταση στο νησί της Χίου

4.4.1. Σύντομη αναφορά στις εξελίξεις στην Ευρώπη

Η εκρηκτική αύξηση των μεταναστευτικών ροών του 2015 προς την ΕΕ, δημιούργησε μια διαδρομή η οποία διέσχιζε την Ανατολική Μεσόγειο και τα Δυτικά Βαλκάνια, μέσω της οποίας οι μετανάστες μετακινούνταν προς τα βόρεια και κεντρικά κράτη- μέλη διασχίζοντας αλλεπάλληλα σύνορα, διαδικασία που αντίβαινε απόλυτα τις αρχές του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου και τους κανόνες του Σένγκεν. Το γεγονός αυτό οδήγησε πολλά κράτη-μέλη να καταφύγουν στην επαναφορά προσωρινών ελέγχων στα εσωτερικά τους σύνορα, θέτοντας έτσι υπό αμφισβήτηση την εύρυθμη λειτουργία της ζώνης Σένγκεν ως χώρου ελεύθερης κυκλοφορίας, καθώς και τα οφέλη που προσφέρει στους ευρωπαίους πολίτες και την ευρωπαϊκή οικονομία. Η ασφάλεια τέθηκε επίσης υπό αμφισβήτηση, ιδιαίτερα μετά τα τρομοκρατικά κρούσματα στο ευρωπαϊκό έδαφος, αποτελώντας τη κύρια ρητορική των κρατών-μελών που επανέφεραν τους ελέγχους στα σύνορά τους.

Για την αποκατάσταση του προβλήματος, συστάθηκε από την Επιτροπή, ο χάρτης πορείας «Αποκατάσταση του χώρου Σένγκεν» στις 4 Μαρτίου 2016, ο οποίος εγκρίθηκε από τους αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων στις 7 Μαρτίου 2016, στον οποίο θεσπίζονταν μέτρα για την αντιμετώπιση των ελλείψεων στη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ. Τις ελλείψεις αυτές τις αποκατέστησε, παρέχοντας τη δυνατότητα για άρση της κατ' εξαίρεση επαναφοράς των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα, όταν η Ελλάδα ανταπεξερχόταν στη δέσμευσή της να θέσει τέλος στην ελεύθερη, ανεξέλεγκτη και παράνομη διέλευση μεταναστών μέσω της διαδρομής της Ανατολικής Μεσογείου. Η εγκαθίδρυση ενός νόμιμου τρόπου εισόδου των ατόμων που έχρηζαν διεθνούς προστασίας στην ΕΕ, κρίθηκε απαραίτητη και επιτεύχθηκε με τη συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας. Σε ακολουθία των εξελίξεων, η προηγούμενη ελεύθερη διακίνηση των ροών, ανετράπη και αντικαταστάθηκε από τον συνωστισμό μεταναστών και προσφύγων μεταξύ των κρατών –μελών της παραπάνω διαδρομής, συμπεριλαμβανομένης και της Ελλάδας. Ωστόσο, η Ελλάδα μαζί με την Ιταλία, ήταν τα κράτη- μέλη που πλήγηκαν περισσότερο από καθένα άλλο από τα νέα μέτρα. Ένα μεγάλο μέρος του πληθυσμού που κατευθυνόταν προς την κεντρική και βόρεια Ευρώπη, παρέμεινε αναγκαστικά στην Ελλάδα, ενώ επιφορτιζόμενη των ευθυνών που αναλογούν σε μια χώρα που αποτελεί εξωτερικό σύνορο της Ευρώπης, επιβαρύνθηκε επιπλέον με την διαχείριση των μελλοντικών μεταναστευτικών ροών.

Τα νησιά του βόρειου και νότιου Ανατολικού Αιγαίου (κυρίως η Σάμος, η Χίος, η Λέσβος, η Κως και η Λέρος) αποτελούσαν κόμβους μετάβασης για τις αφίξεις στα πλαίσια της οδού της Ανατολικής Μεσογείου/ Δυτικών Βαλκανίων. Η διακοπή της ελεύθερης διέλευσης των μεταναστευτικών ροών άλλαξε τον προηγούμενο ρόλο τους, εκθέτοντάς την ελληνική κυβέρνηση αντιμέτωπη με τη διαχείριση μιας νέας, απαιτητικής και προκλητικής κατάστασης (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016) (Ευρωπαϊκή Επιτροπή , 2016).

4.4.2. Το νέο καθεστώς υποδοχής στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ μετά τη συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας

Η συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας όριζε επίσης νέες αρμοδιότητες για τις ελληνικές αρχές. Στα πλαίσια των δεσμεύσεών της, η Ελλάδα με την αποφασιστική στήριξη της ΕΕ, προέβη στη δημιουργία κέντρων πρώτης υποδοχής (hotspots) , ώστε να εξασφαλίζεται η διαλογή, η ταυτοποίηση και η λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων των υπηκόων τρίτων χωρών που κατέφθαναν παράτυπα στα εξωτερικά σύνορα της ΕΕ. Η καταγραφή αποτελούσε ένα καίριας σημασίας πρώτο βήμα για τον έλεγχο και τη διαχείριση των ροών. Τα κέντρα πρώτης υποδοχής σχεδιάστηκαν ώστε να διασφαλίζεται ότι ολοκληρωμένες ομάδες συνοριακών υπαλλήλων λειτουργούν σε ειδικές εγκαταστάσεις, είκοσι τέσσερις ώρες το εικοσιτετράωρο και επτά ημέρες την εβδομάδα. Κάθε άτομο που θα έφθανε στα εξωτερικά σύνορα θα έπρεπε να καταγράφεται και να υποβάλλεται σε λήψη των δακτυλικών αποτυπωμάτων και σε έλεγχο των εγγράφων του σε αντιπαραβολή με τις εθνικές και διεθνείς βάσεις δεδομένων ασφαλείας. Οι υπήκοοι τρίτων χωρών που έφθαναν παράτυπα θα έπρεπε στη συνέχεια να κατευθύνονται προς μία από τις ακόλουθες τρεις διαδικασίες: το εθνικό σύστημα ασύλου, το ευρωπαϊκό σύστημα μετεγκατάστασης ή το σύστημα επιστροφής. Το ποσοστό των μεταναστών των οποίων τα δακτυλικά αποτυπώματα περιέχονται στη βάση δεδομένων Eurodac αυξήθηκε στην Ελλάδα από 8% τον Σεπτέμβριο του 2015 σε 78% τον Ιανουάριο του 2016 . Ειδικοί εμπειρογνώμονες περί εγγράφων χρησιμοποιούνται από τη Frontex στα νησιά με σκοπό τον εντοπισμό πλαστών και παραποιημένων εγγράφων (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016)

Οι υποψήφιοι αιτούντες άσυλο θα χρειαζόταν να φιλοξενηθούν στην Ελλάδα προκειμένου να αναμείνουν την έκδοση απόφασης για την υπόθεσή τους ως προς την εκλεξιμότητα για διεθνή προστασία, μετεγκατάσταση ή μεταφορά σε άλλο κράτος μέλος βάσει του κανονισμού του Δουβλίνου. Σύμφωνα με το νέο σύστημα, αναπτύχθηκαν ομάδες στις ανοικτές εγκαταστάσεις υποδοχής για την άμεση καταγραφή των ατόμων στους χώρους στέγασης. Μετά την ολοκλήρωση της καταγραφής, προβλέπεται η χορήγηση στα άτομα επίσημο δελτίο αιτούντος άσυλο. Η αναμενόμενη αύξηση των αιτήσεων ασύλου από την εν λόγω διαδικασία είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του αριθμού αιτήσεων ασύλου το 2016, σε σχέση με τις υποβληθείσες το 2015 (Γράφημα 13, Πίνακας 2 και 3, σελ. 125 και 109), (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016).

Η Υπηρεσία Ασύλου σύμφωνα τις προβλεπόμενες διατάξεις ανέπτυξε μεικτά περιφερειακά κλιμάκια, σε συνεργασία με την Ελληνική Αστυνομία και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσίας Ασύλου(EASO), στις πέντε ακόλουθες τοποθεσίες : Λέσβος, Χίος, Σάμος, Κως και Λέρος. Η Ελλάδα όφειλε να εξασφαλίζει ότι οι εγκαταστάσεις υποδοχής επαρκούν και ότι οι συνθήκες υποδοχής σε όλες τις εγκαταστάσεις υποδοχής των αιτούντων διεθνή προστασία πληρούν τις απαιτήσεις που καθορίζονται στη νομοθεσία της ΕΕ, ιδίως την οδηγία 2013/33/ΕΕ του Συμβουλίου. Σύμφωνα με αυτή, προβλεπόταν η δημιουργία ανοικτών εγκαταστάσεων προσωρινής υποδοχής, ή ότι μπορούσε να δημιουργηθεί σε σύντομο χρονικό διάστημα, ώστε να καταστεί δυνατή η στέγαση απρόβλεπτων εισροών αιτούντων διεθνή προστασία και τα εξαρτώμενα από αυτούς πρόσωπα υπό κατάλληλες συνθήκες.

Επί του παρόντος μόνο ένα κέντρο υποδοχής και ταυτοποίησης είναι πλήρως λειτουργικό στη Χίο. Σύμφωνα με την Έκθεση του Ιανουαρίου 2017 της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την κατάσταση στα κέντρα υποδοχής και τα ταυτοποίησης των νησιών του Αιγαίου, η δυνατότητα φιλοξενίας του κέντρου της ΒΙΑΛ της Χίου αντιστοιχεί στα 1100 άτομα, στελεχωμένο με 111

άτομα προσωπικό της Frontex και 37 άτομα του Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO) (Πίνακας 16, σελ. 118),(Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017).

Εκτός από την χρηματοδοτική υποστήριξη των κρατών- μελών που πλήττονταν περισσότερο, προκειμένου να είναι εφικτή η ανταπόκρισή τους στον έλεγχο των ροών, απαραίτητη ήταν και η στήριξη των διαδικασιών με καταρτισμένο προσωπικό. Έτσι, η ΕΕ παρείχε βοήθεια στις εθνικές αρχές με την τοποθέτηση εμπειρογνωμόνων της Frontex και της EASO στα κέντρα πρώτης υποδοχής. Στα ανωτέρω κλιμάκια παρέχονται υπηρεσίες διοικητικής και λειτουργικής υποστήριξης (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016). Ειδικότερα η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής συνεργάζεται με την Ύπατη Αρμοστεία Ο.Η.Ε. για τους πρόσφυγες, τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης (Δ.Ο.Μ.), την Διεύθυνση Εσωτερικών Υποθέσεων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, την διακυβερνητική οργάνωση Intergovernmental Consultations on Migration, Asylum and Refugees (IGC), και την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία υποστήριξης για το Άσυλο – EASO. Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής συνεργάζεται με ΜΚΟ και την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους πρόσφυγες, για την παροχή ιατρικών υπηρεσιών, ψυχοκοινωνικής υποστήριξης, διερμηνείας και ενημέρωσης και έχουν ληφθεί όλα τα αναγκαία μέτρα, ώστε οι διαδικασίες πρώτης υποδοχής να πληρούν το σεβασμό των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να είναι σύμφωνες με το Διεθνές Δίκαιο. Η Υπηρεσία Πρώτης Υποδοχής διαθέτει μητρώο το οποίο περιλαμβάνει φορείς της Κοινωνίας των Πολιτών . Οι καταγεγραμμένες ΜΚΟ στο εν λόγω μητρώο για το νησί της Χίου σύμφωνα με την Ύπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ (UNHCR) είναι η NRC (Norwegian Refugee Council), η Samaritan's Purse (SP), η Praksis, η Save the Children, η WAHA, η Drop in the Ocean, η IOCC/ Apostoli, ο Ελληνικός και Ισπανικός Ερυθρός Σταυρός, ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (ΔΟΜ), η Μετάδραση, οι Γιατροί του Κόσμου (Πίνακας 14 και 15, σελ. 117).

4.4.3. Οι επιπτώσεις των εξελίξεων

Η συμφωνία ΕΕ-Τουρκίας τον Μάρτιο του 2016, είχε ως αποτέλεσμα τη σημαντική μείωση του αριθμού των ημερήσιων αφίξεων στην Ελλάδα από την Τουρκία (Γράφημα 10, σελ. 124). Η κατάσταση στην Ελλάδα είχε επίσης μεταβληθεί σημαντικά μετά από το κλείσιμο της οδού των Δυτικών Βαλκανίων, γεγονός που εμπόδιζε τους υπηκόους τρίτων χωρών να συνεχίσουν το ταξίδι τους. Ταυτόχρονα, τα συστήματα μετεγκατάστασης δεν είχαν εφαρμοστεί κατά τρόπο ικανοποιητικό από όλα τα κράτη μέλη, ενώ η αναγκαιότητα ανακούφισης της Ελλάδα από την πίεση που αντιμετώπιζε κρινόταν απαραίτητη.

Συγκεκριμένα η εξέλιξη των αφίξεων για το νησί της Χίου συμφωνεί με το γενικότερο πλαίσιο αναφοράς στο οποίο εντάσσεται η υπόλοιπη χώρα, ως περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Σύμφωνα με τα παραπάνω, οι ροές στο νησί αυξάνονται το δεύτερο εξάμηνο του 2015, με τον μέγιστο αριθμό αφίξεων να καταγράφεται τον Οκτώβριο, με 28.104 αφίξεις στη Χίο σύμφωνα με τα στοιχεία της UNHCR (Γράφημα 11 και 12, σελ. 124 και 125). Τους πρώτους δύο μήνες του 2016, οι αφίξεις συνεχίζουν να είναι αυξημένες, ενώ τον μήνα Μάρτιο μειώνονται στις 7.479 (Γράφημα 12, σελ. 125). Τους υπόλοιπους μήνες καθόλη τη διάρκεια του 2016, οι αφίξεις στο νησί παρέμειναν σταθερά μειωμένες, επιβεβαιώνοντας την επιτυχία της συμφωνίας ΕΕ-Τουρκίας (Πίνακας 10, 11, 12, και 13, σελ. 114, 115 και 116). Κατ' επέκταση της συμφωνίας και του αυστηρότερου τρόπου διαχείρισης των μεταναστευτικών ροών από την ΕΕ, οι αιτήσεις ασύλου άρχισαν να αυξάνονται με αντίστροφο τρόπο των αφίξεων στην Ελλάδα. Πιο αναλυτικά, το 2016 η Υπηρεσία Ασύλου κατέγραψε 51.091 αιτήσεις διεθνούς προστασίας στην Ελλάδα και 3.398 Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου της Χίου (Γράφημα 14, σελ. 126). Το πρώτο τρίμηνο του

έτους καταγράφηκαν 5.586 αιτήσεις, ενώ το τελευταίο 20.609 αιτήσεις. Σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία της EUROSTAT, το τρίτο τρίμηνο του 2016 η Ελλάδα είχε το μεγαλύτερο αριθμό αιτούντων άσυλο κατ' αναλογία με τους κατοίκους της χώρας μετά τη Γερμανία. Ενώ σε ολόκληρη την ΕΕ αντιστοιχούσαν 702 αιτούντες άσυλο σε ένα εκατομμύριο κατοίκους, στην Ελλάδα αντιστοιχούσαν 1.152 αιτούντες σε ένα εκατομμύριο κατοίκους (Υπηρεσία Ασύλου, 2017).

Βέβαια, η συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας προέβλεπε την μετεγκατάσταση και επιστροφή των δικαιούχων διεθνή προστασία και παράτυπων μεταναστών αντιστοίχως, από τα κράτη- μέλη που δέχονταν ιδιαίτερη πίεση. Η Υπηρεσία Ασύλου είχε καταγράψει 21.431 αιτήσεις ατόμων που μπορούσαν να υπαχθούν στο πρόγραμμα μετεγκατάστασης έως και τις 27 Δεκεμβρίου 2016, ενώ αντίστοιχα έχει δεχτεί 13.634 θέσεις από άλλα κράτη- μέλη. Σύμφωνα με τα παραπάνω, 9.000 άτομα είναι έτοιμα προς μετεγκατάσταση για τα οποία όμως δεν υπάρχουν θέσεις, ενώ η αποδοχή των αιτημάτων που θα έπρεπε να γίνεται εντός δέκα εργάσιμων ημερών, στην πράξη διαρκεί πολύ περισσότερο- έως και έξι μήνες. Ο μέσος χρόνος μεταξύ της καταγραφής του υποψηφίου για μετεγκατάσταση σε κάποιο από τα Γραφεία Ασύλου και της αποστολής του αντίστοιχου αιτήματος εκ μέρους της Ελλάδος προς κάποιο άλλο κράτος-μέλος για την αποδοχή του είναι 49 ημέρες. Ωστόσο, από τη στιγμή που παραλαμβάνεται η προσφορά μιας θέσης από άλλο κράτος-μέλος και μέχρι το Κλιμάκιο Μετεγκατάστασης να αποστείλει το σχετικό αίτημα μεσολαβούν μόλις έξι ημέρες. Επιπλέον, ο μέσος χρόνος από την αποστολή ενός αιτήματος από την Ελλάδα ως την απάντηση σε αυτό από το άλλο κράτος-μέλος είναι 29 ημέρες, πολύ παραπάνω από την περίοδο των δέκα ημερών που ορίζεται στις 0οδηγίες που υιοθετήθηκαν από τα κράτη-μέλη και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μάλιστα, ο μέσος χρόνος απόκρισης των κρατών-μελών στα αιτήματα της Ελλάδος αυξάνεται διαρκώς. Τον Ιανουάριο του 2017 μόλις το 5% όλων των αιτημάτων που παρελήφθησαν απαντήθηκαν εντός δεκαημέρου, ενώ για το 79% όλων των αιτημάτων ο μέσος όρο απόκρισης ήταν μεταξύ είκοσι ενός και σαράντα ημερών (Υπηρεσία Ασύλου, 2017).

Ενώ η Ελλάδα έχει αποστείλει 13.345 αιτήματα σε άλλα κράτη –μέλη, έχουν γίνει αποδεκτά 10.712, ενώ έχουν αποχωρήσει 7.000 άτομα περίπου από το 2015, αποτελώντας μόνο το 12% του συνολικού 66.400 θέσεων που είχαν συμφωνηθεί στο πρόγραμμα (UNHCR, 2017). Ακόμα σοβαρές καθυστερήσεις παρατηρούνται και μετά την αποδοχή των αιτημάτων προς μετεγκατάσταση, καθώς τα περισσότερα κράτη-μέλη δεν έχουν προνοήσει για την δημιουργία επαρκών θέσεων υποδοχής, και άρα ζητούν να αναβληθεί η μεταφορά των αιτούντων. Αυτό πρακτικά σημαίνει ότι δεν αποσυμφορούνται αρκετά γρήγορα οι δομές φιλοξενίας στην Ελλάδα (Υπηρεσία Ασύλου, 2017). Έτσι φαίνεται, πως ενώ το σκέλος της συμφωνίας σχετικά με τη διακοπή των αυξημένων ροών από την Τουρκία και της εξάλειψης των παράνομων δικτύων λαθρέμπορων προχωρούσε επιτυχώς, το πρόγραμμα μετεγκατάστασης έδειχνε να ανταποκρίνεται με εξαιρετικά αργές διαδικασίες.

Κεφάλαιο 5^{ο} . Μεθοδολογία

5.1. Σκοπός της Έρευνας

Η έρευνα ποιοτικού χαρακτήρα στις κοινωνικές επιστήμες, επηρεάστηκε σημαντικά από την ερμηνευτική παράδοση, καθώς κατευθύνθηκε στην κατανόηση κοινωνικών φαινομένων και στον τρόπο εμφάνισης και αναπαραγωγής τους, αποδίδοντας πρωτεύουσα σημασία στο νόημα που προσδίδουν οι κοινωνικοί δρώντες, στην δράση και την συμπεριφορά την δική τους και των άλλων (Τσιώλης, 2014).

Ο όρος φαινόμενο στην παρούσα έρευνα, αναφέρεται στην παρουσία πληθυσμού πολιτών τρίτων χωρών στο νησί της Χίου και ο όρος κοινωνικό φαινόμενο αναφέρεται στην εξέλιξη των κοινωνικών συμπεριφορών εξαιτίας της επίδρασης της παρουσίας του συγκεκριμένου πληθυσμού. Σκοπός της μελέτης λοιπόν είναι η κατανόηση των επιπτώσεων που συνόδευσαν την εκδήλωση του φαινομένου, μέσα από την κατανόηση των στάσεων και αντιλήψεων των εμπλεκόμενων φορέων. Όπως συμπεραίνεται από τα παραπάνω, η μελέτη πρόκειται να καλύψει πολλά επίπεδα ανάλυσης, με στόχο την αποτελεσματικότερη και ολιστικότερη κατανόηση του πολύπλευρου κοινωνικού φαινομένου που θα απασχολήσει την παρούσα ανάλυση.

Συγκεκριμένα, θα γίνει προσπάθεια απόδοσης απαντήσεων σε ζητήματα όπως:

- τα αίτια εκδήλωσης του φαινομένου,
- τον τρόπο ανταπόκρισης της κοινωνίας κάτω από την επίδραση του φαινομένου,
- την επίδραση του φαινομένου στην κοινωνία και ,
- την κατανόηση της κατάστασης που έχει διαμορφωθεί.

Οι απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα φιλοδοξούν να καλύψουν επιτυχώς τις πτυχές του ευρυνόμενου κοινωνικού φαινομένου, με στόχο την εξαγωγή έγκυρων και αξιόπιστων συμπερασμάτων.

5.2. Μεθοδολογία της έρευνας

Μια έρευνα αφορά στην πρακτική εκείνη, που με συστηματικό τρόπο επιτυγχάνεται η εύρεση απαντήσεων στα ερωτήματα του ερευνητή. Στις έρευνες κοινωνικού προσανατολισμού αυτό που επιχειρείται είναι η διερεύνηση αφηρημένων κοινωνικών εννοιών με επιστημονικά θεμελιωμένο τρόπο, ώστε να επιτευχθεί μια αναπαράσταση της κοινωνικής πραγματικότητας. Επιχειρείται να προαχθεί γνώση, μέσω της διαπλοκής και διασύνδεσης των αφηρημένων κοινωνικών εννοιών με τις εμπειρικές έννοιες των συλλεχθέντων δεδομένων. Στην εκπλήρωση του παραπάνω στόχου, συντελεί η εφαρμογή συστηματικών μεθόδων συλλογής και ανάλυσης εμπειρικών δεδομένων (Τσιώλης, 2014).

Στην παρούσα ερευνητική διαδικασία, τα ερευνητικά ερωτήματα επιλέχθηκαν να προσεγγιστούν με ποιοτικό τρόπο. Από την επιλογή αυτής της προσέγγισης απορρέουν συγκεκριμένες κατευθύνσεις ως προς την θεώρηση της κοινωνικής πραγματικότητας και τους τρόπους προσέγγισης, διερεύνησης και κατανόησής της. Σε αντίθεση με τις ποσοτικές προσεγγίσεις, η εξέταση των ερευνητικών φαινομένων και πεδίων ξεκινά «εκ των έσω», αποσκοπώντας στην ανακάλυψη νέων πτυχών του και όχι στον έλεγχο προδιατυπομένων υποθέσεων. Σύμφωνα με τα παραπάνω, το ερευνώμενο κοινωνικό φαινόμενο, παράγεται, αναπαράγεται και μετασχηματίζεται μέσα από τα «ενεργήματα ορισμού» και τις κοινωνικές διαδράσεις των δρώντων υποκειμένων. Το επίπεδο που απασχολεί σε τέτοιου είδους προσεγγίσεις είναι αυτό του

υποκειμένου, και συγκεκριμένα το νόημα που δίνεται από τα υποκείμενα στο κοινωνικό φαινόμενο που διερευνάται. Μέσω της διαδικασίας της νοηματοδότησης, η οποία μπορεί να αποβλέπει σε δράσεις ή στάσεις, γίνεται εφικτή η κατανόηση της κοινωνικής πραγματικότητας. Η παραγωγή γνώσης είναι υποκειμενική, αφού οι αξίες του ερευνητή είναι παρούσες καθ' όλη τη διάρκεια της ερευνητικής διαδικασίας, λόγω της άμεσης αλληλεπίδρασης του ερευνητή με τα ερευνητικά δεδομένα (Τσιώλης, 2014).

Η ποιοτική έρευνα, πρέπει να βασίζεται σε μεθόδους συλλογής δεδομένων που χαρακτηρίζονται από ευελιξία και ευαισθησία απέναντι στο κοινωνικό πλαίσιο, όπως και από μεθόδους ανάλυσης, οι οποίες αντιμετωπίζουν τα δεδομένα με ολιστικό τρόπο, ενώ στοχεύουν στην κατανόηση της πολυπλοκότητάς τους. Ένα από τα ερευνητικά εργαλεία που διαθέτουν τα παραπάνω γνωρίσματα, είναι αυτό της ημιδομημένης συνέντευξης, η οποία ανταποκρίνεται ικανοποιητικά στο μοντέλο του ανοιχτού σχεδιασμού και της ευελιξίας. Η μέθοδος επιλογής δείγματος που προτιμάται στην ποιοτική έρευνα, είναι αυτή της θεωρητικής δειγματοληψίας. Με αυτή την μέθοδο, επιλέγονται περιπτώσεις με κριτήριο την συνεισφορά τους στην παραγωγή θεωρίας, δηλαδή εκείνες που συμβάλλουν στην θεωρητική ανάπτυξη των εννοιών και παρέχουν εμπειρική βάση (Mason, 2011).

Αφού εντοπιστεί το κατάλληλο δείγμα και συλλεχθεί, ακολουθεί η επεξεργασία και η ανάλυσή του. Η διαχείριση του μεγάλου όγκου των δεδομένων ώστε να περιοριστεί η πολυπλοκότητά τους και να επιτραπεί η οργάνωσή τους σε ένα σύνολο στοιχείων, αποτελεί απαραίτητο βήμα για την εύκολη και σωστή ανάλυσή τους. Στις διαδικασίες διαχείρισης των δεδομένων, εντάσσεται η μετατροπή των ηχογραφημένων λεκτικών ή βιντεοσκοπημένων οπτικοακουστικών –εν γένει καταγεγραμμένων- διαδράσεων, σε γραπτό κείμενο. Η διαδικασία αυτή καλείται μεταγραφή. Στα πλαίσια της ανάλυσης και ερμηνείας των εμπειρικών δεδομένων, προτιμούνται μέθοδοι που λαμβάνουν σοβαρά υπόψη τους την περιπλοκότητα, την λεπτομέρεια και το πλαίσιο παραγωγής των δεδομένων αλλά και που παρέχουν τη δυνατότητα σχηματισμού θεωρητικών κατηγοριών, θεμελιωμένων στα εμπειρικά δεδομένα. Αυτή η διαδικασία περιλαμβάνει την οργάνωση, κατάταξη και ταξινόμηση των δεδομένων, βάσει ενός συστήματος κριτηρίων. Η αναλυτική διαδικασία (προϊούσας αφαίρεσης), μέσω της οποίας τεμαχίζονται τα δεδομένα, κατασκευάζονται έννοιες και εντέλει παράγεται θεωρία, ονομάζεται κωδικοποίηση. Μέσω της διαδικασίας της κωδικοποίησης, ο ποιοτικός ερευνητής αντιμετωπίζει το ζήτημα της μετάβασης από τα δεδομένα στις θεωρητικές έννοιες και σχέσεις. Βασική λειτουργία της κωδικοποίησης, αποτελεί η θεωρητική εννοιολόγηση, δηλαδή η ανάπτυξη κατηγοριών, η αποσαφήνισή τους μέσω του προσδιορισμού ιδιοτήτων και διαστάσεων και η ανάδειξη των μεταξύ τους σχέσεων. Η κωδικοποίηση αποτελεί μια διαδικασία προϊούσης αφαίρεσης, δηλαδή μια σταδιακή μετάβαση από το επίπεδο των εμπειρικών δεδομένων και ατομικών περιπτώσεων, σε εκείνο της θεωρητικής παραγωγής. Αναφέρεται ως μια δυναμική, ευέλικτη και δημιουργική διαδικασία, ανταποκρινόμενη επαρκώς στις απαιτήσεις μιας ποιοτικής προσέγγισης. Η διαδικασία της κωδικοποίησης σταματά όταν επέλθει ο «θεωρητικός κορεσμός», όταν δηλαδή δεν προσφέρονται καινούργιες θεωρητικές προοπτικές. Κατά την διαδικασία της κωδικοποίησης, ο εννοιολογικός προσδιορισμός ο οποίος προσδίδεται σε κάθε ενότητα των δεδομένων και προσδιορίζει το φαινόμενο ή τις πτυχές του που αναγνωρίζει ο ερευνητής κατά την αναλυτική διαδικασία εντός αυτών, καλείται κώδικας. Η κωδικοποίηση διακρίνεται σε τρία στάδια. Το πρώτο αναφέρεται στην παραγωγή εννοιών σε μια πρώτη προσωρινή μορφή και άνοιγμα της θεωρητικής διαπραγμάτευσης του εξεταζόμενου φαινομένου. Ακολουθεί η διαδικασία της «πύκνωσης» των παραγόμενων κατηγοριών και ανάδειξη των «κατηγοριών- αξόνων», οι οποίες

μπορούν να οργανώσουν γύρω τους τις υπόλοιπες έννοιες και να αποτελέσουν πυλώνες της θεωρίας. Τέλος, η ολοκλήρωση της θεωρίας λαμβάνει χώρα με την ανάδειξη μια κεντρικής κατηγορίας, γύρω από την οποία οργανώνονται οι υπόλοιπες έννοιες και κατηγορίες (Τσιώλης, 2014).

Τα ευρήματα που προκύπτουν από την ερμηνευτική επεξεργασία των δεδομένων στο πλαίσιο της ποιοτικής έρευνας, συνήθως δεν μπορούν να γενικευτούν, καθώς ο αριθμός του δείγματος είναι περιορισμένος και «μη αντιπροσωπευτικός». Παρόλα αυτά, η ερευνητική προσπάθεια οφείλει να χαρακτηρίζεται από εγκυρότητα και αξιοπιστία. Μια έρευνα είναι έγκυρη όταν καταφέρνει να παρατηρήσει, εντοπίσει ή «μετρήσει» αυτό που επιδιώκει. Σύμφωνα με τα παραπάνω, για να χαρακτηριστεί έγκυρο το αποτέλεσμα μιας έρευνας, προϋποθέτει συμφωνία μεταξύ των αφηρημένων κοινωνικών εννοιών και των εμπειρικών εννοιών που εντοπίζονται στα δεδομένα. Η αξιοπιστία, αφορά την ακρίβεια με την οποία επιτυγχάνεται η μέτρηση του ερευνώμενου φαινομένου, με την επιλογή και χρήση συγκεκριμένων ερευνητικών τεχνικών και εργαλείων. Για κάποιους, το κριτήριο της αξιοπιστίας αντικαθίσταται από την αυθεντικότητα στις ποιοτικές έρευνες (Τσιώλης, 2014).

Τα πιο σημαντικά ζητήματα δεοντολογίας που ανακύπτουν στην κοινωνική ποιοτική έρευνα και πρέπει να διασφαλίζονται, αφορούν στο σεβασμό της ιδιωτικής ζωής, στην εμπιστευτικότητα και ανωνυμία, στην εντιμότητα και εμπιστοσύνη, την πληροφορημένη συναίνεση, το κόστος, το όφελος και την αμοιβαιότητα, την πρόσβαση και την χρήση των αποτελεσμάτων της έρευνας (Mason, 2011).

5.2.1. Πεδίο μελέτης

Πεδίο μελέτης της εν λόγω έρευνας ορίστηκε η Χίος, η οποία ένα από τα νησιά του Βορειοανατολικού Αιγαίου. Η θέση του παραπάνω νησιού συντέλεσε καθοριστικά στην επιλογή του ως πεδίου μελέτης. Συγκριμένα, η Χίος αποτελεί μια σημαντική πύλη εισόδου πολιτών τρίτων χωρών, και αυτό διότι η Ελλάδα αποτελεί εξωτερικό σύνορο για την ΕΕ, ως κράτος-μέλος της και ταυτόχρονα παραμεθόριο περιοχή για την Ελλάδα. Η επιπλέον εγγύτητα του νησιού με τα παράλια της Τουρκίας, την ανεβάζουν ακόμα υψηλότερα στις προτιμήσεις του εκάστοτε "υποψήφιου ταξιδιώτη", ως ενός από τους πλέον σύντομους δρόμους εισόδου στην ΕΕ. Οι παραπάνω παράγοντες σε συνδυασμό με τις εξελίξεις στο παγκόσμιο πολιτικό γίγνεσθαι- και ιδιαίτερα στο γειτονικό -συγκεκριμένα στην πολιτική στάση της Τουρκίας, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των ανακατατάξεων στη Μέση Ανατολή και Αφρική- έχουν αυξήσει σημαντικά τον αριθμό αφίξεων στα ακριτικά νησιά το τελευταίο διάστημα. Πιο συγκεκριμένα, ο εμφύλιος πόλεμος που μαίνεται ακόμα στη Συρία, έφερε αντιμέτωπο το νησί με μια πρωτόγνωρη- για τα μέχρι τότε τοπικά δεδομένα –κατάσταση, αφού έχει αποτελέσει σημαντικό χώρο διέλευσης και εν μέρει συγκέντρωσης τεράστιου αριθμού πολιτών τρίτων χωρών. Η εν λόγω έρευνα διεξήχθη το ακαδημαϊκό έτος 2016-2017.

5.2.2. Δειγματοληψία – Συλλογή πληροφοριών

Κατά κανόνα, η δειγματοληψία χρειάζεται μια πλήρη απογραφή του ευρύτερου πληθυσμού ή του συνόλου που ενδιαφέρει μια μελέτη, διαδικασία που κρίνεται είτε αδύνατη, είτε μη πρακτική ως προς την επίτευξή της, είτε απλώς μη απαραίτητη. Στις ποιοτικές μεθόδους συλλογής πρωτογενούς υλικού, η στρατηγική που ακολουθείται απαντά συνήθως στη θεωρητική ή σκόπιμη δειγματοληπτική στρατηγική, οπότε η λογική του κατά πόσο το δείγμα είναι ή όχι

αρκετά μεγάλο για να είναι αντιπροσωπευτικό από στατιστική άποψη ενός συνολικού πληθυσμού, δεν απασχολεί ιδιαίτερα (Babbie, 2011).

Αυτό που συνήθως συμβαίνει είναι η περίληψη συγκεκριμένων μονάδων, από τις οποίες μπορούν να παραχθούν δεδομένα σχετικών με την κατεύθυνση της έρευνας που διεξάγεται. Τα ποιοτικά δείγματα είναι συνήθως μικρά σε μέγεθος για πρακτικούς λόγους, οι οποίοι σχετίζονται με το κόστος που συνεπάγεται, κυρίως σε χρόνο και χρήμα, η παραγωγή και ανάλυση ποιοτικών δεδομένων. Η λογική που διέπει μια θεωρητική ή σκόπιμη δειγματοληψία είναι ότι επιλέγονται μονάδες κατάλληλες για τη διεξαγωγή συγκρίσεων, οι οποίες θα είναι σημαντικές ως προς την σχέση τους με τα ερευνητικά ερωτήματα, τη θεωρία και το είδος της εξήγησης που καλούμαστε να αναπτύξουμε. Οι αποδεκτές πρακτικές που ισχύουν στο χώρο της ποιοτικής έρευνας σχετικά με τη δειγματοληψία, είναι λιγότερο σαφείς και εδραιωμένες από εκείνες που αφορούν τη στατιστική δειγματοληψία στην ποσοτική έρευνα. Μια βασική αρχή, αναφέρεται στο ότι το μέγεθος του δείγματος θα πρέπει να συντελεί στην κατανόηση ερευνητικών κοινωνικών διαδικασιών, αντί να είναι αντιπροσωπευτικό ενός πληθυσμού από στατιστική άποψη. Σύμφωνα με τον Bertaux και Bertaux- Wiame (1981), η διαδικασία επιλογής μονάδων για το δείγμα μας μπορεί να συνεχίζεται έως το σημείο κορεσμού της θεωρίας, δηλαδή έως ότου έχουμε σχηματίσει μια εικόνα του τι συμβαίνει και ξέρουμε ότι μπορούμε να παράγουμε μια κατάλληλη εξήγηση γι' αυτό. Το συγκεκριμένο σημείο θα έχει προσεγγιστεί όταν τα δεδομένα μας αρχίσουν να μην μπορούν να μας πουν τίποτα καινούργιο για την ερευνώμενη κοινωνική διαδικασία (Mason, 2011).

Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι της παρούσας έρευνας, επιχειρήθηκε η επιλογή μονάδων από το ευρύτερο πλαίσιο των παραγόντων που επηρεάζουν ή επηρεάζονται από το διερευνώμενο κοινωνικό φαινόμενο. Δε προηγήθηκε καθορισμός του αριθμού του δείγματος. Η βαρύτητα δόθηκε στην καταλληλότητα της σύστασής του και ως εκ τούτου, επιχειρήθηκε η προσέγγιση μονάδων από τον χώρο των Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, των δημόσιων φορέων αλλά και της τοπικής κοινωνίας, σε μια προσπάθεια ολιστικής προσέγγισης και κάλυψης του ερευνώμενου αντικειμένου. Συγκεκριμένα, το δείγμα αποτέλεσαν το προσωπικό από τις ΜΚΟ της ΜΕΤΑδραση και της Praksis , εκπρόσωποι κρατικών φορέων, και συγκεκριμένα της Αστυνομίας και του δήμου της Χίου, και τέλος εκπρόσωποι της τοπικής κοινωνίας της Χίου. Οι παραπάνω επιλογές συντέλεσαν στην εξασφάλιση σημαντικού πρωτογενούς πληροφοριακού υλικού για την έρευνα.

Το επόμενο αναγκαίο βήμα αποτέλεσε η προσέγγιση των υποκειμένων του δείγματος μέσω τηλεφώνου, προκειμένου να ενημερωθούν για τους λόγους μιας επικείμενης συνάντησης αλλά και το σκοπό, όπως και το προσδοκώμενο αποτέλεσμα από την συμμετοχή τους στην έρευνα.

5.2.3. Ερευνητικό εργαλείο – τεχνικές συλλογής πληροφοριών

Το ερευνητικό εργαλείο που κρίθηκε πως θα ανταποκρινόταν καλύτερα στη συλλογή ποιοτικών δεδομένων, ήταν αυτό των ημιδομημένων συνεντεύξεων. Η συνέντευξη αποτελεί μια εναλλακτική μέθοδο συλλογής δεδομένων δειγματοληπτικών ερευνών. Απορρίφθηκε η χρήση ερωτηματολογίου για την συλλογή δεδομένων, καθώς κρίθηκε ότι τα ερωτήματα είναι αρκετά περίπλοκα και σύνθετα ώστε να απαντηθούν και διατυπωθούν με απλό τρόπο στα πλαίσια ενός ερωτηματολογίου.

Η επιλογή των ποιοτικών συνεντεύξεων οδηγεί στη σε βάθος και σφαιρική προσέγγιση του κοινωνικού φαινομένου, παρά σε μια γενικής μορφής κατανόηση επιφανειακών προτύπων που μπορούν να παράσχουν τα ερωτηματολόγια. Αυτό οδηγεί σε μια ιδιαίτερη προσέγγιση σε θέματα σύγκρισης, ανάλυσης δεδομένων και δόμησης εξηγήσεων, αφού ο ερευνητής καλείται να θέσει διαφορετικές ερωτήσεις στους ερωτούμενους, κάτι που απέχει πολύ από την διατύπωση σε όλους τυποποιημένα ερωτήματα με τυποποιημένο τρόπο, όπως στα ερωτηματολόγια. Ακόμα, αποτρέπεται το ενδεχόμενο αποφυγής απαντήσεων από τους ερωτώμενους ή απαντήσεις τύπου «δεν γνωρίζω/ δεν απαντώ», όπως συμβαίνει με την μέθοδο των ερωτηματολογίων. Ενώ, ιδιαίτερα σημαντικό κρίνεται το γεγονός της δυνατότητας που έχει ο ερευνητής να θέσει επιπλέον ερωτήματα όπου κρίνει απαραίτητο, σε αντίθεση με τις δυνατότητες ενός ερωτηματολογίου (Mason, 2011).

5.2.4. Ανάλυση δεδομένων

Η παραγωγή ερευνητικών προϊόντων στα πλαίσια μιας ποιοτικής έρευνας, μπορεί να καλύψει μια μεγάλη κλίμακα δραστηριοτήτων, η οποία μπορεί να ξεκινά από τις διαδικασίες της οργάνωσης των δεδομένων και να καταλήγει στην εξέταση του κατά πόσο είναι δυνατή η γενίκευση αυτών των προϊόντων σε μια ευρύτερη ολότητα. Η προσέγγιση που ακολουθεί κανείς στα διαφορετικά είδη ανάλυσης, θα πρέπει να είναι στρατηγική αλλά συγχρόνως να χαρακτηρίζεται από εσωτερική συνέπεια. Το πρώτο στάδιο της ανάλυσης ποιοτικών δεδομένων, αναφέρεται στη κατάταξη και οργάνωση τους και εξαρτάται από τον τρόπο της αναγνώρισης και «ανάγνωσης» των διαθέσιμων δεδομένων. Σχετικά με τον τρόπο αναγνώρισης, οι ερευνητές θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίζουν ποια είναι τα στοιχεία που συνιστούν ερευνητικά δεδομένα στο πλαίσιο της έρευνας τους. Όποια στοιχεία και να αποτελέσουν τελικά ερευνητικά δεδομένα, αυτά θα πρέπει να αποκτήσουν την μορφή εκείνη, που θα διευκολύνουν την κατάταξη και οργάνωσή τους, για χάρη της ανάλυσης. Στα πλαίσια της ανάλυσης και μέσω της διαδικασίας κωδικοποίησης ο ποιοτικός ερευνητής αντιμετωπίζει το ζήτημα της μετάβασης από τα εμπειρικά δεδομένα στις θεωρητικές έννοιες και σχέσεις. Το δεύτερο στάδιο της αναλυτικής προσπάθειας, αφορά στην δόμηση εξηγήσεων σχετικών με τα ερευνητικά ερωτήματα, αλλά και στον βέλτιστο και πειστικότερο τρόπο οικοδόμησης αυτών των εξηγήσεων (Mason, 2011).

Τα ποιοτικά δεδομένα της εν λόγω έρευνας, προέκυψαν από την προσεκτική και πιστή μετατροπή των ηχογραφημένων λεκτικών δεδομένων- που συλλέχθηκαν από τις συνεντεύξεις- σε γραπτό κείμενο, στα πλαίσια της επεξεργασίας τους. Η μέθοδος η οποία επιλέχθηκε για την ανάλυση των ποιοτικών δεδομένων ήταν η κωδικοποίηση.

5.2.5. Εκτίμηση δυσκολιών κατά τη διεξαγωγή της έρευνας – Ενέργειες για άρση των δυσκολιών

Η διεξαγωγή της ποιοτικής έρευνας είναι δύσκολη από διανοητική, πρακτική, κοινωνική και δεοντολογική άποψη. Η ποιοτική έρευνα χαρακτηρίζεται ως «άπληστη» αναφορικά με τους πόρους που απαιτεί η εφαρμογή της: τόσο στον σχεδιασμό και στη διεξαγωγή, όσο και στην ανάλυση των παραγόμενων στοιχείων, απαιτείται υψηλή δέσμευση δεξιοτήτων, χρόνου και προσπάθειας (Mason, 2011).

Ένα παράδειγμα από το οποίο απορρέουν και οι περισσότερες προαναφερόμενες δυσκολίες- το οποίο αποτέλεσε δύσκολο έργο και κατά την παρούσα ερευνητική προσπάθεια- είναι η απουσία προσχεδιασμένης ακολουθίας στις ερωτήσεις των ημιδομημένων συνεντεύξεων. Αν και η

ευελιξία που προκύπτει από την έλλειψη σχεδιασμού των ερωτήσεων είναι πολύ χρήσιμη για τους σκοπούς της ποιοτικής έρευνας, αυτομάτως ο ρόλος του ερευνητή καθίσταται ακόμη πιο σημαντικός αλλά και δύσκολος στην διεξαγωγή της συνέντευξης. Η υποβολή ερωτημάτων στα πλαίσια μιας συζήτησης γύρω από ένα θέμα, αποτελεί μια φυσική ανθρώπινη διαδικασία, η οποία εν πρώτοις δίνει την εντύπωση μιας αρκετά απλής υπόθεσης ώστε να αποτελεί εργαλείο ενός ερευνητή. Αν και ο ερευνητής έχει ένα προκαθορισμένο πλάνο για το τι θα ρωτήσει στη συνέντευξη, οι απαντήσεις που θα λάβει στις αρχικές του ερωτήσεις θα διαμορφώσουν και το περιεχόμενο των επόμενων. Ο συνεντευκτής οφείλει να είναι πρωτίστως καλός ακροατής, ενώ ταυτόχρονα να μην είναι εντελώς παθητικός. Με αυτό τον τρόπο θα γίνει περισσότερο ενδιαφερόμενος από ενδιαφέροντας. Θα πρέπει να προσέρχεται στη συζήτηση, είτε με γενικές, είτε με πιο συγκεκριμένες ερωτήσεις που θα ήθελε να απαντηθούν ή που τυγχάνουν περαιτέρω συζήτησης. Ακόμη, είναι αναγκαίο να μπορεί να καθοδηγήσει έμμεσα ή άμεσα την ροή της συζήτησης. Ιδιαίτερης προσοχής χρήζει ο τρόπος διατύπωσης μιας ερώτησης, ώστε η παρουσία του ερευνητή να επηρεάζει όσο το δυνατόν ελάχιστα τις απαντήσεις του ερωτώμενου. Η ουδετερότητα της στάσης του ερευνητή κρίνεται ως απαραίτητη προϋπόθεση για το καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα της έρευνας. Για να επιτευχθούν τα παραπάνω, θα πρέπει να υπάρχει εξοικείωση με το θέμα που διερευνάται, συνέπεια ως προς τους στόχους της έρευνας και κατά γράμμα καταγραφή των απαντήσεων όπως αυτές δίνονται από τους ερωτώμενους (Babbie, 2011). Τα παραπάνω οδηγούν τους συνεντευκτές να «σκέφτονται στο πόδι» κατά τη διάρκεια της συνέντευξης ενώ αυτό πρέπει να συμβαίνει γρήγορα, αποτελεσματικά, με συνοχή και με τρόπους που θα είναι συνεπείς προς τα ερευνητικά τους ερωτήματα, αποτελώντας τελικά και την κύρια μορφή δυσκολίας αυτής της μεθόδου (Mason, 2011).

Το ζήτημα της συγκατάθεσης, αν και εκ πρώτης όψεως φαίνεται απλή υπόθεση, στην πράξη είναι ένα αρκετά περίπλοκο και δύσκολο έργο. Η συναίνεση για τη συμμετοχή στην έρευνα, δεν μπορεί να εγγυηθεί και συναίνεση στην απάντηση οποιασδήποτε ερώτησης και ίσως κριθεί αναγκαίο τέτοια ζητήματα να επαναδιαπραγματευθούν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης. Ακόμα, το ζήτημα της ελευθερίας στην επιλογή συμμετοχής, πρέπει να ληφθεί σοβαρά υπόψη. Για τους παραπάνω λόγους κρίνεται απαραίτητη η ικανοποιητική ενημέρωση των υποκειμένων που συμμετέχουν στην έρευνα πριν από τη διαδικασία. Οι ερευνητές οφείλουν να λαμβάνουν υπόψη τους το ζήτημα της συναίνεσης μετά από ενημέρωση με πολύ μεγάλη σοβαρότητα, στην προσπάθεια τους να υιοθετήσουν μια δεοντολογική πρακτική (Mason, 2011). Μια σχετική με τα παραπάνω δυσκολία, αποτέλεσε στην παρούσα έρευνα ο προβληματισμός ενός υπαλλήλου ΜΚΟ γύρω από την συγκατάθεση συμμετοχής του, λόγω περιορισμών που υποδείκνυε το συμβόλαιο εργασίας του. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, την έκκληση έγκρισης από τον προϊστάμενό του με γραπτή αίτηση, στην οποία θα έπρεπε να δηλωθούν ρητά οι λόγοι, οι στόχοι και οι σκοποί της παρούσας έρευνας. Επιπρόσθετα, την συνέντευξη τελικά θα την έδινε ο ίδιος ο προϊστάμενος και όχι ο υπάλληλος της ΜΚΟ λόγω της πολιτικής που ακολουθούσε.

Ακόμη κάποιες δυσκολίες σχετικές με την διαδικασία ανάλυσης- οι οποίες αφορούν και την παρούσα αναλυτική διαδικασία, σχετίζονται με τεχνικά προβλήματα που πιθανόν να παρουσιάζονται στο σύστημα καταγραφής κατά την συλλογή δεδομένων, όπως παρεμβολές και φασαρία, τα οποία μπορούν να δυσκολέψουν την πρόσβαση στην πληροφορία και ανάλυσή τους. Για τον λόγο αυτό ο ερευνητής οφείλει να κρατάει σημειώσεις και να είναι συγκεντρωμένος κατά την συλλογή των εμπειρικών δεδομένων.

5.2.6. Ηθικά ζητήματα

Ο κάθε ερευνητής που επιλέγει να εμπλακεί σε μια ερευνητική διαδικασία, οφείλει να υπακούει και να συμμορφώνεται σε κάποιες συμβατικές αρχές δεοντολογίας και ηθικής σχετικά με την έρευνά του. Αυτές σχετίζονται με τη αρχή της ελεύθερης και ενήμερης συγκατάθεσης, την αρχή της εχεμύθειας και εμπιστευτικότητας και την αρχή της αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων (Τσιώλης, 2014).

Σχετικά με την αρχή της συγκατάθεσης, υποχρέωση του ερευνητή είναι να έχει προβεί σε συγκεκριμένες ενέργειες ώστε η συγκατάθεση των ερευνητικών υποκειμένων, να παρέχεται ελεύθερα και ύστερα από ενημέρωση τους για το αντικείμενο και τους σκοπούς της έρευνας. Από τις σημαντικότερες αρχές στην ποιοτική έρευνα είναι αυτή της εχεμύθειας και εμπιστευτικότητας. Αυτό συμβαίνει διότι τα ποιοτικά δεδομένα –αντίθετα με τα ποσοτικά τα οποία μπορούν να μετατραπούν πλήρως σε αριθμούς και πίνακες- βασίζονται σε ολιστικές αναλύσεις και περιγραφές υλικού, το οποίο μπορεί να είναι προσωπικό, αναγνωρίσιμο και ιδιόμορφο. Ορισμένοι ερευνητές όπως η Finch(1984), υποστηρίζουν ότι η μέθοδος της συνέντευξης οδηγεί στην υψηλού βαθμού εμπιστοσύνης εκ μέρους των ερευνητικών υποκειμένων, το οποίο επιφορτίζει τον ερευνητή με την ιδιαίτερη ευθύνη να μην καταχραστεί αυτή την εμπιστοσύνη πράττοντας αντίθετα από τις δεσμεύσεις του, δόλια ή παράγοντας εξηγήσεις που είναι δυνατόν να βλάψουν τα συμφέροντα αυτών των ατόμων. Για τους παραπάνω λόγους, οι πρακτικές που θα ακολουθηθούν κατά την ανάλυση και παρουσίαση των δεδομένων, θα πρέπει να εκπληρώνουν με έντιμο τρόπο τις δεσμεύσεις που λήφθηκαν εκ μέρος των συνεντευκτών. Η αρχή αποφυγής σύγκρουσης συμφερόντων, όπως άμεσα προσδιορίζεται από αυτή, αναφέρεται στο υποχρέωση του ερευνητή να χρησιμοποιεί όσο το δυνατόν πιο διακριτικά τα δεδομένα που του παρείχαν τα ερευνητικά υποκείμενα. Βέβαια στα πλαίσια μιας ερευνητικής διαδικασίας, το κύριο μέλημα του ερευνητή δεν αφορά το συμφέρον οποιουδήποτε εμπλέκεται άμεσα ή έμμεσα στην έρευνά του, είτε πρόκειται για τα ερευνητικά υποκείμενα, είτε για άλλες ομάδες ή άλλα συμφέροντα τα οποία μπορεί να αφορά η γενίκευση των επιχειρημάτων του, είτε την κάνει ο ίδιος ο ερευνητής, είτε την κάνουν (αρμοδίων ή μη) κάποιοι άλλοι (Mason, 2011). Άλλωστε μια έρευνα οφείλει να είναι ανεξάρτητη από σκοπιμότητες και συμφέροντα.

Κεφάλαιο 6^{ο} . Παρουσίαση και ανάλυση δεδομένων.

Η πρόσβαση στις αφηγήσεις των άμεσα εμπλεκόμενων παραγόντων στο υπό μελέτη φαινόμενο, επέτρεψε την πρόσβαση σε πληροφορίες σχετικά με τα αίτια δημιουργίας του ερευνώμενου κοινωνικού φαινομένου, τον τρόπο οργάνωσης της κοινωνίας υπό την επίδρασή του, τις κυρίαρχες στάσεις και αντιλήψεις, τις δράσεις αλλά και τα κίνητρα των δρώντων υποκειμένων. Δίνεται έμφαση στους τρόπους με τους οποίους ερμηνεύεται, βιώνεται και αναπαράγεται ο κοινωνικός κόσμος από τους κοινωνικούς δρώντες μέσα στο πλήθος των καθημερινών τους διαδράσεων και πρακτικών.

Η έρευνα διερεύνησε εκ των έσω τον τρόπο ανταπόκρισης μιας σχετικά μικρής κοινωνίας στην εκδήλωση ενός κοινωνικού φαινομένου, δηλαδή μέσα από την οπτική, τις εμπειρίες και τις ιστορίες των εμπλεκόμενων υποκειμένων.

Μια σημαντική δυσκολία αφορά την περιπλοκότητα του φαινομένου, μιας και μπορεί να προσεγγιστεί από πάρα πολλές πλευρές. Παρόλα αυτά, η παραπάνω ιδιότητα αποτέλεσε το μέσο για την καλύτερη κατανόηση του υπό μελέτη κοινωνικού φαινόμενου.

Η διαδικασία που ακολουθείται για την ανάλυση των συλλεχθέντων δεδομένων, περιγράφηκε αναλυτικά παραπάνω. Τα αποτελέσματα που θα παρατεθούν στη συνέχεια, αφορούν το αποτέλεσμα μιας μακράς και προσεκτικής επεξεργασίας των διαθέσιμων δεδομένων, τα οποία παραθέτονται συνδυαστικά σε μια προσπάθεια εξαγωγής ορθών συμπερασμάτων.

6.1. Παρουσίαση αποτελεσμάτων

6.1.1. Αίτια εκδήλωσης κοινωνικού φαινομένου

Το ερευνώμενο κοινωνικό φαινόμενο το οποίο θα απασχολήσει την παρούσα μελέτη, σχετίζεται με τις συνοδευόμενες επιπτώσεις της εισροής και παραμονής μεγάλου αριθμού πολιτών τρίτων χωρών στο νησί της Χίου. Πριν παρατεθούν τα συμπεράσματα που απορρέουν από την σε βάθος κατανόηση του κοινωνικού φαινομένου, θα επιχειρηθεί μια συνοπτική παρουσίαση του πλαισίου αναφοράς, όπως αυτό αποτυπώθηκε στις αφηγήσεις των συνεντευξιαζόμενων υποκειμένων.

Το νησί της Χίου, ανάμεσα σε άλλα νησιά του ανατολικού Αιγαίου, έχει καταστεί πύλη εισόδου και σημείο μετάβασης στην ΕΕ για πλήθος πολιτών τρίτων χωρών. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται "*Η Χίος ήταν πάντα πέρασμα, πύλη εισόδου. Μπορεί οι ροές να μην ήταν τόσο μεγάλες όσο τα τελευταία δύο χρόνια, όμως πάντα υπήρχαν και πάντα υπήρχαν τα προβλήματα που συνόδευαν αυτές τις καταστάσεις (Συνέντευξη 1^{η}, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών, Χίος)*".

Τα τελευταία δύο χρόνια, υπήρξε μια πρωτοφανή αύξηση των αφίξεων στο έδαφος της, τέτοιας έκτασης ώστε να δικαιολογείται ο χαρακτηρισμός της ανθρωπιστικής κρίσης, " *φαινόταν από αρχές του '15 ότι είχαμε μια αύξηση (...) αλλά από την καινούργια ανάληψη της καινούργιας κυβέρνησης είχαμε μια αύξηση των ροών, η οποία ήταν τουλάχιστον εκθετική, δηλαδή, ήταν Γενάρης του 2015 και είχαμε 180 άτομα τον μήνα για την Χίο. Ο επόμενος μήνας ήταν 360 άτομα (Συνέντευξη 2^{η}, Επιχειρηματίας 2^{ος}, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)"*.

Οι λόγοι που συντέλεσαν στην εκρηκτική προσέλευση πληθυσμού στα νησιά του ΒΑ Αιγαίου, δεν θα αποτελέσουν αντικείμενο της παρούσας μελέτης, αλλά για χάρη της σκιαγράφησης του πλαισίου αναφοράς, θα παρουσιαστούν παρακάτω συνοπτικά.

Συγκεκριμένα, οι ανακατατάξεις στο παγκόσμιο πολιτικό σκηνικό που απορρέουν από τον εμφύλιο πόλεμο στην Σύρια, με τον τελευταίο να μαίνεται από το 2011 μέχρι και την συγγραφή της παρούσας μελέτης, αποτελούν τον βασικότερο λόγο μαζικής μετακίνησης πληθυσμού προς την Ευρώπη. Η μετακίνηση που ακολούθησε τα επόμενα χρόνια από το ξέσπασμα του εμφυλίου, αποτέλεσε την κύρια αιτία δοκιμασίας των εθνικών μηχανισμών και θεσμικών συστημάτων, της Ελλάδας αλλά και των υπόλοιπων κρατών- μελών της ΕΕ.

Μια σειρά εξελίξεων που ακολούθησαν το έτος 2015, οδήγησαν στην αύξηση του πληθυσμού που βρισκόταν στα παράλια της Τουρκίας -με πρόθεση αποβίβασης σε κάποια από τα γειτονικά ελληνικά νησιά- σε εκατομμύρια ανθρώπους *" ήταν και η εντολή βέβαια, γιατί αν θυμάμαι καλά τον Σεπτέμβρη (;) οι Γερμανοί έδωσαν την εντολή κατά κάποιον τρόπο ότι είναι όλοι καλοδεχούμενοι. Δηλαδή έγινε σιγά σιγά, οπότε μετά οι ροές ήταν κατά χιλιάδες καθημερινά (Συνέντευξη 2η, Επιχειρηματίας 2ος, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)*". Το αποτέλεσμα της παραπάνω κατάστασης, ήταν οι αφίξεις να συμβαίνουν κατά χιλιάδες, καθημερινά στο νησί της Χίου καθ' όλη την διάρκεια του δεύτερου εξαμήνου του 2015.

Οι διαδικασίες που εφαρμόζονταν τότε σε όλα τα νησιά που αποτελούσαν πύλες εισόδου, περιλάμβαναν την καταγραφή του εισερχόμενου πληθυσμού, και στη συνέχεια την επιβίβασή τους σε πλοίο με προορισμό την Αθήνα, και από εκεί σε όποιο κράτος- μέλος είχαν προγραμματίσει. Η Χίος εκείνη την εποχή αποτελούσε χώρο μετάβασης για τους πολίτες των τρίτων χωρών " *τότε έρχονταν, καταγράφονταν, έπαιρναν ένα χαρτί από την αστυνομία και έφευγαν, έμπαιναν μέσα στο καράβι, κατέβαιναν στην Αθήνα και κατόπιν στα σύνορα και στη συνέχεια στην υπόλοιπη Ευρώπη (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)".*

Οι εξελίξεις τον Μάρτιο του 2016, αφού είχε προηγηθεί ήδη ένας χρόνος μετακινήσεων προς την Ευρώπη, οδήγησε σε όρια κρίσης την Ελλάδα. Τα κλειστά σύνορα του ονομαζόμενου «βαλκανικού διαδρόμου» και οι νέες εξελίξεις στο καθεστώς εισόδου στην ΕΕ, έφεραν αντιμέτωπους τους πληθυσμούς αυτούς με την ματαίωση των ονείρων τους για μια «Ευρώπη των ευκαιριών», «εγκλωβισμένων» δίχως να το επιθυμούν στην πρώτη χώρα εισόδου της ΕΕ, δηλαδή την Ελλάδα *"* (..) *καθώς από τον Μάρτιο όσοι εισέρχονται στο νησί, παρακρατούνται έως ότου εγκριθεί η αίτησή τους είτε για άσυλο, είτε για οικογενειακή επανένωση είτε για μετεγκατάσταση σε κάποια χώρα της ΕΕ, είτε για απέλαση επιστρέφοντας πίσω στην Τουρκία. Οι ροές μετά το κλείσιμο του βαλκανικού διαδρόμου μειώθηκαν. Και αυτό ήταν λογικό επόμενο καθώς ο κόσμος δεν επιθυμούσε να εγκλωβιστεί σε μια χώρα «πέρασμα» και σε ένα καθεστώς προσωρινότητας. Αυτό υποδεικνύει ότι η Ελλάδα αποτέλεσε πύλη εισόδου στην ΕΕ, ένας μεταβατικός χώρος και όχι τελικός προορισμός για αυτούς τους πληθυσμούς. Μετά τη συμφωνία, ελάχιστοι συνέχισαν το ταξίδι τους προς την Ευρώπη, καθώς πλέον πρέπει να πληρούν προϋποθέσεις που στο παρελθόν δεν χρειαζόταν (Συνέντευξη 4η, Διερμηνέας ΜΚΟ- ΜΕΤΑδρασης, άνδρας, 30 χρονών, Χίος)".*

Με την συμφωνία μεταξύ της ΕΕ- Τουρκίας, επιχειρήθηκε να ρυθμιστεί η "κυκλοφορία" των ροών, με την συνεργασία της Τουρκίας, συμβάλλοντας στον καλύτερο έλεγχό τους από τα παράλια της Τουρκίας προς τα ελληνικά σύνορα, ενώ ταυτόχρονα να αποφευχθεί ο συνωστισμός περαιτέρω πληθυσμού στο εξωτερικό σύνορο της ΕΕ, το οποίο αποτελούσε η Ελλάδα. Συγκεκριμένα, αυτό που ορίζει η συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας, είναι ότι δικαίωμα παραμονής σε ευρωπαϊκό έδαφος έχουν μόνο όσοι από τους πολίτες τρίτων χωρών πληρούν τις προϋποθέσεις κτήσης ασύλου. Όσοι συγκαταλέγονταν σε καθεστώς παρανομίας, θα επιστρέφονταν με

διαδικασίες επαναπροώθησης στην Τουρκία. Όσοι κρίνονταν δικαιούχοι ασύλου, θα μεταφέρονται στην ηπειρωτική Ελλάδα, κι από εκεί εφόσον το επιθυμούσαν ή το δικαιούνταν, μέσω των προγραμμάτων μετεγκατάστασης και οικογενειακής επανένωσης, θα μετέβαιναν σε κάποιο άλλο κράτος-μέλος της ΕΕ *" για να φύγει κάποιος από το νησί πρέπει να έχει το τρίπτυχο, το δελτίο αιτούντος διεθνή προστασία και να προχωράει η διαδικασία, να είναι ενεργή η διαδικασία του ασύλου, να μην έχει ακυρωθεί (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)".*

Προϋπόθεση λοιπόν, για την παραμονή σε ευρωπαϊκό έδαφος ήταν το δικαίωμα απόκτησης ασύλου. Η απρόβλεπτη ενέργεια της αίτησης για άσυλο όλων όσων κατέφθαναν στα νησιά του Αιγαίου- είτε το δικαιούνταν είτε όχι- σε συνδυασμό με τον ήδη τεράστιο όγκο πληθυσμού που είχε «εγκλωβιστεί» από την αλλαγή καθεστώτος μετά το κλείσιμο των συνόρων και της συμφωνίας στις 20/3, οδήγησε σε συνωστισμό όχι μόνο του συστήματος αλλά και κατ' επέκταση των ίδιων των *νησιών " Η ΕΕ η ίδια δεν υπήρξε σωστά προετοιμασμένη ως προς τις συνέπειες της συμφωνίας αυτής, δηλαδή το ότι ξαφνικά βρέθηκε να κάνουν όλοι οι μετανάστες και πρόσφυγες αίτημα για χορήγηση ασύλου, βρήκε απροετοίμαστη την ΕΕ. Περίμεναν ότι με αυτή τη συμφωνία ένα μεγάλο ποσοστό θα επέστρεφε χωρίς να κάνει αίτηση ασύλου. Με αποτέλεσμα να μην υπάρχει αρκετό προσωπικό για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου και να είναι αυτός ένας παράγοντας εγκλωβισμού προσφύγων στα νησιά (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)"*, και όπως ξεκάθαρα δηλώθηκε σχετικά με τη συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας*" Σίγουρα καθοριστικό παράγοντα έπαιξε η αλλαγή της κατεύθυνσης της ΕΕ, με το κλείσιμο των συνόρων και την συνακόλουθη συμφωνία της ΕΕ- Τουρκίας. Η αλλαγή αυτή καθεστώτος επηρέασε πολλά πράγματα. Από τον αριθμό των αφίξεων, από τις συνθήκες φιλοξενίας των αλλοδαπών στο νησί, από τις ανάγκες της υπηρεσίας σε προσωπικό και εγκαταστάσεις, από την στάση των κατοίκων, πολλά. Πάντως πριν την συμφωνία, όσοι έρχονταν, έφευγαν. Η χρονοβόρα διαδικασία εξέτασης των αιτήσεων και το διαφορετικό καθεστώς, έχει εγκλωβίσει επί μακρόν αυτούς τους ανθρώπους στο νησί, πολλές φορές και σε άθλιες συνθήκες (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)".*

Σχετικά με την διαδικασία εξέτασης των αιτημάτων ασύλου, πρέπει να σημειωθεί ότι αποτελεί εξαιρετικά δύσκολη και αυστηρή διαδικασία, η οποία απαιτεί χρόνο και καλό συντονισμό των εμπλεκόμενων φορέων μέχρι να ολοκληρωθεί, ώστε να είναι εφικτή η απόδοση απορριπτικών ή θετικών απαντήσεων στις αιτήσεις ασύλου. Η διαδικασία που ακολουθείται στην εξέταση αιτημάτων ασύλου και των προγραμμάτων μετεγκατάστασης και επανεγκατάστασης, αλλά και οι αργοί ρυθμοί ανταπόκρισης των αρμόδιων μηχανισμών, καθυστερούσαν με την σειρά της την εφαρμογή των διατάξεων της συμφωνίας ΕΕ- Τουρκίας, με αποτέλεσμα να συγκεντρώνονται για μεγάλο χρονικό διάστημα - όσο διαρκεί η εξέταση αιτημάτων ασύλου και διεκπεραίωσης των διαδικασιών μετεγκατάστασης, συνήθως κάποιους μήνες -υπέρογκος αριθμός πληθυσμού στον τόπο πρώτης εισόδου " *(...)Για παράδειγμα, για να εξέλθουν νόμιμα από την χώρα, πρέπει να είναι δικαιούχοι προσφυγικού καθεστώτος ή να είναι δικαιούχοι του προγράμματος οικογενειακής επανένωσης και μετεγκατάστασης (relocation program). Βέβαια οι διαδικασίες για όλα τα παραπάνω είναι εξαιρετικά χρονοβόρες, πχ για την έγκριση της μετεγκατάστασης, το κάθε άτομο θα πρέπει να περάσει τουλάχιστον δύο συνεντεύξεις, διαδικασία που μπορεί να διαρκέσει συνολικά πάνω από 8 μήνες- εξάλλου ότι αφορά την μετεγκατάσταση τα πράγματα είναι πολύ αυστηρά, με ελάχιστους τελικά να παίρνουν έγκριση στο αίτημά τους- ενώ σε ότι αφορά την οικογενειακή επανένωση, δεν διαφέρουν και πολλά. Μιλώντας με παραδείγματα, ένα κοριτσάκι από την δομή*

μας, ηλικίας 16 χρονών, ενώ έχει εγκριθεί η μετεγκατάστασή της στη Γερμανία λόγω έγκρισης του αιτήματος οικογενειακής επανένωσης, εδώ και 10 μήνες περιμένει να προχωρήσει η διαδικασία. Σκεφτείτε λοιπόν, πόσος κόσμος συγκεντρώνεται με αίτημα την στέγαση του (Συνέντευξη 4η, Διερμηνέας ΜΚΟ- ΜΕΤΑδρασης, άνδρας, 30 χρονών, Χίος)".

Οι λόγοι καθυστέρησης των διαδικασιών διίστανται, καθώς ένας εκ των ερωτώμενων το απέδωσε σε ελλείψεις σε προσωπικό " (…)*Με αποτέλεσμα να μην υπάρχει αρκετό προσωπικό για την εξέταση των αιτήσεων ασύλου και να είναι αυτός ένας παράγοντας εγκλωβισμού προσφύγων στα νησιά (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)"*, άλλοι την απέδωσαν σε έλλειψη συντονισμού *" Νομίζω ότι είναι καθαρά θέμα διαδικασίας, απαιτεί πολύ χρόνο. Ίσως να ήταν και θέμα συντονισμού. Θεωρώ ωστόσο ότι επειδή πλέον οι υπηρεσίες έχουν στελεχωθεί με προσωπικό, στην αρχή το προσωπικό ήταν πολύ λίγο, εννοώ και για την Πρώτη Υποδοχή και για την Υπηρεσία Ασύλου. Πλέον έχουν γίνει προσλήψεις, θεωρώ ότι ήταν θέμα συντονισμού αλλά και τεράστιος ο όγκος των αιτημάτων. Και από εκεί και πέρα δεν είναι μόνο η ελληνική πλευρά είναι και η εκάστοτε Ευρωπαϊκή ανταπόκριση που απαιτεί και αυτή ένα εκάστοτε δίμηνο τρίμηνο. Γιατί και εκείνοι έχουν αντίστοιχα πολλά αιτήματα να διαχειριστούν (Συνέντευξη 5η, Υπεύθυνη δομής ανηλίκων ΜΕΤΑδρασης, γυναίκα, 35 χρονών, Χίος)"*, με κοινό σημείο σε όλες τις απαντήσεις των ερωτώμενων τον μεγάλο όγκο αιτημάτων που καλούνται να διαχειριστούν οι εκάστοτε υπηρεσίες.

Το καθεστώς προσωρινότητας στο οποίο υποβάλλονται αυτοί οι πληθυσμοί, δίχως να γνωρίζουν αν τελικά θα πραγματοποιηθούν τα όνειρά τους ή θα ματαιωθούν, σε συνδυασμό με το μεγάλο διάστημα παραμονής υπό το συγκεκριμένο καθεστώς, συμβάλλει στην επιδείνωση της ταλαιπωρία τους –ψυχικής και σωματικής- συνοδευόμενη με συναισθήματα απογοήτευσης και δυσαρέσκειας, τα οποία οδηγούν στην εξαθλίωσής τους, "*Καταρχήν έχουμε μια φοβερή καθυστέρηση με τις αιτήσεις των παιδιών σε νομικό επίπεδο, το οποίο είναι εστία και αιτία για την αναστάτωση των ίδιων των παιδιών. Αυτό είναι το βασικό θέμα. Η καθυστέρηση της διαδικασίας. Όχι μόνο όσον αφορά τα ασυνόδευτα, αλλά όσον αφορά όλο τον προσφυγικό πληθυσμό, η καθυστέρηση στην διαδικασία. Τώρα ας πούμε αυτό τον καιρό στην ΒΙΑΛ αν πας, θα δεις ότι είναι ένας πρόσφυγας που κάνει απεργίας πείνας γι' αυτό τον λόγο (Συνέντευξη 5η, Υπεύθυνη δομής ανηλίκων ΜΕΤΑδρασης, γυναίκα, 35 χρονών, Χίος)", " (..) Μπορεί να είναι και παιδιά τα οποία είναι υπό επήρεια ναρκωτικών, να είναι κουρασμένα γιατί μπορεί να είναι εδώ οκτώ μήνες να μην αντέχουν άλλο και να χαρακώνονται, να κάνουν απόπειρες αυτοκτονίας, μπορεί να είναι και απλά μια ψυχολογική υποστήριξη (Συνέντευξη 6η, Κοινωνική λειτουργός στη ΜΚΟ PRAKSIS, γυναίκα, 26 χρονών, Χίος)", "(...) Δηλαδή όταν ο άλλος περιμένει 8-9 μήνες, ο ίδιος ο μετανάστης αισθάνεται μια δυσανασχέτηση (Συνέντευξη 2η, Επιχειρηματίας 2ος, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)", " (..) από *τη στιγμή που καθυστερεί η υπηρεσία ασύλου, διότι ούτε εκείνη είναι επαρκώς στελεχωμένη, και δεν προχωράνε οι διαδικασίες, καθυστερούν, οι πρόσφυγες εξαγριώνονται, δημιουργούν φασαρίες συνέχεια εδώ (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)".*

Ένα από τα προβλήματα που απορρέουν από τις παραπάνω καταστάσεις, το οποίο χρήζει άμεσης διαχείρισης και αντιμετώπισης από τους τοπικούς φορείς, αφορά την κάλυψη βασικών αναγκών και τη διασφάλιση ενός αξιοπρεπούς επιπέδου διαβίωσης σε εκείνους που χρήζουν βοήθειας, σύμφωνα με το περιεχόμενο των διεθνών συμβάσεων για την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων " *Μια βασική ανάγκη, η οποία δεν έχει καλυφθεί και διευθετηθεί ακόμα είναι αυτή της στέγασης. Ειδικά μετά τη συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας η παραπάνω ανάγκη κρίθηκε*

επιτακτική, καθώς από τον Μάρτιο όσοι εισέρχονται στο νησί, παρακρατούνται έως ότου εγκριθεί η αίτησή τους είτε για άσυλο, είτε για οικογενειακή επανένωση είτε για επανεγκατάσταση σε κάποια χώρα της ΕΕ, είτε απελαθούν επιστρέφοντας πίσω στην Τουρκία. Ειδικά τις τελευταίες μέρες που ο καιρός είναι επιδεινωμένος, αυτή η ανάγκη είναι μεγαλύτερη από ποτέ άλλοτε, καθώς όσο αυτός ο κόσμος μένει άστεγος, τα κρούσματα γρίπης και πνευμονιών αυξάνονται, με αποτέλεσμα να αυξάνονται και οι επισκέψεις στο νοσοκομείο (Συνέντευξη 4η, Διερμηνέας ΜΚΟ-ΜΕΤΑδρασης, άνδρας, 30 χρονών, Χίος)". Μιας και η τήρηση των υποχρεώσεων που απορρέουν από τις διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες- στις οποίες έχει συναινέσει και η Ελλάδα- έχουν δεσμευτικό χαρακτήρα, αλλά και του ευρωπαϊκού κεκτημένου ασύλου από το οποίο απορρέουν εναρμονισμένες διαδικασίες ασύλου, οι τοπικοί φορείς βρέθηκαν αντιμέτωποι με το δύσκολο έργο της ανταπόκρισης στις ανάγκες του εγκλωβισμένου, υπέρογκου και ευάλωτου πληθυσμού " *ένα μεγάλο πρόβλημα είναι ότι δεν υπήρχε σχέδιο από την ΕΕ και την ελληνική κυβέρνηση, είναι ένα πρόβλημα πάνω από τις δυνάμεις μας και δεν υπάρχει το μεγαλύτερο σχέδιο από την ΕΕ και την ελληνική κυβέρνηση τουλάχιστον όσον αφορά τα νησιά, να δίνει λύσεις και απαντήσεις. Οπότε κινούμαστε λίγο αυτοσχεδιάζοντας, πολλές φορές χωρίς να πείθουμε τον κόσμο και υπάρχουν και πολλές φήμες κατά καιρούς. Συγκεκριμένα, έχουμε αναλάβει περισσότερες αρμοδιότητες από όσες θα έπρεπε να αναλάβουμε. Υπάρχει βέβαια και έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με αποφάσεις σε υψηλότερο επίπεδο και προς εμάς και προς τον κόσμο, τους πολίτες . Γνωρίζουμε λιγότερα απ' όσα θα έρεπε και εμείς και οι πολίτες γνωρίζουν αρκετά λιγότερα απ' όσα θα έπρεπε και οι ίδιοι. Με αποτέλεσμα και εμείς πολλές φορές να μην έχουμε όλα τα δεδομένα για να αποφασίσουμε, αλλά και όταν έρχεται εκείνη η ώρα, οι πολίτες να είναι διστακτικοί απέναντι στις αποφάσεις μας γιατί δεν γνωρίζουν και οι ίδιοι (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)".*

Όπως έχει διαμορφωθεί η κατάσταση στο νησί σε ότι αφορά τις αφίξεις, φαίνεται να έχουν ελαττωθεί συγκριτικά με το 2015. Συγκεκριμένα, μετά τις εξελίξεις του Μαρτίου, οι οποίες αφορούν το κλείσιμο του «βαλκανικού διαδρόμου» και τη συμφωνία μεταξύ ΕΕ- Τουρκίας, οι ροές μειώθηκαν σε διψήφιους αριθμούς αφίξεων την μέρα, με συχνές τις περιπτώσεις των μηδενικών καταγραφών *" Κοιτάξτε, συγκριτικά με πέρυσι, τέτοια εποχή που ήμουν στον χώρο, είναι πολύ μειωμένες. Υπάρχουν δηλαδή μέρες που δεν θα έρθει κανείς, όμως υπάρχουν και μέρες που θα έχουμε αφίξεις από 20 μέχρι και 70 άτομα. Εξαρτώνται από πολλούς παράγοντες οι αφίξεις στο νησί. Ένας από αυτούς είναι και ο καιρός. Πάντως σε γενικές γραμμές, οι αφίξεις είναι ιδιαίτερα μειωμένες συγκριτικά με πέρυσι (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)".*

Ο πληθυσμός που βρίσκεται στο νησί καθ' όλη την διάρκεια του 2016, χαρακτηρίζεται ως σταθερός, δηλαδή περίπου όσοι εξέρχονται από το νησί με τις διαδικασίες της απέλασης ή της μετεγκατάστασης, αντικαθίστανται από νέες εισροές " *Φεύγουν περίπου όσοι έρχονται. Συνήθως μια φορά τη βδομάδα, αποχωρούν με την συνοδεία της Ύπατης Αρμοστείας κάποιες οικογένειες, οι οποίες αριθμούν το μέγιστο 100 άτομα. Και καθημερινά, μόνοι τους φεύγουν το μέγιστο 15 άτομα (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)", " Μας λένε μέσα, μου το είπε και δημοτικός σύμβουλος, με το που αδειάσει μια σκηνή στη Σούδα, την άλλη μέρα έρχεται βάρκα. Δηλαδή υπάρχει επικοινωνία με τους απέναντι και θέλουν να υπάρχει συνεχώς ροή (Συνέντευξη 2η, Επιχειρηματίας 2ος, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)".*

Σχετικά με την κάλυψη των βασικών αναγκών του πληθυσμού, την στέγαση έχουν αναλάβει κυρίως οι κρατικοί φορείς, με την δημιουργία και λειτουργία μιας τυπικής και μιας άτυπης

δομής φιλοξενίας, στην περιοχή της ΒΙΑΛ και της Σούδας αντίστοιχα*" Θα σας πω ένα παράδειγμα για την Χίο το οποίο είναι χειροπιαστό, στην ΒΙΑΛ, η οποία είναι η επίσημη δομή φιλοξενίας προσφύγων – γιατί η Σούδα είναι ανεπίσημη δομή- μέσα σε ελάχιστες ημέρες, οργανώθηκε ένας χώρος για να φιλοξενήσει περίπου 800 ανθρώπους, αν θυμάμαι καλά ήταν ο προβλεπόμενος αριθμός, αυτή την στιγμή αλλά και κατά διαστήματα έχει υπερβεί κατά πολύ αυτό τον αριθμό, δόθηκε χορηγία από την εταιρία Ελληνικά Πετρέλαια για τα κοντέινερ, μπήκε ο στρατός και εκτέλεσε όλες τις εργασίες, ο δήμος μέσω των υπηρεσιών του- της τεχνικής υπηρεσίας και της ΔΕΥΑΧ (υπηρεσίας ύδρευσης- αποχέτευσης) φρόντισε για τα δίκτυα (...) (Συνέντευξη 1η, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών, Χίος)' " για αυτό έγινε ουσιαστικά αυτό το κέντρο. Επειδή δεν υπήρχαν χώροι και δομές για την φιλοξενία των προσφύγων, έγινε εδώ, που είναι μεγάλος ο χώρος ας πούμε και μπορούσε να εξυπηρετήσει και τα κοντέινερ και τη στέγαση και το οτιδήποτε (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)".*

Η δομή της ΒΙΑΛ είναι στελεχωμένη με προσωπικό και εγκαταστάσεις εξυπηρέτησης των βασικών αναγκών του πληθυσμού, αλλά η λειτουργία της έχει χαρακτηριστεί ανεπαρκής "*Οι δομές, είναι -επιεικώς χαρακτηριζόμενες- ανεπαρκείς, δημιουργήθηκαν δομές για να καλύψουν ανάγκες συγκεκριμένου αριθμού ανθρώπων, ο αριθμός διπλασιάστηκε του προβλεπόμενου, με αποτέλεσμα άνθρωποι κυριολεκτικά να στοιβάζονται μέσα σε δομές, σε συνθήκες αναξιοπρεπείς για ανθρώπους (Συνέντευξη 1η, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών, Χίος)", " Είναι καλύτερα απ' ότι είναι στη Σούδα, προφανώς, αλλά και πάλι υπάρχουν προβλήματα με το ρεύμα, υπάρχουν προβλήματα με τα κοντέινερ, έλλειψη χώρου χρειάζονται πολλά ακόμα για να πεις ότι οι άνθρωποι μένουν με άνεση εδώ. Αυτό που γίνεται είναι ότι υπάρχουν οι υποδομές, υπάρχει η υποστήριξη, αλλά ποτέ δεν είναι αρκετή. Υπάρχει μια προσπάθεια στελέχωσης των αρμόδιων υπηρεσιών με παραπάνω προσωπικό, ώστε να προχωρούν πιο γρήγορα οι διαδικασίες ασύλου, αλλά βλέπεις ότι υπάρχουν πολλά κενά (Συνέντευξη 6η, Κοινωνική λειτουργός στη ΜΚΟ PRAKSIS, γυναίκα, 26 χρονών, Χίος)".*

Οι ελλείψεις είναι αρκετές, ενώ οι κίνδυνοι σε θέματα ασφάλειας και υγιεινής χρήζουν προσοχής και για το προσωπικό που απασχολείται εκεί αλλά και τον πληθυσμό που φιλοξενείται *" προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι υπάλληλοι, είναι η ασφάλειά μας, θέματα ασφάλειας όπως όταν γίνονται διάφορες εξεγέρσεις που γίνονται συχνά, διάφοροι καβγάδες, από τη μια μικρή σπίθα γίνεται έκρηξη, θέματα υγιεινής, πολλά περιστατικά ψώρας ας πούμε, φυματίωσης, τα οποία μπορούν να επηρεάσουν κι εμάς (Συνέντευξη 6η, Κοινωνική λειτουργός στη ΜΚΟ PRAKSIS, γυναίκα, 26 χρονών, Χίος)*", " *έχει εκδηλωθεί πανδημία ψώρας 2-3 φορές και στο πάνω και στο κάτω camp, οπότε πιστεύω ούτε από θέμα υγιεινής είμαστε και εμείς οι ίδιοι προστατευμένοι. Επίσης, τον καιρό που εκείνοι θεωρούνταν τυπικά κρατούμενοι, και τους στερούνταν η ελευθερία και τους κρατούσαμε μέσα εδώ, αριστερά και δεξιά τουλάχιστον στον κτίριο που στεγαζόμαστε εμείς, είχε τρύπες, οι οποίες δεν είχαν κλείσει. Καθώς και τα camp είχαν αρκετές τρύπες, γιατί η φύλαξη γινόταν μόνο με ένα σύρμα, χωρίς να είναι στελεχωμένο ούτε από την δικιά μας την υπηρεσία για φύλαξη, ούτε τίποτα. Οπότε και εμείς διατρέχαμε μεγάλο κίνδυνο, γιατί οι ίδιοι που κάναμε την καταγραφή, οι ίδιοι βγαίναμε έξω με τα πολιτικά και χωρίς καμία προστασία για να κάνουμε περιπολίες. Οι πρόσφυγες δημιουργούν φασαρίες συνέχεια εδώ, οπότε υπάρχει και θέμα ασφάλειας. Και αν ούτε εμείς δεν έχουμε τα μέσα και το προσωπικό για να αντιμετωπίσουμε μια τέτοια εξέγερση, μπορεί κάποια στιγμή να αποβεί μοιραίο, είτε για εμάς, είτε για κάποιο πολίτη, είτε για κάποιο πρόσφυγα, όπως έχει γίνει και στο παρελθόν. Τραυματισμοί δηλαδή έχουν γίνει*

πολλοί, και βαριοί τραυματισμοί (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)".

Παρακάτω θα αναφερθούν οι κυρίαρχες στάσεις και αντιλήψεις που απορρέουν από τις αφηγήσεις των ερευνητικών υποκειμένων.

6.1.2. Στάσεις και αντιλήψεις

Το μεγάλο κύμα αφίξεων του δεύτερου εξαμήνου του 2015 αγκαλιάστηκε από την τοπική κοινωνία με ευαισθησία και συμπόνια. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά όλων σχεδόν των υποκειμένων των συνεντεύξεων, ότι ο εθελοντισμός και τα αλληλέγγυα κινήματα των πολιτών ανθούσαν εκείνη την περίοδο *" Λοιπόν, από το 2015 που ασχολούμαι εδώ στη Χίο με τους πρόσφυγες, μέχρι και λίγο μετά την συμφωνία, οι άνθρωποι ήταν πολύ εγκάρδιοι, πολύ εξυπηρετικοί, πολύ βοηθητικοί, εθελοντισμός, είδαμε φαινόμενα δημιουργίας διαφόρων ομάδων διάσωσης, εκεί στην παραλία του Καρφά κλπ, πολύ δοτικοί, να προσφέρουν πράγματα, μετά τη συμφωνία όταν το πρόβλημα παρέμενε στο νησί και δεν έφευγε, άλλαξε αυτή η στάση. Θεωρώ και με το δίκιο τους άλλαξε, γιατί έχει αυξηθεί η εγκληματικότητα, έχουν αυξηθεί τα επεισόδια σε θέμα κλοπών (Συνέντευξη 6η, Κοινωνική λειτουργός στη ΜΚΟ PRAKSIS, γυναίκα, 26 χρονών, Χίος)*".

Μετά τις εξελίξεις του Μαρτίου του 2016, αποτυπώθηκε με τον ίδιο καθολικό τρόπο, μια αλλαγή στην στάση της πλειοψηφίας των πολιτών της Χίου, προς την αντίθετη κατεύθυνση *"Αλλά θα έπρεπε να συμβαίνει μια καλύτερη διαχείριση του μεταναστευτικού, ισότιμα μοιρασμένα σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ. Δεν γίνεται να σηκώνουν το βάρος ενός προβλήματος 3-4 μέλη της ΕΕ και να βγαίνει κάθε διεθνής οργανισμός και να κατηγορεί την Ελλάδα για κακοδιαχείριση. Κι εγώ διατηρούσα πολύ πιο μετριοπαθή στάση, ειδικά στην αρχή, αλλά όταν ζεις καθημερινά τέτοιες καταστάσεις, βλέπεις ότι δεν γίνεται έτσι (Συνέντευξη 3η, Επιχειρηματίας, άνδρας, 27 χρονών, Χίος)".* Αυτή η αντίθεση και αλλαγή, ανιχνεύεται σε μια σειρά παραγόντων, οι οποίοι περιγράφονται παρακάτω.

Τα συνεπαγόμενα προβλήματα που ακολούθησαν το κλείσιμο του «βαλκανικού διαδρόμου», των αργών ρυθμών υλοποίησης των μετεγκαταστάσεων, και των νέων προβλέψεων της συμφωνίας της ΕΕ- Τουρκίας, με τον αναπόφευκτο «εγκλωβισμό» και κατ' επέκταση συνωστισμό του πληθυσμού στο νησί, έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στην αλλαγή των προηγούμενων αλληλέγγυων και στη συνέχεια ακραίων και ξενοφοβικών αντιλήψεων στο νησί .

Η παράταση της παρουσίας αυτών των προβλημάτων, εδώ και περίπου ένα χρόνο από την συμφωνία της ΕΕ- Τουρκίας και η καθυστέρηση στη λήψη αποφάσεων και δραστικών λύσεων από τους αρμόδιους υπεύθυνους φορείς, έχει συμβάλλει στην αντίδραση και αντίσταση της τοπικής κοινωνίας σε οποιαδήποτε συζήτηση ή δράση υποστήριξης και βελτίωσης των εγκαταστάσεων και υπηρεσιών που εξυπηρετούν τις ανάγκες του εν λόγω πληθυσμού. Όπως χαρακτηριστικά δηλώνεται από εκπρόσωπο της τοπικής κοινωνίας Χίου *" και βέβαια υπάρχει και μια ανοχή στο πόσο μπορείς να είσαι αλληλέγγυος, γιατί από ένα σημείο και μετά τελειώνει αυτό το πράγμα. Γιατί κουράζεται ο κόσμος. Και ειδικά άνθρωποι που είχαν τρομερές επιπτώσεις στην ζωή τους. Γιατί οικονομικά καταστραφήκαν. Κάποιοι που ασχολούνταν με τον τουρισμό, κάποιοι με γεωργία , κλπ, έχουν καταστραφεί.* (..) *Οι τοπικές κοινωνίες είναι αυτές οι οποίες αντιδράνε, γιατί σ' αυτές βρίσκονται οι περισσότεροι απ' αυτούς που έχουν χάσει την καθημερινότητα τους, και αυτό είναι που τους ενοχλεί. Δεν είναι ότι έχουν κάποια αντίδραση όσον*

αφορά το ξένο, είναι ότι πλέον δεν μπορούν να ζήσουν στον ίδιο τους τον τόπο όπως πριν. Αυτό το πράγμα δεν μπορούν να το αποδεχθούν. Υπάρχουν περιοχές πλέον στην Χίο που δεν μπορείς να περάσεις. Γυναίκα ας πούμε, κάπως το σκέφτεσαι. Αυτά είναι πρωτόγνωρα πράγματα. Στην περιοχή του Χαλκειός, Βαβύλοι, κλπ, κάνουν περιπολίες οι κάτοικοι με τα αυτοκίνητα τους, σαν πολιτοφυλακή -άτυπα βέβαια, χωρίς όπλα- είναι 2-3 άντρες ας πούμε, και αν γίνει κάτι ειδοποιούν αμέσως την αστυνομία. Μόνο και μόνο για να μπορούν να προστατέψουν τις ιδιοκτησίες. Όλο αυτό δηλώνει κάτι (Συνέντευξη 2η, Επιχειρηματίας 2ος, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)", " Κάποια στιγμή κάναμε μια πρόταση για τη δημιουργία ενός καταυλισμού του οποίου η τοπική κοινωνία απ' ότι φάνηκε δεν ενέκρινε την δημιουργία. Αυτή τη στιγμή έχει παγώσει (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)".

Ο φόβος μονιμοποίησης της κατάστασης, αλλά και τα συνοδευόμενα προβλήματα που ίσως προκύψουν από την επιβεβαίωση του παραπάνω σεναρίου, έχουν οδηγήσει την τοπική κοινωνία σε ακραίες τοποθετήσεις και ρατσιστικές /ξενοφοβικές αντιδράσεις *" η τοπική κοινωνία αντιδρά σε οποιοδήποτε μέτρο στήριξης των προσφύγων. Έχουμε δει περιπτώσεις ακόμα και οικογενειών που έχουν φιλοξενηθεί σε καταλύματα που ενοικιάζει η Ύπατη Αρμοστεία, να αντιμετωπίζουν ένα τρομερό ξενοφοβικό σύνδρομο από περιοίκους που θέλουν να τους διώξουν (Συνέντευξη 1η, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών, Χίος)".*

Μια αντίληψη κατ' επανάληψη διατυπωμένη από τα υποκείμενα των συνεντεύξεων, αφορά την επιχειρηματολογία υπέρ της αντίστασης με κάθε τρόπο σε όποια πρόβλεψη εξυπηρέτησης και υποστήριξης των αναγκών του πληθυσμού. Η παραπάνω στάση αποβλέπει στην αφύπνιση των αρμόδιων υπεύθυνων φορέων και παύσης της αδράνειάς τους σχετικά με την λήψη μιας μόνιμης και ουσιαστικής λύσης στο πρόβλημα των δυσανάλογων αρμοδιοτήτων και ευθυνών διαχείρισης που απορρέουν από το συνωστισμό εγκλωβισμένων πολιτών τρίτων χωρών στις πύλες εισόδου των νησιών του ΒΑ Αιγαίου. Οι απόψεις διατυπώνονται ως εξής: *" Έχει βγει μια απόφαση από την Ένωση Ξενοδόχων, να μην δοθούν τα δωμάτια σε ΜΚΟ και σε οποιονδήποτε εμπλέκεται στην κατάσταση, να μην συγκαταθέσουμε στο μεταναστευτικό πρόβλημα. Η Ένωση Ξενοδόχων είναι μια ομάδα 10-15 επιχειρηματιών του κλάδου, οι οποίοι βγάζουν μια απόφαση και προτρέπουν τους υπόλοιπους αν θέλουν να ακολουθήσουν, άλλοι την αποδέχονται και άλλοι όχι. Έχει ανακοινωθεί εδώ και 3-4 μήνες η απόφαση. Το έκαναν γιατί με αυτό τον τρόπο αποτρέπουν την διατήρηση αυτής της κατάστασης σε μακροπρόθεσμο ορίζοντα. (...) εγώ υποστηρίζω την απόφαση της Ένωσης Ξενοδόχων της Χίου. Να μην νοικιάζουμε σε πρόσφυγες τα καταλύματα μας, για να μην δημιουργήσουμε μια σταθερότητα και μια μόνιμη κατάσταση στο νησί και να βολευτούμε και να τους αφήσουμε εδώ. Πρόσφατα είπαν, και συμφωνώ κι εγώ μαζί τους, όταν αρχίζεις να λύνεις κάποια προβλήματα που θα έπρεπε να λυθούν από άλλους, σταθεροποιείς μια κατάσταση, και μένει ως είναι. Ενώ με το να τα αφήσεις να υπάρχουν, ίσως κάποια στιγμή να βρεθούν λύσεις (Συνέντευξη 3η, Επιχειρηματίας, άνδρας, 27 χρονών, Χίος)", ενώ άλλος συμπληρώνει " όπως το ίδιο έγινε με τη ΒΙΑΛ, όπως το ίδιο έγινε και με το πάνω που είχαν επιλέξει το μέρος το ΧΑΔΑ, δεν ξέρω αν έχεις υπόψη σου, θέλουν να φτιάξουν άλλο ένα* hotspot *το οποίο θα ήταν πάνω από την πόλη της Χίου στο Φράγμα. Αυτό επειδή υπήρχαν τρομερές αντιδράσεις από κατοίκους, σταμάτησε. Γιατί το θέμα είναι ότι όσο φτιάχνεις υποδομές, τόσο θα έχεις περισσότερο κόσμο, είναι λογικό (Συνέντευξη 2η, Επιχειρηματίας 2ος, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)".*

Σχετικά με την ανταπόκριση των κρατικών μηχανισμών, όπως αυτή διατυπώνεται από την ανάλυση των συλλεχθέντων δεδομένων, χαρακτηρίζεται ως σπασμωδική, ασυντόνιστη, πρόχειρα σχεδιασμένη και εξαιρετικά ανεπαρκής *" η κυβέρνηση έχει δείξει απόλυτη ανεπάρκεια*

στον τρόπο που έχει διαχειριστεί το πρόβλημα (Συνέντευξη 1η, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών, Χίος)", " η εγκατάσταση στη ΒΙΑΛ φτιάχτηκε στο διάστημα από τέλη Οκτώβρη- αρχές Νοέμβρη του 2015 με αρχές Φλεβάρη του 2016 και συνεχιζόταν, δηλαδή και όταν ήρθαμε εμείς να δουλέψουμε και κάναμε τις πρώτες καταγραφές προσφύγων τον Φλεβάρη, που υπήρχε το παλιό σύστημα που φεύγανε ουσιαστικά, συνεχίζονταν οι εργασίες εδώ. Υπήρχαν συνεργεία του Δήμου, υπήρχαν μπουλντόζες και τέτοια που στρώνανε κάτω, ρίχνανε ακόμα χαλίκι, φέρνανε κοντέινερ. (...) Θα έπρεπε να έχει προηγηθεί καλύτερη μελέτη και για τον χώρο, και για τις δομές- όχι μόνο για την ασφάλεια, γενικά. Να είχε γίνει καλύτερη δουλειά, και να έχει γίνει καλύτερη στελέχωση εννοείται, και από ένοπλους και τα πάντα (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)"

Η παραπάνω ανταπόκριση αποδίδεται στον απρόβλεπτο χαρακτήρα του φαινομένου και στην έλλειψη εμπειρίας και ενημέρωσης στη διαχείριση τέτοιων καταστάσεων από την ελληνική κυβέρνηση και ΕΕ αντιστοίχως. Σύμφωνα με τον αντιδήμαρχο *" ένα μεγάλο πρόβλημα είναι ότι δεν υπήρχε σχέδιο από την ΕΕ και την ελληνική κυβέρνηση, κινούμαστε λίγο αυτοσχεδιάζοντας. Υπάρχει βέβαια και έλλειψη πληροφόρησης σχετικά με αποφάσεις σε υψηλότερο επίπεδο και προς εμάς και προς τον κόσμο, τους πολίτες . Γνωρίζουμε λιγότερα απ' όσα θα έρεπε και εμείς και οι πολίτες γνωρίζουν αρκετά λιγότερα απ' όσα θα έπρεπε και οι ίδιοι. Με αποτέλεσμα και εμείς πολλές φορές να μην έχουμε όλα τα δεδομένα για να αποφασίσουμε, αλλά και όταν έρχεται εκείνη η ώρα, οι πολίτες να είναι διστακτικοί απέναντι στις αποφάσεις μας γιατί δεν γνωρίζουν και οι ίδιοι.* (…) *Σε ένα βαθμό είναι και η έλλειψη ετοιμότητας ίσως. Δεν ήταν έτοιμη η ευρωπαϊκή ένωση και η ελληνική κυβέρνηση να αντιμετωπίσει μια τέτοια κρίση. Μάλλον αποδείχθηκε ότι η ΕΕ και στη συνέχεια η ελληνική κυβέρνηση δεν ήταν έτοιμη για να λάβουν γρήγορες αποφάσεις που χρειάζονται σε περιπτώσεις κρίσεως όπως αυτή. Ίσως σε μακροπρόθεσμο σχεδιασμό να έχει φανεί αποτελεσματική η ΕΕ, αλλά σε άμεσο σχεδιασμό με χρονικό ορίζοντα κάποιων ημερών ή και μηνών, φαίνεται πώς δεν λειτουργεί σωστά. Δεν υπήρχαν οι μηχανισμοί, σωστοί μηχανισμοί. Δεν υπάρχει αρκετή στελέχωση, υπάρχουν άνθρωποι που έχουν διάθεση να βοηθήσουν αλλά είναι λίγοι (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)".*

Επιπρόσθετα, το πρόβλημα που καλούνται να διαχειριστούν οι τοπικοί φορείς φαίνεται να είναι δυσανάλογο των δυνατοτήτων και αρμοδιοτήτων τους *" (...) είναι ένα πρόβλημα πάνω από τις δυνάμεις μας και δεν υπάρχει το μεγαλύτερο σχέδιο από την ΕΕ και την ελληνική κυβέρνηση τουλάχιστον όσον αφορά τα νησιά, να δίνει λύσεις και απαντήσεις. Οπότε κινούμαστε λίγο αυτοσχεδιάζοντας, πολλές φορές χωρίς να πείθουμε τον κόσμο και υπάρχουν και πολλές φήμες κατά καιρούς. Συγκεκριμένα, έχουμε αναλάβει περισσότερες αρμοδιότητες από όσες θα έπρεπε να αναλάβουμε (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)".*

Όσον αφορά τις αντιλήψεις για την δράση των ΜΚΟ -ενώ δεν αμφισβητείται η αποτελεσματική ανταπόκρισή τους σε καταστάσεις κρίσης λόγω της εμπειρίας και εξειδίκευσής τους, καθώς και την υποστήριξη που παρέχουν στον πληθυσμό σχετικά με τις ανάγκες τους, διαφαίνεται πως ο αδιαφανής και αυθαίρετος τρόπος δράσης κάποιων από αυτές αμαυρώνει την συνεισφορά τους *" εξάλλου το know how σε όλες αυτές τις καταστάσεις, δεν το έχουμε εμείς. Υπάρχουν σοβαροί φορείς απ' αυτούς που ξέρουν τι πρέπει να γίνει, γιατί πρέπει να γίνει, που διαχειρίζονται σωστά τα χρήματα που διαθέτουν, και φυσικά υπάρχουν κι αυτοί που δημιουργούν τα προβλήματα, γιατί όπου υπάρχει χρήμα υπάρχει και ευκαιρία για κερδοσκοπία (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)".*

Τα παραπάνω υποστηρίχθηκαν, αναφέροντας ότι οι χρηματοδοτήσεις που διαχειρίζονται υπερκαλύπτουν τις υπηρεσίες που προσφέρουν κάποιες, ενώ η ασέβεια προς εθνικές νομοθεσίες και κανόνες, προκαλεί την κοινή γνώμη αλλά και τους κρατικούς φορείς *" Κοίταξε, οι ΜΚΟ είναι μη κυβερνητικές, οι άνθρωποι κάνουν την δουλειά τους, δηλαδή μπορεί αύριο να πάνε σε κάποιο άλλο μέρος. Βέβαια αυτοί έχουν να διαχειριστούν μια κατάσταση στην οποία νομίζουν ότι είναι κάπου σαν την Αφρική νομίζουν ότι βρίσκονται. Και δεν δίνουν καμία σημασία στους νόμους οι οποίοι υπάρχουν, αν υπάρχουν εκλεγμένες κυβερνήσεις, λειτουργούν εντελώς αυθαίρετα. Θα σου πω ένα παράδειγμα που έγινε διάβασα και πρόσφατα, προχθές έγινε, έγινε ένα εξώδικο στη Σούδα, πήγε η Ύπατη Αρμοστεία και έβγαλε μια ανακοίνωση για περίφραξη του χώρου της Τάφου, που είναι αρχαιολογικός χώρος, προστατευόμενος από το 1924, χωρίς να έχει πάρει καμία έγκριση από πουθενά, δηλαδή εγώ που είμαι και μηχανικός, για να πας να βγάλεις μια ένα κούφωμα ας πούμε, μπορεί να κάνεις και δύο χρόνια για να πάρεις και αυτοί θα πήγαιναν να περιφράξουν ένα δημόσιο χώρο χωρίς να έχουν πάρει καμία έγκριση και την δημοπράτησαν κιόλας. Αυτό λοιπόν δηλώνει κάτι. Ότι εδώ δρομολογούν κάποιες καταστάσεις και δεν ρωτάνε κανένα (Συνέντευξη 2η, Επιχειρηματίας 2ος, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)"*.

Η στάση του προσωρινά φιλοξενούμενου πληθυσμού όπως αποτυπώνεται από την παρούσα ανάλυση, σκιαγραφείται ανάλογα με τις αντιλήψεις του εκάστοτε υποκειμένου. Ανάλογα με την οπτική του καθενός, αποτυπώνεται είτε ως μειονεκτική και παθητική *" οι άνθρωποι αυτοί θα πρέπει να απεγκλωβιστούν από τα νησιά, να πάνε παραπέρα, αυτό επιθυμούν, να υπάρξει μια γενναία απόφαση από την πλευρά της χώρας μας να στηρίξει αιτήματα ασύλου και να μην απορρίπτονται με τους γελοίους ισχυρισμούς ότι η Τουρκία είναι ασφαλής χώρα, όταν γνωρίζουμε ότι υπάρχουν άνθρωποι που κινδυνεύει η ζωή τους αν επιστραφούν στην Τουρκία ή σε άλλες χώρες, ή και στις πατρίδες τους. Γιατί δεν μιλάμε μόνο για τους Σύριους οι οποίοι είναι πρόσφυγες πολέμου, μιλάμε και για άλλες περιοχές στις οποίες μπορεί να μην υπάρχει εμπόλεμη σύρραξη αλλά υπάρχουν και άλλα πολύ σοβαρά ζητήματα τα οποία θέτουν σε κίνδυνο την ζωή τους. Όσο όμως δεν εξαρτώνται από εμάς αυτά τα ζητήματα και οι συγκεκριμένες αποφάσεις, αυτό που μπορούμε να κάνουμε είναι να διεκδικήσουμε μαζί με τους πρόσφυγες, όχι χώρια από αυτούς τον απεγκλωβισμό τους αλλά ταυτόχρονα για όσο διάστημα βρίσκονται εδώ να δημιουργούμε ανθρώπινες συνθήκες, μικρές δομές φιλοξενίας –όχι τεράστιες δομές των 800 και 700 ατόμων- όπου δύναται η δυνατότητα συνδιαλλαγής των ίδιων των προσφύγων με τις διαδικασίες φιλοξενίας τους (Συνέντευξη 1η, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών, Χίος)"*, είτε ως απειλητική και επικίνδυνη *" και το άλλο, έρχεται ο άλλος μέσα από μια βάρκα, δεν ξέρεις ποιος είναι, και ξαφνικά τον αφήνεις ελεύθερο να κυκλοφορεί μέσα σε μια κοινωνία, τίθεται ένα θέμα ασφάλειας. Δηλαδή δεν μπορείς να πεις, πρώτα θα κάνει το έγκλημα και μετά θα περιμένω μήπως τον πιάσω (Συνέντευξη 2η, Επιχειρηματίας 2ος, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)", " (...) γεμίζει ο τόπος με νεαρούς 25-30 ετών από Αλγερία, από Μαρόκο, από την Υποσαχάρια Αφρική και αυτοί οι άνθρωποι να τριγυρνάνε αναγκαστικά με τα χέρια στις τσέπες στο λιμάνι, δίχως να έχουν τίποτα να κάνουν, περιμένοντας πότε θα φύγουν. Ωστόσο, άνθρωποι που δεν έχουν γευτεί ποτέ αλκοόλ ,επειδή στις ισλαμικές χώρες απαγορεύεται, έρχονται εδώ και βρίσκουν αφειδώς αλκοόλ και είναι υπό την επήρεια αλκοόλ κάποιες φορές αυτοί οι άνθρωποι. Αυτοί οι άνθρωποι επειδή είναι και νέοι, μπορούν εύκολα να δημιουργήσουν πρόβλημα. Δεν είναι δυνατόν η τοπική κοινωνία να διχάζεται και να μην μιλάει ο ένας με τον άλλον, γιατί ο ένας είναι υπέρ των προσφύγων και ο άλλος είναι κατά. Είναι δουλειά του υπεύθυνου κράτους. Τι λένε οι νόμοι; Να τηρούνται οι νόμοι. Δεν τηρήθηκε κανένας νόμος. Υπάρχουν άνθρωποι που χρειάζονται την βοήθεια μας. Υπάρχουν*

άνθρωποι που πρέπει να τιμωρηθούν επειδή μπήκαν παράνομα σε μια χώρα (Συνέντευξη 9η, Υπάλληλος Δήμου Χίου, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)".

6.1.3. Επιπτώσεις και συνέπειες

Η έλλειψη σχεδιασμού που χαρακτήρισε την σπασμωδική απόκριση της ΕΕ με την συμφωνία της ΕΕ- Τουρκίας, σε μια προσπάθεια απόδοσης λύσης και ρύθμισης του προβλήματος που προκλήθηκε από το κλείσιμο του «βαλκανικού διαδρόμου», κατέστησε προβληματική την εφαρμογή της συμφωνίας στην πράξη *" το πρόβλημα οφείλεται στη λάθος εκτίμηση και λάθος πρόβλεψη, ίσως βεβιασμένη αντίδραση της ΕΕ που περάσανε σχεδόν ένα εκατομμύριο πρόσφυγες- 800.000 νομίζω πέρασαν;- και ξαφνικά μέσα σε μια νύχτα η ΕΕ αποφάσισε να το σταματήσει. έκλεισε τα σύνορα η Ευρώπη, εμπόδισε τον κόσμο με κράτηση στα νησιά αλλά δεν είδε τι προβλήματα θα δημιουργηθούν στα νησιά τα άφησε λίγο στο έλεος τους. Ενώ τέθηκε το πρόβλημα σ' αυτά τα πέντε νησιά, δεν ασχολήθηκαν με αυτά τα πέντε νησιά ώστε να τα βοηθήσουν να ανταπεξέλθουν (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)".*

Τα προβλήματα της "ανεπαρκούς λύσης", επιφορτίστηκαν κυρίως το ελληνικό κράτος και προπαντός τα νησιά του ΒΑ Αιγαίου, εκτεθειμένα σε δυσανάλογα προβλήματα και ευθύνες από όσα ήταν έτοιμα να διαχειριστούν *" Ο αριθμός των διαμενόντων στο νησί είναι μεγάλος και οι ανάγκες αυξημένες (Συνέντευξη 4η, Διερμηνέας ΜΚΟ- ΜΕΤΑδρασης, άνδρας, 30 χρονών, Χίος)".* Τα παραπάνω συνέθεσαν μια δύσκολη και τεταμένη κατάσταση για το νησί της Χίου.

Συγκεκριμένα, οι αυξανόμενες υποχρεώσεις που απορρέουν από την πολύμηνη παραμονή του συνωστισμένου πληθυσμού στο νησί, σχετικά με την διαχείριση των αναγκών τους από τους αρμόδιους τοπικούς φορείς, έφεραν αντιμέτωπους τους μηχανισμούς του νησιού με τα όρια των δυνάμεων τους.

Ένας ακόμη παράγοντας, ο οποίος δυσκόλεψε το έργο ανταπόκρισης και υποστήριξης των αναγκών τους, αποτέλεσε η αντίδραση και εναντίωση της πλειοψηφίας του πληθυσμού της τοπικής κοινωνίας σε όποια δράση βελτίωσης και επέκτασης των δομών και υπηρεσιών υποστήριξης του χρήζοντας ανάγκης πληθυσμού " *θεωρώ ότι όλο αυτό εξαρτάται από την τοπική κοινωνία, δηλαδή αν είναι μια τόσο δύσκολη κατάσταση που υπερβαίνει τις δυνάμεις μας και αν δεν έχουμε αρωγό την τοπική κοινωνία, δεν μπορούμε να καταλήξουμε σε λύσεις (Συνέντευξη 7η, Αντιδήμαρχος, άνδρας, Χίος)".*

Τα αίτια αυτής της στάσης οφείλονται σε μια σειρά παραγόντων, οι οποίοι σχετίζονται με τα συναισθήματα δυσαρέσκειας και απογοήτευσης που νιώθει ο «εγκλωβισμένος» πληθυσμός, τα οποία βρίσκουν έκφραση με την μορφή εξεγέρσεων και βανδαλισμών στους χώρους φιλοξενίας τους, με αποτέλεσμα τον στιγματισμό τους από την τοπική κοινωνία με χαρακτηρισμούς που απαντούν σε εκείνους των παραβατικών και εγκληματικών στοιχείων, και συνεπώς ανεπιθύμητων και με τους συνεπαγόμενους φόβους της τοπικής κοινωνίας σχετικά με τις επιπτώσεις μιας ενδεχόμενης μονιμοποίησής της κατάστασης και μέρους του πληθυσμού στο νησί. Χαρακτηριστική είναι η αναφορά εκπροσώπου της τοπικής κοινωνίας της Χίου: *" σου είπα, η άλλη μου δουλεία που βρίσκεται δίπλα από το camp, τους βλέπω καθημερινά να βανδαλίζουν τα κοντέινερ, τα κλιματιστικά, τις πόρτες τα παράθυρα, τους παρέχουν μια στοιχειώδη φιλοξενία και αυτοί την καταστρέφουν, που είναι στην τελική προς όφελός τους. Άρα θα*

γκρινιάζουμε γιατί έχει λάσπη, γιατί έχει νερά, γιατί δεν λειτουργεί η ύδρευση, η αποχέτευση και η θέρμανση; Όταν όλα λειτουργούσαν μια χαρά. Εκείνοι δημιουργούν κατά την γνώμη μου το πρόβλημα. Πόσες φορές το έχεις δει στις ειδήσεις, φωτιές και εξεγέρσεις στην Σούδα; Καταστρέφουν τον εξοπλισμό και καίνε τα κοντέινερ; Και τώρα μας πειράζει που βρέχονται; Όταν τα καίγανε και τα καταστρέφανε και έκαναν τις εξεγέρσεις και κατέστρεφαν τις δομές που τους φιλοξενούσαν δεν τους πείραζε; Τώρα τους πειράζει; Η θέση μου λοιπόν είναι να αφήσουμε την κατάσταση- ως τοπική κοινωνία- ως έχει ώστε να το αναλάβουν αυτοί που πρέπει (Συνέντευξη 3η, Επιχειρηματίας, άνδρας, 27 χρονών, Χίος)" .

Η αδυναμία ενσωμάτωσης του πληθυσμού από την τοπική κοινωνία λόγω της ιδιαιτερότητας αλλά και του δυσανάλογου αριθμού του, αναφέρεται ως ο κύριος λόγος ανησυχίας, μια μορφή αποκλεισμού δηλαδή, που συνοδεύεται συνήθως από ανεργία, εγκληματικότητα και άλλες συνοδευόμενες εκφάνσεις της κοινωνικής παθογένειας " *δηλαδή έγινε σιγά σιγά, οπότε μετά οι ροές ήταν κατά χιλιάδες καθημερινά. Αυτό το πράγμα δεν μπορεί- γιατί και οι αριθμοί είναι, δεν μπορεί να τους διαχειριστεί μια μικρή κοινωνία. Δηλαδή είτε είναι- φαντάσου τώρα ότι έχεις ένα επιπλέον πληθυσμό ο οποίος έχει κάποια ιδιαιτερότητα- δηλαδή έρχεται από μια ίσως εμπόλεμη ζώνη, τώρα έρχονται κατά 80% απ' ότι μας έχουν πει, ο υπουργός το είπε δηλαδή αυτό, είναι από περιοχές -οικονομικοί μετανάστες δηλαδή, παράνομοι και έρχονται για μια καλύτερη ζωή. Αυτό είναι πολύ δύσκολο να το διαχειριστείς (...) Δηλαδή όλα αυτά, καλεί μια κοινωνία η οποία είναι πολύ μικρή, να διαχειριστεί ένα τεράστιο πρόβλημα που λογικά δεν της αναλογεί (...) Ούτε και μπορούν να το δεχτούν ούτε και μπορεί να το διαχειριστεί μια κοινωνία να αφομοιώσει τόσο πολύ κόσμο σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, ούτε και μπορείς να τους επιβάλεις γιατί δημιουργούνται και ανεπιθύμητα γεγονότα που εμείς δεν τα θέλουμε, με θέματα ρατσισμού, ξενοφοβίας, τέτοια πράγματα. Θα μπορεί στο πλαίσιο στο οποίο θα μπορεί να διαχειριστεί μια κοινωνία. Δεν μπορείς ξαφνικά, γιατί αν δεις στην Γερμανία, λέμε ας πούμε είναι ένα εκατομμύριο αυτοί που μπήκαν έτσι; Αν βάλεις ότι αυτοί ως επί το πλείστον ήταν σε μια νέα ηλικία, η Γερμανία είναι 80 εκατομμύρια, 70 πόσοι είναι. Το ποσοστό της νέας ηλικίας είναι 10%, δηλαδή είναι 7 εκατομμύρια. Δηλαδή αν τους βάλεις όλους αυτούς στο ποσοστό της νέας ηλικίας είναι ένα πολύ μεγάλο ποσοστό. Και βλέπεις ότι έχουν τεράστια προβλήματα, φαντάσου τώρα εμείς, που αναλογικά με την Χίο, οι Γερμανοί θα έπρεπε να έχουν 7 με 8 εκατομμύρια, γιατί εμείς έχουμε φτάσε σε ένα 5-10%. Δεν μπορεί να απορροφήσει, βλέπεις και ένα πολύ οργανωμένο κράτος όπως η Γερμανία, που έχει δομές έχει δουλειά και το πιο σημαντικό είναι ότι αυτές οι ηλικίες είναι ηλικίες οι οποίες είναι παραγωγικές. Όταν εμείς έχουμε τώρα στην ηλικία την δικιά σου, ανεργία 60% να προσκαλείς κι άλλο κόσμο μέσα αυτό είναι εξωφρενικό είναι εγκληματικό για τους ανθρώπους που μένουν εδώ (Συνέντευξη 2η, Επιχειρηματίας 2ος, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)".*

Τα παραπάνω οδηγούν σε ένα «φαύλο κύκλο», αφού οι αντιδράσεις της τοπικής κοινωνίας δυσκολεύουν την ήδη προβληματική υποστήριξη των αναγκών του πληθυσμού τρίτων χωρών. Η δυσαρέσκεια του πληθυσμού που απορρέει από τις αναξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης και τον εγκλωβισμό τους σε ένα «καθεστώς προσωρινότητας», αποτελούν παράγοντες που οδηγούν στην περαιτέρω εξαθλίωση και ευτελισμό τους, καταστάσεις που οδηγούν με την σειρά τους σε εξεγέρσεις, βανδαλισμούς και εγκληματικότητα. Σχετικά με τις συνθήκες διαβίωσής τους, χαρακτηριστικά είναι τα σχόλια των ερωτώμενων: *"και υπάρχουν οικογένειες που μένουν υπό του μηδενός στη Σούδα, σε σκηνές (Συνέντευξη 9η, Υπάλληλος Δήμου Χίου, άνδρας, 45 χρονών, Χίος)", "επίσης υπάρχουν και οικογένειες οι οποίες είτε γιατί τηρείται μια σειρά προτεραιότητας, είτε για άλλους λόγους δεν έχουν μπει σε μια κατηγορία ευπαθών ομάδων συνεχίζουν να*

παραμένουν σε δομές με άθλιες συνθήκες. Αυτές οι μέρες των βροχών και του κρύου, όσοι βρεθήκαμε σ' αυτούς τους χώρους ξέρουμε πολύ καλά τι συνέβαινε (Συνέντευξη 1η, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών, Χίος)", " (...) υπήρξαν τόσες καθυστερήσεις στις διαδικασίες και γι' αυτό όλες αυτές οι εξεγέρσεις (Συνέντευξη 8η, Υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών, Χίος)".

Οι ενέργειες των δυσαρεστημένων προσφύγων φοβίζουν, αναστατώνουν και προβληματίζουν την τοπική κοινωνία, η οποία σε μια προσπάθεια αποτροπής μονιμοποίησης της παραπάνω κατάστασης στο νησί, αντιστέκεται σε οποιαδήποτε μορφή υποστήριξης των αναγκών του πληθυσμού, ελπίζοντας πως η συγκεκριμένη πρακτική θα επιστήσει την προσοχή των υπεύθυνων αρμοδίων φορέων, οδηγώντας τους στην λήψη μόνιμων και ριζοσπαστικών αποφάσεων " *συν του γεγονότος ότι υπάρχει μια μερίδα πληθυσμού η οποία έχει μια άκρως φασιστική αντιμετώπιση, με συμβάντα επιθέσεων ενάντια των προσφύγων και των μεταναστών, κάτι που τρομοκρατεί αυτούς τους ανθρώπους. Δεν είναι όλοι τους παραβατικά στοιχεία (Συνέντευξη 1η, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών, Χίος)".*

Τα όποια κενά και αδυναμίες υπαγορεύουν οι παραπάνω καταστάσεις σχετικά με την ανταπόκριση και κάλυψη των αναγκών των πολιτών τρίτων χωρών από τους κρατικούς μηχανισμούς, καλύπτονται από την ανεξάρτητη δράση των ΜΚΟ *"ο ρόλος μας ως οργάνωση είναι υποστηρικτικός βοηθάμε δηλαδή και στηρίζουμε, ενισχύοντας τις υπηρεσίες ασύλου και πρώτης υποδοχής του υπουργείου (Συνέντευξη 6η, Κοινωνική λειτουργός στη ΜΚΟ PRAKSIS, γυναίκα, 26 χρονών, Χίος)".* Οι τελευταίες διαθέτοντας περισσότερη εμπειρία στην διαχείριση καταστάσεων κρίσης αλλά και όντας κατάλληλα στελεχωμένες με εξειδικευμένο προσωπικό, μπορούν να συνεισφέρουν τις συμπληρωματικές υπηρεσίες τους με επιτυχία, σε όποιον χρήζει ανάγκης και βοήθειας *" είμαστε μια επιστημονική ομάδα οκτώ ατόμων και έχουμε και εξωτερικούς συνεργάτες. Αν χρειαστεί παρακολούθηση κάποιου παιδιού από παιδοψυχίατρο, συνεργαζόμαστε με τους φορείς εδώ στη Χίο. Μονίμως είμαστε σε αναζήτηση και άλλων εξωτερικών συναδέλφων και άλλων εξωτερικών συνεργατών γιατί οι ανάγκες είναι πολύ εξειδικευμένες. Δηλαδή ας πούμε τώρα χρειάζεται να συνεργαστούμε με μια εργοθεραπεύτρια γιατί ένα παιδί εδώ δυσκολεύεται πάρα πολύ να διαχειριστεί την καθημερινότητά του λόγω διαφόρων προβλημάτων που αντιμετωπίζει, οπότε θέλω να πω οι ανάγκες είναι πολύ απαιτητικές. Συνεργαζόμαστε και με ιδιώτες δηλαδή κάνουμε μαθήματα αγγλικών, κάνουμε γυμναστική, κάνουμε καράτε, μαθήματα μουσικής με εθελοντές, μαθήματα μουσικής θα ξεκινήσει σε ένα ωδείο ένα κοριτσάκι που ενδιαφέρεται. Οπότε προσπαθούμε δηλαδή να καλύψουμε τις ανάγκες των παιδιών και μέσα από την τοπική κοινωνία (Συνέντευξη 5η, Υπεύθυνη δομής ανηλίκων ΜΕΤΑδρασης, γυναίκα, 35 χρονών, Χίος)".* Βέβαια η δράση των ΜΚΟ δεν παύει να έχει και αδυναμίες, οι οποίες αφορούν σε κάποιες περιπτώσεις τον αδιαφανή και αυθαίρετο τρόπο λειτουργίας τους.

Κεφάλαιο 7^{ο} . Συζήτηση – Συμπεράσματα

Η παρούσα μελέτη είχε ως βασικό στόχο τη διερεύνηση των παραγόντων εκείνων οι οποίοι συντέλεσαν στη τεταμένη ατμόσφαιρα για το νησί της Χίου, όπως παρουσιάζονται στις αφηγήσεις των εμπλεκόμενων δρώντων εν έτη 2017. Για την αποτελεσματικότερη κατανόηση της κατάστασης, επιχειρήθηκε η συγκέντρωση πληροφοριών σχετικά με τις έννοιες του προσφυγικού καθεστώτος και του ασύλου. Συγκεκριμένα, συγκεντρώθηκαν πληροφορίες σχετικά με την ιστορική εξέλιξη του θεσμού της διεθνούς προστασίας, των σημαντικότερων διακηρύξεων για την προστασία των προσφύγων και το περιεχόμενο της διεθνούς προστασίας, η οποία παρέχει τον ορισμό του πρόσφυγα, διακρίνοντάς τον από αυτόν του μετανάστη.

Ταυτόχρονα μελετήθηκαν οι εξελίξεις στο θεσμικό πλαίσιο της Ελλάδας αλλά και της Ευρωπαϊκής Ένωσης, για την αναγνώριση, διαχείριση και υποδοχή των αιτούντων άσυλο, μεταναστών και προσφύγων. Ξεχωριστή αναφορά γίνεται στη δημιουργία και εξέλιξη του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, καθώς και στις κύριες ευρωπαϊκές οδηγίες σχετικά με την αναγνώριση και υποδοχή των δικαιούχων διεθνούς προστασίας.

Η εναρμόνιση του ελληνικού νομικού πλαισίου χορήγησης διεθνούς προστασίας με τις ευρωπαϊκές οδηγίες, περιγράφεται συνοπτικά με στόχο τον προσδιορισμό του ισχύοντος θεσμικού πλαισίου χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα. Το παραπάνω αποτέλεσε το πλαίσιο για τη μελέτη της περίπτωσης της Χίου, σχετικά με τον τρόπο και τον βαθμό ανταπόκρισης των εθνικών μηχανισμών στις βασικές ανάγκες που έχουν προσδιοριστεί από διεθνείς διακηρύξεις και ευρωπαϊκές οδηγίες, σε περίοδο κρίσης.

Στην παρούσα μελέτη παρατέθηκαν σημαντικές πληροφορίες για τις εξελίξεις γύρω από το ζήτημα του ασύλου και πιο ειδικά στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής προσφυγικής και μεταναστευτικής κρίσης, συλλεγμένες από διάφορες πηγές. Δόθηκε έμφαση στο θεσμικό και νομοθετικό πλαίσιο που καθορίζει το καθεστώς του δικαιούχου διεθνούς προστασίας και τις διαδικασίες ασύλου, αλλά και στις νομοθετικές αναθεωρήσεις και αλλαγές σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο τα τελευταία χρόνια.

Στη συνέχεια, σκιαγραφούνται οι λόγοι που οδήγησαν στην εκρηκτική αύξηση των αφίξεων στο ευρωπαϊκό έδαφος, την ευρωπαϊκή ανταπόκριση στις προκλήσεις αλλά και τις επιπτώσεις για την Ελλάδα. Η αποτύπωση των επιπτώσεων των πρόσφατων εξελίξεων για το νησί της Χίου, σκιαγραφείται μέσω των αποτελεσμάτων της παρούσας μελέτης.

Τα ευρήματα σχετικά με αυτή, καταδεικνύουν πως το νησί της Χίου βιώνει μια εσωτερική κρίση, επιβεβαιώνοντας τους ισχυρισμούς που υποστηρίζουν πως η ευρωπαϊκή προσφυγική κρίση έχει μετατραπεί σε επί μέρους τοπικές προσφυγικές κρίσεις. Ο συνωστισμός πολιτών τρίτων χωρών στις πύλες πρώτης εισόδου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συνοδεύτηκε από τις αρνητικές στάσεις και αντιδράσεις των μετακινούμενων και ντόπιων πληθυσμών. Τα εθνικά συστήματα υποδοχής δέχτηκαν τρομερή πίεση, με αποτέλεσμα την με δυσκολία ανταπόκρισή τους στις ανάγκες των πληθυσμών. Η επίδραση στην καθημερινότητα των πολιτών ήταν μεγάλη και αποτυπώθηκε κυρίως με αρνητικές εντυπώσεις.

Η μετανάστευση και το άσυλο στην Ελλάδα συνιστούν σημαντικά ζητήματα που βρίσκονται στο επίκεντρο της προσοχής σε εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο εδώ και πολλά χρόνια. Η Ελλάδα, λαμβάνοντας υπόψη τις ευρωπαϊκές και διεθνείς δεσμεύσεις της, σχεδιάζει, αναμορφώνει και προσαρμόζει την πολιτική της περί μετανάστευσης και ασύλου ώστε να αντιμετωπίσει τα προβλήματα και τις προκλήσεις που τίθενται λόγω των μεγάλων μικτών ροών, αλλά και να διασφαλίσει και να ενισχύσει την κοινωνική συνοχή μέσω της ένταξης υπηκόων τρίτων χωρών που διαμένουν νόμιμα στη χώρα ως οικονομικοί μετανάστες ή δικαιούχοι διεθνούς προστασίας.

Η τρέχουσα προσφυγική και μεταναστευτική κρίση έχει ασκήσει τεράστιες πιέσεις στα συστήματα ασύλου και μετανάστευσης της Ελλάδας η οποία αποτελεί την κύρια χώρα πρώτης εισόδου από τη διαδρομή της Ανατολικής Μεσογείου. Δεδομένου ότι μεγάλες μικτές ροές υπηκόων τρίτων χωρών επιχειρούν να εισέλθουν στην ΕΕ μέσω των ελληνικών συνόρων, λόγω της γεωγραφικής θέσης της χώρας, η ανάγκη εγκαθίδρυσης ενός δεσμευτικού συστήματος αναλογικής ανακατανομής δικαιούχων διεθνούς προστασίας και ευάλωτων ομάδων (ανεξάρτητα από το εάν τους έχει αποδοθεί κάποιο καθεστώς προστασίας), με βάση συγκεκριμένα κριτήρια (οικονομική κατάσταση και πληθυσμός κρατών μελών) κατέστη πιο σημαντικό από ποτέ. Αυτό επιχειρήθηκε με την εγκαθίδρυση του προγράμματος μετεγκατάστασης δικαιούχων διεθνούς προστασίας από την Ελλάδα, τις αυστηρότερες πολιτικές ελέγχου των ροών από την Τουρκία αλλά και το πρόγραμμα επανεγκατάστασης της συμφωνίας ΕΕ- Τουρκίας με σκοπό τον περιορισμό των παράνομων μετακινήσεων. Τέτοιες δράσεις εσωτερικής αλληλεγγύης (πρόγραμμα μετεγκατάστασης), θεωρούνται προαπαιτούμενα για την ίδρυση, διατήρηση και βιωσιμότητα ενός Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου και απαραίτητο συνοδευτικό των δράσεων εξωτερικής αλληλεγγύης (Ευρωπαϊκό Πρόγραμμα Επανεγκατάστασης Προσφύγων).

Παρ' όλες τις προσπάθειες, η Ελλάδα δεν φαίνεται να έχει ελαφρυνθεί από το τεράστιο βάρος που της έχει ανατεθεί στη διαχείριση των παράτυπων μεταναστευτικών ροών προς την Ευρώπη. Τα συμπεράσματα που προέκυψαν από την μελέτη στο νησί της Χίου, κατέδειξαν ότι η επίτευξη των στόχων που καθιερώθηκαν με τελευταία τη συμφωνία ΕΕ- Τουρκίας, καθίσταται πολύ δύσκολη. Οι εκάστοτε μηχανισμοί ανταποκρίνονται με μεγάλη καθυστέρηση, οδηγώντας τις εκάστοτε κοινωνίες αντιμέτωπες με επιμέρους εσωτερικές κρίσεις. Ενώ τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα καταπατούνται υπό το βάρος μιας προσπάθειας μετατόπισης των ευθυνών, η οικονομική κρίση που αντιμετωπίζει η Ελλάδα καθιστά την αποφασιστικότητά της να αντιμετωπίσει τα διάφορα προβλήματα και ανεπάρκειες σχετικά με τη μετανάστευση και το άσυλο, δύσκολο να υλοποιηθεί.

Η μεταναστευτική πολιτική της ΕΕ οφείλει να προσβλέπει στη συνεργασία με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης, την ενίσχυση των εξωτερικών συνόρων της ΕΕ, τη διαχείριση των μεταναστευτικών ροών και πάταξη των δραστηριοτήτων της παράνομης διακίνησης μεταναστών, τη μεταρρύθμιση του Κοινού Ευρωπαϊκού Συστήματος Ασύλου, την εξασφάλιση νόμιμων οδών μετανάστευσης, την ενίσχυση της ένταξης των υπηκόων τρίτων χωρών, και τη συνεργασία με τις χώρες καταγωγής και διέλευσης με στόχο την μείωση των αφίξεων πολιτών τρίτων χωρών στο έδαφός της.

Ακόμα, ένα πολύ σημαντικό ζήτημα που σχετίζεται με την υποστήριξη των προσφύγων και δικαιούχων διεθνούς προστασίας, αφορά την ένταξη των πληθυσμών αυτών στις κοινωνίες υποδοχής. Οι πολιτικές ένταξης των προσφύγων πρέπει να υπαχθούν στο γενικότερο σχεδιασμό

ένταξης των πολιτών τρίτων χωρών. Σε επίπεδο ΕΕ έχουν αναληφθεί σημαντικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη κοινών πολιτικών, προσεγγίσεων και εργαλείων ένταξης στα κράτη μέλη, που μπορεί επίσης να συμβάλλουν στην ένταξη όσων έχουν ανάγκη τη διεθνή προστασία. Οι πρόσφυγες καθώς και οι μετανάστες μπορούν εξίσου να επωφεληθούν από άλλες πολιτικές, όπως είναι οι στρατηγικές για την καταπολέμηση του ρατσισμού και της ξενοφοβίας, οι πολιτικές που στοχεύουν στην ενίσχυση της ισότητας των φύλων, τα μέτρα ενίσχυσης της συμμετοχής σε δραστηριότητες της κοινότητας, ειδικότερα για τις γυναίκες και τους εφήβους και οι πρωτοβουλίες για τη δημιουργία κλίματος εμπιστοσύνης στις κοινότητες υποδοχής ιδίως όταν σχεδιάζονται στο πλαίσιο διαβούλευσης με τους πρόσφυγες και άλλες κοινότητες μεταναστών. Περισσότερο στοχοποιημένη ανταπόκριση παρέχουν οι πολιτικές που αναγνωρίζουν την ανάγκη των διαφοροποιημένων τύπων υποστηρικτικών ενταξιακών μέτρων, προσαρμοσμένων στην προσωπική κατάσταση των ενδιαφερόμενων. Επομένως απαιτείται στενή συνεργασία μεταξύ των φορέων που δραστηριοποιούνται επί τόπου στον τομέα της προστασίας των προσφύγων και όσων εμπλέκονται στο σχεδιασμό και στην υλοποίηση των πολιτικών ένταξης σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο.

Το νομικό καθεστώς των προσφύγων διαφέρει θεμελιωδώς από αυτό των νέο- αφικνούμενων αλλοδαπών. Κατ' αρχήν, είναι αναγκαίο να κατανοηθούν οι συνέπειες των πολιτικών υποδοχής για την ένταξη των προσφύγων που εισέρχονται στα κράτη μέλη της ΕΕ ως αιτούντες άσυλο. Όμως, θεωρείται ότι οι πολιτικές υποδοχής είναι αποτελεσματικότερες όταν συνεκτιμούν τη δυναμική των μακροπρόθεσμων αποτελεσμάτων της διαδικασίας ένταξης των αιτούντων άσυλο που τελικά αναγνωρίζονται πρόσφυγες ή δικαιούχοι της επικουρικής προστασίας και της βιώσιμης επιστροφής και της επανένταξης στη χώρα καταγωγής των απορριφθέντων αιτούντων άσυλο. Έως την αναγνώρισή τους, οι πρόσφυγες μπορεί να βρίσκονται για παρατεταμένες περιόδους, κάποιες φορές για χρόνια, στη χώρα υποδοχής αναμένοντας την ολοκλήρωση της διαδικασίας εξέτασης του αιτήματός τους για διεθνή προστασία. Οι εμπειρίες που αποκτούν στη χώρα υποδοχής και η άποψη που διαμορφώνουν για την κοινωνία της την περίοδο που κρίνεται το αίτημά τους για άσυλο μπορεί να λειτουργήσουν θετικά ή αρνητικά στην προοπτική της επιτυχούς ένταξής τους. Η πρόσβαση στη διαδικασία ασύλου δεν σηματοδοτεί το τέλος της ανασφάλειας: συνθήκες όπως η έλλειψη στέγης, η διαβίωση σε κέντρα υποδοχής ή κράτησης, η απομόνωση και ο αποχωρισμός από την οικογένεια, οι περιορισμοί στο δικαίωμα εργασίας, η εξάρτηση από παροχές σε είδος και ο στιγματισμός που συχνά χαρακτηρίζουν τη ζωή των αιτούντων άσυλο μπορεί να έχουν διαρκή και αποθαρρυντικά αποτελέσματα που τους εξαναγκάζουν να ζουν στο περιθώριο της κοινωνίας. Υπογραμμίζεται ότι η αναγνώριση του καθεστώτος του πρόσφυγα δεν συνεπάγεται αυτόματα την ομαλοποίηση της ζωής του ενδιαφερόμενου: η νέα αρχή μπορεί να είναι δύσκολη τόσο για τον πρόσφυγα όσο και για την κοινωνία της χώρας υποδοχής

Η χρονοβόρα διαδικασία ασύλου μπορεί να αποτελεί ένα από τα βασικότερα εμπόδια για την επιτυχή κοινωνική, οικονομική και πολιτισμική ένταξη των αυθόρμητα αφικνούμενων προσφύγων. Η διαδικασία καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα συχνά χαρακτηρίζεται από ανασφάλεια και αδράνεια. Η παρατεταμένη περίοδος διαβίωσης των προσφύγων σε συνθήκες κοινωνικής περιθωριοποίησης και παθητικότητας μπορεί να έχει καταστροφικές συνέπειες για την πνευματική τους υγεία και να προκαλεί δυσάρεστες καταστάσεις όπως είναι η κατάθλιψη, το σύνδρομο εξάρτησης, η απάθεια και η έλλειψη εμπιστοσύνης, κωλύοντας την ανάπτυξη των κοινωνικών και των επαγγελματικών δεξιοτήτων μετά την αναγνώριση. Οι

μακροχρόνιες διαδικασίες πλήττουν ιδιαίτερα τα παιδιά, που έχουν εξαιρετικά ανάγκη τη σταθερότητα.

Οι πολιτικές υποδοχής των αιτούντων άσυλο πρέπει να σχεδιάζονται με τρόπο ώστε να ελαχιστοποιείται η απομόνωση και ο διαχωρισμός τους από την κοινωνία υποδοχής και να περιλαμβάνουν δράσεις για την αποτελεσματική ανάπτυξη των γλωσσικών και επαγγελματικών δεξιοτήτων τους καθώς και συνδρομή για την απασχόληση. Όταν η σχετική διαδικασία είναι χρονοβόρα οι αιτούντες άσυλο θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε ευρύ φάσμα ωφελειών και υπηρεσιών ενόψει των αρνητικών συνεπειών της παρατεταμένης περιόδου ανασφάλειας. Αυτή η προσέγγιση πρέπει να στηρίζεται στις δεξιότητες και στις ικανότητες κάθε ενδιαφερόμενου και να παρέχει στους αιτούντες άσυλο και στους πρόσφυγες τη δυνατότητα να καταστούν ενεργά μέλη της κοινωνίας, ενισχύοντας την προοπτική της επιτυχούς ένταξής τους στη χώρα ασύλου ή της επανένταξής τους στη χώρα καταγωγής, όταν επιστρέψουν.

Η γλώσσα είναι ζωτικό στοιχείο για την ένταξη: διευκολύνει την ενεργή συμμετοχή των παιδιών στο σχολείο. Είναι σημαντική για την πρόσβαση στην αγορά εργασίας της χώρας υποδοχής και μπορεί να αποτελεί ανεκτίμητο προσόν στην περίπτωση του επαναπατρισμού. Η κατάρτιση στη γλώσσα δεν συμβάλλει μόνο στην προσαρμογή των ενηλίκων στο νέο περιβάλλον, ελαφρύνει το βάρος που επωμίζονται τα παιδιά που συχνά καλούνται να παρέχουν υπηρεσίες διερμηνείας για τα ενήλικα μέλη της οικογένειάς τους. Κατά την άποψη της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες η κατάρτιση στη γλώσσα πρέπει να παρέχεται από την έναρξη της διαδικασίας καθορισμού του καθεστώτος του πρόσφυγα εκτός εάν εύλογα προβλέπεται ότι ο αιτών άσυλο δεν θα διαμείνει στη χώρα ασύλου πέραν από λίγες εβδομάδες. Για να είναι αποτελεσματική, η κατάρτιση στη γλώσσα πρέπει να προσαρμόζεται στις διαφορετικές ικανότητες μάθησης των αιτούντων άσυλο και να περιλαμβάνει πληροφορίες – κλειδιά για την κοινωνία υποδοχής και τη λειτουργία της.

Συνεπώς, η κοινωνία της Χίου καλείται να διαχειριστεί μια εσωτερική κρίση. Από την μια προσπαθεί να φανεί αντάξια των διεθνών υποχρεώσεών της σχετικά με την κάλυψη των αναγκών των επικαλούμενων διεθνούς προστασίας, ενώ ταυτόχρονα βρίσκεται αντιμέτωπη με τις ακραίες τοποθετήσεις μιας μερίδας πληθυσμού της τοπικής κοινωνίας της Χίου, η οποία αντιστέκεται σε οποιοδήποτε μέτρο υποστήριξης- πόσο μάλλον ένταξης - των διαμενόντων πολιτών τρίτων χωρών στο νησί. Μολονότι η ένταξη των προσφύγων μπορεί να επιφέρει κάποια εκτόνωση των προβλημάτων που απορρέουν από μια πιθανή γκετοποίηση και περιθωριοποίηση μέρος του αλλοδαπού πληθυσμού στο νησί, από την άλλη, παράμετροι που σχετίζονται με το ποσοστό που αναλογεί στον αριθμό των ντόπιων κατοίκων μιας μικρής κοινωνίας όπως αυτή ενός νησιού, κρίνονται επιτακτικοί.

Βιβλιογραφία

Babbie, E., 2011. *Εισαγωγή στην Κοινωνική Έρευνα.* :ΚΡΙΤΙΚΗ.

EUR-Lex Access to European Union Law, 2007. *Ευρωπαϊκό Ταμείο για τους Πρόσφυγες (2008-13).* [Ηλεκτρονικό]
Available at: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Al14567 [Πρόσβαση 2016].

European Commission, 2017. *Press Release Database.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-218_en.htm [Πρόσβαση 2017].

European Migration Network (EMN), 2012. *Ετήσια Έκθεση Πολιτικής 2011.*

European Union (Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης), 1998-2017. *Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://eur-lex.europa.eu/ [Πρόσβαση 2016].

European Union, 1998-2016. *EUR-Lex.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=CELEX:32003R0343 [Πρόσβαση 2016].

European Union, 1998-2017. *EUR-Lex.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/ALL/?uri=URISERV:jl0038 [Πρόσβαση 2016].

European Union, 1998-2017. *EUR-Lex.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/?uri=URISERV%3Ajl0036 [Πρόσβαση 2016].

Frontex, 2016. *Frontex.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://frontex.europa.eu/trends-and-routes/eastern-mediterranean-route/ [Πρόσβαση 2017].

International Organization for Migration (IOM), 2017. *IOM Office in Greece.* [Ηλεκτρονικό] Available at: https://greece.iom.int [Πρόσβαση 2017].

Mason, J., 2011. *Η Διεξαγωγή της Ποιοτικής Έρευνας.* Αθήνα: Πεδίο.

Nobel Media, 2014. *Nansen International Office for Refugees - History.* [Ηλεκτρονικό] Available at: www.nobelprize.org [Πρόσβαση 7 Νοέμβριος 2016].

Papadopoulos A., Fratsea M., 2015. *Delineating the geographical mobility of African immigrants towards Greece: between transnationalism and....*

Spielvogel, J., 1999. *Western Civilization: a brief history.* Belmont.

UNCHR Greece, 2016. *The UN Refugee Agency.* [Ηλεκτρονικό] Available at: https://www.unhcr.gr/prostasia/nomiki-prostasia/o-nomos-stin-ellada/artikel/5dfc95a6f0f158b0104aa06e040b6f8b.html?L=0 [Πρόσβαση 2016].
UNHCR, The UN Refugee Agency, 2017. *Operational Portal Refugee Situations.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://data2.unhcr.org/en/search?country=640&country_1=0&situation%5B0%5D=11&text=2015&type%5B0%5D=link&type%5B1%5D=news&type%5B2%5D=highlight&type%5B3%5D=document&partner=&sector=&date_from=&date_to=&country_json=%7B%220%22%3A%22640%22%7D&sector_json=%7B [Πρόσβαση 2017].

UNHCR, 2005. *Εισαγωγή στη Διεθνή Προστασία: προστατεύοντας τους πρόσφυγες.* [Ηλεκτρονικό] Available at: www.refworld.org [Πρόσβαση 2016].

UNHCR, 2016. *Ιστορία της Ύπατης Αρμοστείας*.

UNHCR, 2016. *Ταξίδι φυγής.* [Ηλεκτρονικό] Available at: www.taxidifygis.org.cy [Πρόσβαση 2016].

UNHCR, 2017. *UNHCR, The UN Refugee Agency.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.unhcr.org/news/briefing/2017/1/586f5e9d4/unhcr-faster-movement-people-greek-islands-mainland-essential.html?query=relocation%20chios [Πρόσβαση 2017].

UNRIC, 2016. *Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid [Πρόσβαση 14 Νοέμβριος 2016].

Γραμματεία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (ΕΔΔΑ), 2010. *Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.*

Γραφείο του Ύπατου Αρμοστή των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες, 2009. *Εγχειρίδιο για τις διαδικασίες και τα κριτήρια καθορισμού του Καθεστώτος των Προσφύγων.* Αθήνα, ΣΤ' Έκδοση.

Διεθνής Αμνηστία, 2016. *Amnesty International Web Site.* [Ηλεκτρονικό] Available at: www.amnesty.org.gr [Πρόσβαση 11 Νοέμβριος 2016].

European Union, 2014. *European Parliament.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.europarl.europa.eu/news/en/news-room/20140307IPR38402/meps-approve-funds-for-asylum-migration-and-border-surveillance-until-2020 [Πρόσβαση 2016].

Εγκύκλιος Υπουργείου Απασχόλησης (Αριθ. Πρωτ.: 19000/ 442), 2012. *Ύπατη Αρμοστεία.* [Ηλεκτρονικό] Available at: https://www.unhcr.gr/prostasia/nomiki-prostasia/o-nomos-stin-ellada/nomothesia-gia-atomika-kai-koinonika-dikaiomata/ [Πρόσβαση 2016].

Ελληνική Αστυνομία, 2016. *Ελληνική Αστυνομία.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.hellenicpolice.gr [Πρόσβαση 2016].

Έμκε-Πουλοπούλου, Ή., 2007. *Η μεταναστευτική πρόκληση.* Αθήνα: Παπαζήση.

Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2005. *Οδηγία 2005/85/ΕΚ του Συμβουλίου σχετικά με τις διαδικασίες χορήγησης καθεστώτος του πρόσφυγα.*: Ευρωπαϊκή Ένωση.

Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2000. *Χάρτης Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης*.

Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, 2008. *Σχέδιο πολιτικής για το Άσυλο: μια ολοκληρωμένη προσέγγιση της προστασίας σε όλη την ΕΕ..* Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή , 2016. *Ευρωπαϊκή Ένωση.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-16-1628_el.htm [Πρόσβαση 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014-2019. *Ευρώπη χωρίς σύνορα: ο χώρος Σένγκεν*.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014. *Κοινό Ευρωπαϊκό Σύστημα Ασύλου,* Λουξεμβούργο: Υπηρεσία Εκδόσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. *Ευρωπαϊκή Ένωση.* [Ηλεκτρονικό] Available at: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/20160615/commission_recommendation_on_resuming_dublin_transfers_el.pdf [Πρόσβαση 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. *Ευρωπαϊκή Ένωση.* [Ηλεκτρονικό] Available at: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/managing_the_refugee_crisis_state_of_play_20160210_el.pdf [Πρόσβαση 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. *Ευρωπαϊκή Ένωση*. [Ηλεκτρονικό] Available at: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/proposal-implementation-package/docs/managing_the_refugee_crisis_state_of_play_20160210_el.pdf [Πρόσβαση 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2016. *Η ΕΕ και η προσφυγική κρίση..* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://publications.europa.eu/webpub/com/factsheets/refugee-crisis/el/#what-is-the-eu-doing [Πρόσβαση 2017].

Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017. *Migration and Home Affairs.* [Ηλεκτρονικό] Available at: https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/what-we-do/policies/european-agenda-migration/press-material/docs/state_of_play_-_hotspots_en.pdf [Πρόσβαση 2017].

Ευρωπαϊκή Συνέλευση, 2016. *Ευρωπαϊκή Συνέλευση- Λέξεις Κλειδιά.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://european-convention.europa.eu/EL/glossary/glossary844b.html?lang=EL&content=X#X10 [Πρόσβαση 2016].

Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο, 2014. *Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Υποστήριξης για το Άσυλο (EASO),* Λουξεμβούργο.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 1999. *Συμπεράσματα της Προεδρίας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο Τάμπερε.* Τάμπερε.

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016. *Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, Στην Υπηρεσία σας.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.5.html [Πρόσβαση 2016].

Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 2016. *Οι συνθήκες του Μάαστριχτ και του Άμστερνταμ.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/el/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.3.html [Πρόσβαση 2016].

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 1999. *Συμπεράσματα της Προεδρίας: Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του Τάμπερε 1999.* Τάμπερε, Ευρωπαϊκή Ένωση.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2003. *Οδηγία σχετικά με τις ελάχιστες απαιτήσεις για την υποδοχή των αιτούντων άσυλο στα κράτη μέλη.* Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2004. *Οδηγία για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απατρίδων.,* Βρυξέλλες: Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2016. *Δήλωση ΕΕ- Τουρκίας.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.consilium.europa.eu/el/press/press-releases/2016/03/18-eu-turkey-statement/ [Πρόσβαση 2017].

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2011. *Νόμος 3907, Ίδρυση Υπηρεσίας Ασύλου και Υπηρεσίας Πρώτης Υποδοχής, προσαρμογή της ελληνικής νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2008/115/ΕΚ σχετικά με τους κοινούς κανόνες και διαδικασίες στα κμ για την επιστροφή των παρανόμως διαμενόντων.* Αθήνα.

Εφημερίδα της Κυβερνήσεως της Ελληνικής Δημοκρατίας, 2016. *Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής, προσαρμογή της Ελληνικής Νομοθεσίας προς τις διατάξεις της Οδηγίας 2013/32/ΕΕ,* Αθήνα.
Εφημερίδα της Κυβερνήσεως, 2016. *Νόμος 4375/2016,Οργάνωση και λειτουργία Υπηρεσίας Ασύλου, Αρχής Προσφυγών, Υπηρεσίας Υποδοχής και Ταυτοποίησης σύσταση Γενικής Γραμματείας Υποδοχής..* Αθήνα.

Ηνωμένα Έθνη, Συλλογή Συμβάσεων, 1951. *Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων.* Γενεύη, UNHCR.

Σαμπατάκου, Ε.-Α., 2010. *Ερμηνεύοντας την εξέλιξη της κοινής μεταναστευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης: νομοθετική, θεσμική, επιχειρησιακή εξέλιξη: δρώντες, δομές και διάδραση.* Αθήνα: Παπαζήσης.

Τσιώλης, Γ., 2014. *Μέθοδοι και Τεχνικές Ανάλυσης στην Ποιοτική Κοινωνική Έρευνα.* Αθήνα: Κριτική.

Υπ. Προστασίας του Πολίτη, 2016. *Άσυλο και Μετανάστευση.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.yptp.gr/asylo.php?option=ozo_content&perform=view&id=3466&Itemid=465%20&lang=&lang= [Πρόσβαση 2016].

Υπηρεσία Ασύλου, 2017. *Το έργο της Υπηρεσίας Ασύλου το έτος 2016*: Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης.

Υπηρεσία Ασύλου, 2017. *Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής, Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://mindigital.gr/index.php/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1-refugee-crisis/942-o-rythmos-tis-diadikasias-metegkatastasis [Πρόσβαση 2017].

Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης, 2016. *Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης.* [Ηλεκτρονικό] Available at: Υπηρεσία Υποδοχής και Ταυτοποίησης [Πρόσβαση 2016].

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016. *Υπηρεσία Ασύλου.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://asylo.gov.gr/ [Πρόσβαση 2016].

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016. *Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://asylo.gov.gr/wp-content/uploads/2016/11/final_QA_GR_06_2016fv1.pdf [Πρόσβαση 2016].

Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2016. *Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://asylo.gov.gr/?page_id=589 [Πρόσβαση 2016].

Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη, 2016. *Υπουργείο Προστασίας του Πολίτη.* [Ηλεκτρονικό] Available at: http://www.mopocp.gov.gr/ [Πρόσβαση 2016].

Φιλιππίδου Ε., 2012. *Προσέγγιση και κατανόηση του σύγχρονου φαινομένου των προσφύγων στην Ευρώπη και την Κύπρο,* Λευκωσία: Opinion& Action Services Ltd.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι: Πίνακες, Γραφήματα

Πίνακας 1: **Αιτήσεις χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα, 2014 (Πηγή: UNHCR)**

Αιτήσεις Χορήγησης Ασύλου		
		%
Άντρες	7647	81,1%
Γυναίκες	1785	18,9%
Σύνολο	9432	100,0%
(Ασυνόδευτοι Ανήλικοι)	447	4,7%

Πίνακας 2: **Αιτήσεις χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα, 2015 (Πηγή: UNHCR)**

Αιτήσεις Χορήγησης Ασύλου			
Σύνολο έτους	2015	2014	Μεταβολή (%)
Άντρες	9866	7646	29,0% ↑
Γυναίκες	3331	1786	86,5% ↑
Σύνολο	13197	9432	39,9% ↑
(Ασυνόδευτοι Ανήλικοι)	426	451	-5,5% ↓

Πίνακας 3: **Αιτήσεις χορήγησης ασύλου στην Ελλάδα, 2016 (Πηγή: UNHCR)**

Αιτήματα Ασύλου				
	Δεκέμβριος 2016	Μηνιαίος Μέσος Όρος (2015)	Μεταβολή (%)	Σύνολο 2016
Άρρεν	4204	822	411.4% ↑	32016
Θήλυ	2512	278	803.6% ↑	19075
Σύνολο	6716	1100	510.5% ↑	51091
(Ασυνόδευτοι ανήλικοι)	289	35	725.7% ↑	2352

Πίνακας 4: **Αιτούντες άσυλο ανά τοποθεσία καταγραφής στην Ελλάδα, 2014 (Πηγή: UNHCR)**

	2014													
Τοποθεσία Καταγραφής	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο	%
ΑΤΤΙΚΗ	611	622	528	553	589	516	573	251	475	599	478	**562**	**6357**	67,4%
ΑΜΥΓΔΑΛΕΖΑ	14	55	54	45	58	50	61	50	46	62	48	**63**	**606**	6,4%
Β.ΕΒΡΟΣ	34	33	38	34	37	29	45	24	20	30	29	**46**	**399**	4,2%
Ν.ΕΒΡΟΣ	49	59	86	123	68	68	108	89	64	84	32	**111**	**941**	10,0%
ΛΕΣΒΟΣ	5	8	11	9	24	11	14	19	24	29	18	**30**	**202**	2,1%
ΡΟΔΟΣ	37	77	42	34	35	22	33	30	25	42	26	**51**	**454**	4,8%
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	8	34	37	42	34	25	32	29	14	37	37	**83**	**412**	4,4%
ΠΑΤΡΑ	0	0	0	0	0	7	10	17	6	4	1	**9**	**54**	0,6%
ΧΙΟΣ	0	0	0	0	0	0	4	0	0	1	0	**2**	**7**	0,1%
ΣΥΝΟΛΟ	**758**	**888**	**796**	**840**	**845**	**728**	**880**	**509**	**674**	**888**	**669**	**957**	**9432**	100,0%

Πίνακας 5: **Αιτούντες άσυλο ανά τοποθεσία καταγραφής στην Ελλάδα, 2015 (Πηγή: UNHCR)**

Τοποθεσία Καταγραφής	Ιανουάριος	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Σύνολο (2015)	Μηνιαίος Μέσος Όρος (2014)	Μεταβολή μηνός (%)
ΑΤΤΙΚΗ	699	644	598	607	688	661	674	643	705	655	642	**619**	**7835**	**530**	16,8% ↑
ΑΜΥΓΔΑΛΕΖΑ	67	51	60	61	74	57	43	20	30	41	45	**40**	**589**	**51**	-21,6% ↓
Β.ΕΒΡΟΣ	35	34	24	27	48	69	66	48	19	20	12	**10**	**412**	**33**	-69,7% ↓
Ν.ΕΒΡΟΣ	118	122	98	114	164	126	154	121	128	59	73	**132**	**1409**	**78**	69,2% ↑
ΛΕΣΒΟΣ	29	14	16	29	28	43	31	32	25	26	148	**271**	**692**	**17**	1494,1% ↑
ΡΟΔΟΣ	68	71	68	82	78	79	84	61	60	47	51	**54**	**803**	**38**	42,1% ↑
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ	41	33	24	34	37	58	154	102	145	182	197	**185**	**1192**	**34**	444,1% ↑
ΠΑΤΡΑ	7	40	24	24	29	28	29	23	39	16	3	**3**	**265**	**5**	-40,0% ↓
ΣΥΝΟΛΟ	**1064**	**1009**	**912**	**978**	**1146**	**1121**	**1235**	**1050**	**1151**	**1046**	**1171**	**1314**	**13197**	**786**	**67,2%** ↑

Πίνακας 6: **Αιτούντες άσυλο ανά τοποθεσία καταγραφής στην Ελλάδα, 2016 (Πηγή: UNHCR)**

Τοποθεσία Καταγραφής	ΙΑΝ	ΦΕΒ	ΜΑΡ	ΑΠΡ	ΜΑΙ	ΙΟΥΝ	ΙΟΥΛ	ΑΥΓ	ΣΕΠ	ΟΚΤ	ΝΟΕ	ΔΕΚ	Σύνολο (2016)	Μηνιαίος Μέσος Όρος (2015)	Μεταβολή (%)
Αττική	632	903	1353	1335	1495	1584	1410	1271	1343	874	1060	886	14146	653	35.7%
Θεσσαλονίκη	107	118	646	1080	1056	1208	864	565	1308	1349	1598	1519	11418	99	1434.3%
Λέσβος	196	206	370	410	735	230	246	406	592	564	536	604	5095	58	941.4%
Θράκη	134	71	135	354	426	456	487	225	428	568	593	591	4468	118	400.8%
Χίος		4	44	53	108	247	491	487	407	365	645	547	3398	-	
Άλιμος (Κλιμάκιο Μετεγκ/σης)									104	983	1039	1015	3141	-	
Πειραιάς									207	681	832	755	2475	-	
Σάμος	4	47	182	175	117	263	200	216	123	333	517	255	2432	-	
Ρόδος	54	57	120	88	111	90	70	71	61	68	82	60	932	67	-10.4%
Λέρος				55	75	21	2	61	203	166	186	102	871	-	
Κως						10	76	103	140	158	165	34	686	-	
Αμυγδαλέζα	28	27	42	39	38	30	33	9	47	9	65	85	452	49	73.5%
Φυλάκιο	6	18	12	34	29	32	31	52	62	28	72	72	448	34	111.8%
Πάτρα	4	14	26	40	50	50	41	9	9	5	75	92	415	22	318.2%
Ξάνθη	2	2	22	32	41	33	59	30	38	34	57	36	386	-	
Κόρινθος								26	53	83	103	59	324	-	
Ηράκλειο												4	4	-	
Σύνολο	1167	1467	2952	3695	4281	4254	4010	3531	5125	6268	7625	6716	51091	1100	510.5%

Πίνακας 7 : **Το Πρόγραμμα Μετεγκατάστασης (Relocation Scheme) στην Ελλάδα -Ιταλία και τα συνεργαζόμενα κράτη μέλη, μέχρι τις 7 Φεβρουαρίου 2017, (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή)**

Member States	Relocated from Italy	Relocated from Greece	Member States	Relocated from Italy	Relocated from Greece
Austria	X	X	Lithuania	X	229
Belgium	29	177	Luxembourg	61	164
Bulgaria	X	29	Malta	46	34
Croatia	9	10	Netherlands	422	939
Cyprus	10	55	Poland	X	X
Czech Republic	X	12	Portugal	267	690
Denmark	X	X	Romania	45	523
Estonia	X	87	Slovenia	23	101
Finland	359	560	Slovakia	X	9
France	282	2445	Spain	144	600
Germany	700	1342	Sweden	39	X
Hungary	X	X	*Liechtenstein*	X	*10*
Ireland	X	280	*Norway*	*415*	*204*
Latvia	9	188	*Switzerland*	*340*	*78*

	Relocated from Italy	Relocated from Greece
TOTAL	3 200	8 766

Πίνακας 8 : **Ο αριθμός των μετεγκαταστάσεων από την Ελλάδα στα κράτη –μέλη μέχρι τον Φεβρουάριο 2017,(Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή)**

Member State	Formally pledged[1]	Effectively Relocated	Commitment legally foreseen the Council Decisions
Austria[2]			1491
Belgium	465	177	2415
Bulgaria	260	29	831
Croatia	40	10	594
Cyprus	95	55	181
Czech Republic	30	12	1655
Estonia	227	87	204
Finland	840	560	1299
France	3770	2445	12599
Germany	2740	1342	17209
Hungary			988
Iceland			
Ireland	494	280	240
Latvia	319	188	295
Liechtenstein	*10*	*10*	
Lithuania	500	229	420
Luxembourg	210	164	309
Malta	67	34	78
Netherlands	1150	939	3797
Norway	*430*	*204*	
Poland	65		4321
Portugal	1230	690	1778
Romania	1022	523	2572
Slovakia	30	9	652
Slovenia	135	101	349
Spain	750	600	6647
Sweden[3]			2378
Switzerland	*450*	*78*	
TOTAL	**15,329**	**8,766**	**63,302**

Πίνακας 9 **: Το Πρόγραμμα Επανεγκατάστασης (Resettlement Scheme) για τα κράτη- μέλη, με την απόφαση της 20ης Ιουλίου 2015 και της Συμφωνίας ΕΕ- Τουρκίας της 4ης Απριλίου 2016, μέχρι τις 7 Φεβρουαρίου 2017 (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή)**

Member State/ Associated State	Total resettled under the 20 July scheme, including under the 1:1 mechanism with Turkey	Total resettled under the 1:1 mechanism with Turkey (since 4 April 2016)
Austria	1501	x
Belgium	597	102
Czech Republic	52	x
Denmark	481	x
Estonia	11	11
Finland	293	162 (outside of 20 July scheme)
France	1088	456 (228 within 20 July scheme + 228 outside of 20 July scheme)
Germany	1213	1213
Ireland	519	x
Italy	673	117
Latvia	10	10
Lithuania	25	25
Luxembourg	x	98 (outside of 20 July scheme)
Netherlands	1000	557
Portugal	12	12
Spain	289	57
Sweden	491	278 (269 within 20 July scheme)
United Kingdom	2200	x
Iceland	50	x
Liechtenstein	20	x
Norway	2924	x
Switzerland	519	x
TOTAL	**13 968****	A total of **3 098** people were re-settled from Turkey under the 1:1 mechanism; **2 601** of whom through the scheme of 20 July

Πίνακας 10 **: Συνοπτική κατάσταση αφίξεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, 21/3/2016 (Πηγή: Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής , Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης)**

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΡΟΩΝ ΤΗΣ 21 / 03 / 2016 - ΩΡΑ 08:00					
ΔΟΜΕΣ & ΧΩΡΟΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ		ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ	
		ΑΠΌ	ΕΩΣ	ΕΩΣ 07:30	ΕΩΣ 18:00
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΙΓΑΙΟ					
ΛΕΣΒΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	2947	3500	3500	698	
ΣΑΜΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	1138	850	850	21	
ΧΙΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	1251	1100	1100	830	
ΛΕΡΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	0	1000	1000	0	
ΚΩΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	63	1000	1000	26	
ΡΟΔΟΣ	139	0	0	0	
ΣΥΜΗ	0	0	0	0	
ΜΕΓΙΣΤΗ	0	0	0	87	
ΦΑΡΜΑΚΟΝΗΣΙ	0	0	0	0	
ΛΗΜΝΟΣ	0	0	0	0	
ΠΑΤΜΟΣ	0	0	0	0	
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	0	0	0	0	
ΣΑΜΟΘΡΑΚΗ	0	0	0	0	
ΑΝΔΡΟΣ	0	0	0	0	
ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΣΙΩΝ	5538	7450	7450	1662	

Πίνακας 11 **: Συνοπτική κατάσταση αφίξεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, 16/4/2015 (Πηγή: Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής , Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης)**

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΡΟΩΝ ΤΗΣ 16/ 04 / 2016 - ΩΡΑ 08:00					
ΔΟΜΕΣ & ΧΩΡΟΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ	ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ	ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ		ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ	
		ΑΠΌ	ΕΩΣ	ΕΩΣ 07:30	ΕΩΣ 18:00
ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΑΙΓΑΙΟ					
ΛΕΣΒΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	4142	3500	3500	46	
ΣΑΜΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	772	850	850	0	
ΧΙΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	1850	1100	1100	79	
ΛΕΡΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	315	1000	1000	0	
ΚΩΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	44	1000	1000	0	
ΡΟΔΟΣ	96	0	0	0	
ΜΕΓΙΣΤΗ	11	0	0	0	
ΚΑΛΥΜΝΟΣ	12	0	0	0	
ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΣΙΩΝ	7242	7450	7450	125	

Πίνακας 12 **: Συνοπτική κατάσταση αφίξεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, 16/12/2016 (Πηγή: Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής , Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης)**

ΛΕΣΒΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ			
ΔΟΜΕΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ *	ΧΩΡΟΙ **	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ***
5652	3500	639	24
ΧΙΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ			
ΔΟΜΕΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ *	ΧΩΡΟΙ **	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ***
835	1100	3102	43
ΣΑΜΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ			
ΔΟΜΕΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ *	ΧΩΡΟΙ **	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ***
1970	850	352	4
ΛΕΡΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ			
ΔΟΜΕΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ *	ΧΩΡΟΙ **	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ***
583	1000	258	0
ΚΩΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ			
ΔΟΜΕΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ *	ΧΩΡΟΙ **	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ***
1560	1000	647	0
ΛΟΙΠΑ ΝΗΣΙΑ ΣΥΝΟΛΙΚΑ			
ΔΟΜΕΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ *	ΧΩΡΟΙ **	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ***
-	-	364	0
ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΣΙΩΝ			
ΔΟΜΕΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ *	ΧΩΡΟΙ **	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ***
10600	**7450**	**5362**	**71**

Πίνακας 13 **: Συνοπτική κατάσταση αφίξεων στα νησιά του Ανατολικού Αιγαίου, 16/2/2017 (Πηγή: Υπουργείο Ψηφιακής Πολιτικής , Τηλεπικοινωνιών και Ενημέρωσης)**

ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΡΟΣΦΥΓΙΚΩΝ ΡΟΩΝ ΝΗΣΩΝ ΑΝΑΤ. ΑΙΓΑΙΟΥ ΤΗΣ 16 / 02 / 2017 - ΩΡΑ 10:00				
	ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ ΣΕ ΔΟΜΕΣ	ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ *	ΦΙΛΟΞΕΝΟΥΜΕΝΟΙ ΣΕ ΧΩΡΟΥΣ **	ΝΕΕΣ ΑΦΙΞΕΙΣ ***
ΛΕΣΒΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	4642	3500	804	57
ΧΙΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	889	1100	2462	0
ΣΑΜΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	1715	850	284	0
ΛΕΡΟΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	611	1000	259	0
ΚΩΣ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	1681	1000	642	0
ΛΟΙΠΑ ΝΗΣΙΑ ΣΥΝΟΛΙΚΑ	-	-	647	0
ΣΥΝΟΛΟ UNHCR ΝΗΣΙΩΝ	-	1476	1313	-
ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΣΙΩΝ	**8225**	8926	**6411**	**57**
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΣΙΩΝ	**14636**			
ΣΥΝΟΛΟ ΕΝΔΟΧΩΡΑΣ ΚΑΙ ΝΗΣΩΝ ΟΠΩΣ ΕΙΧΕ ΤΗΝ ΤΡΙΤΗ 14/02/2017 (ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΕΣ ΔΟΜΕΣ)				
ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	3692	**ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ**	3068	
ΔΥΤΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	161	**ΑΤΤΙΚΗ**	9306	
ΛΟΙΠΕΣ ΚΡΑΤΙΚΕΣ ΔΟΜΕΣ	2284			
ΝΗΣΙΑ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ	14625			
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΧΩΡΑΣ	**62540**			
* ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΗ ΧΩΡΗΤΙΚΟΤΗΤΑ ΔΟΜΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΑΝΑΦΕΡΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΔΟΜΕΣ ΤΩΝ ΝΗΣΙΩΝ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΑΝΑΦΟΡΕΣ ΤΩΝ ΥΠΕΥΘΥΝΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΦΟΡΕΩΝ				
** ΩΣ ΧΩΡΟΙ ΦΙΛΟΞΕΝΙΑΣ ΣΤΑ ΝΗΣΙΑ ΑΝΑΦΕΡΟΝΤΑΙ ΑΥΤΟΙ ΤΗΣ UNHCR, ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΜΚΟ & ΤΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΜΗ ΑΝΟΙΚΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΔΟΜΩΝ				

Πίνακας 14 : **“Who is Doing What and Where” στη Χίο μέχρι τον Ιούνιο 2016, (Πηγή: UNHCR)**

SITES/SECTORS	VIAL Hot Spot	Souda Site	Dipethe Site	Oinousses	Beach Landing Sites	Chios city	Hospitals
Education						BAAS, CESRT	
Food	Hellenic Army	UNHCR, Drop in the Ocean, People's Street Kitchen,Zaporeak Projectus, Nurture Project	UNHCR, Drop in the Ocean, People's Street Kitchen,Zaporeak Projectus, Nurture Project				
Health & Nutrition	Hellenic Army, Hellenic Red Cross (HRC), HRC/IFRC, Spanish Red Cross, WAHA	MdM, WAHA	WAHA (on call)		WAHA, SMH		
Shelter & NFIs	RIS, UNHCR, IOCC/Apostoli, NRC, Samaritan's Purse (SP), CESRT	UNHCR, HRC/IFRC, MdM, NRC, Samaritan's Purse (SP), Drop In The Ocea, CESRT	Samaritan's Purse (SP), Drop In The Ocea, CESRT	UNHCR, NRC, Samaritan's Purse (SP)	Drop in the Ocean, CESRT		
Other	Metadrasi	Metadrasi			NRC, Drop in the ocean, Frontex, SMH		Metadrasi

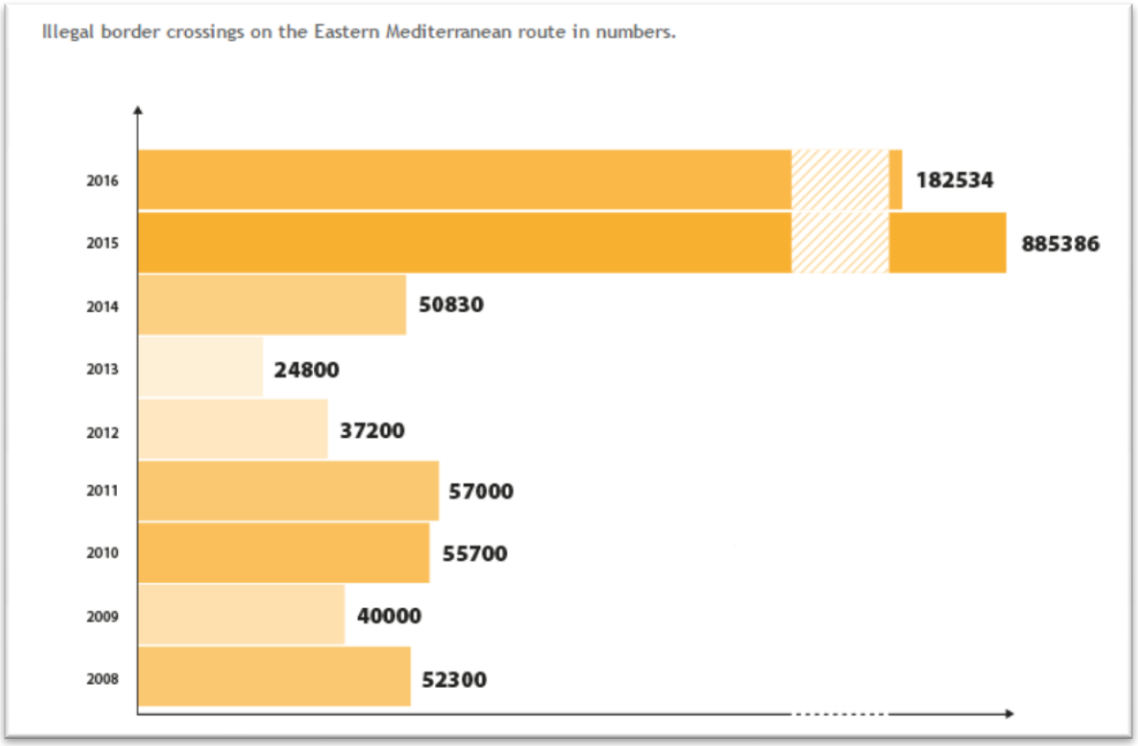
Πίνακας 15 : **“Who is Doing What and Where” στη Χίο μέχρι τον Ιούνιο 2016, (Πηγή: UNHCR)**

SITES/SECTORS	VIAL Hot Spot	Souda Site	Dipethe Site	Oinousses	Beach Landing Sites	Chios city	Hospitals
Protection	UNHCR, Metadrasi, EASO, FRONTEX, IOM, Asylum Service Office, RIS, Hellenic Police, Hellenic Coast Guard, Praksis	UNHCR, EASO, IOM, Metadrasi, Praksis	UNHCR				UNHCR, Praksis, Metadrasi
Protection/Child Protection	UNHCR, RIS, Hellenic Police, Public Prosecutor, Praksis, Save The Children, Metadrasi	UNHCR, RIS, Public Prosecutor, Praksis, Save The Children, Nurture Project, Metadrasi	UNHCR, RIS, Public Prosecutor, Praksis, Save The Children, Nurture Project, Metadrasi				UNHCR, RIS, Praksis, Metadrasi
Protection/SGBV	UNHCR, Hellenic Police, RIS, HRC/IFRC, Hellenic Army, WAHA	UNHCR, Hellenic Police, RIS, MdM, WAHA	UNHCR, Hellenic Police, RIS				Public Health Provider System
Site_Management_ Coordination	RIS	Municipality	Samaritan's Purse (SP)				
WASH	NRC, Samaritan's Purse (SP), RIS, Hellenic Army	NRC, Samaritan's Purse (SP)	NRC, Samaritan's Purse (SP)	IOCC/Apostoli, NRC, Samaritan's Purse	NRC, Samaritan's Purse (SP), CESRT, SMH]		
Communication With Community(CWC) (without connectivity projects)	NRC, UNHCR, HRC/IFRC, RIS	Municipality, NRC, UNHCR, HRC/IFRC, Samaritan's Purse (SP)	UNHCR, Samaritan's Purse (SP), NRC	NRC	NRC	NRC	

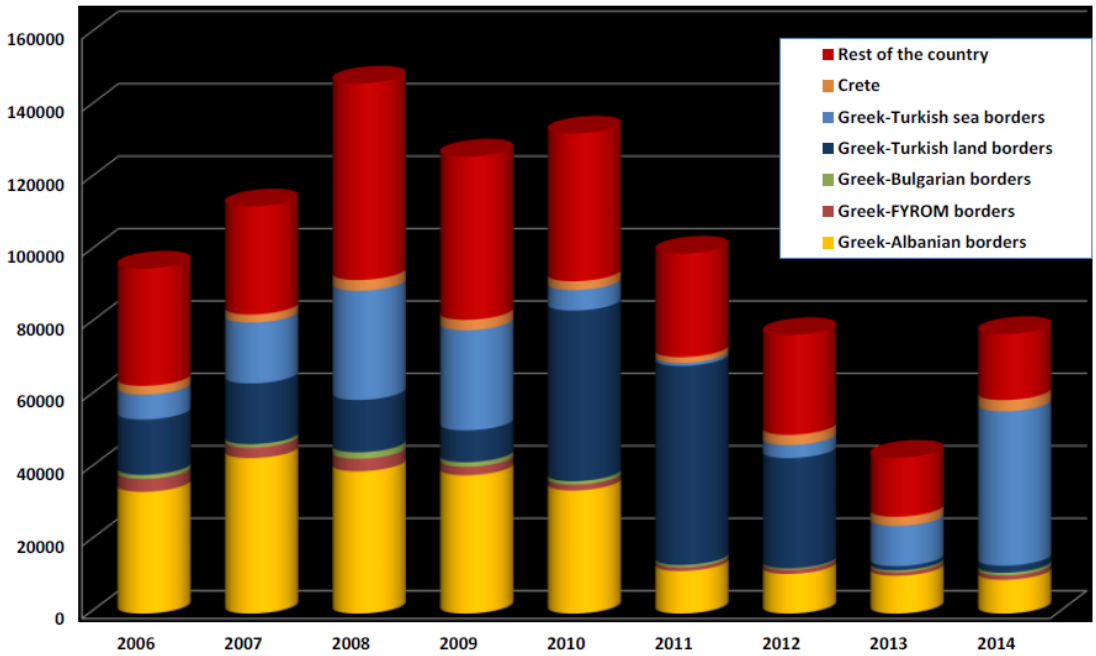
Πίνακας 16 **: Τα κέντρα υποδοχής και ταυτοποίησης στα νησιά του Αιγαίου, 13/2/2017 (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή)**

HOTSPOTS IN GREECE					
	LESVOS	**CHIOS**	**SAMOS**	**LEROS**	**KOS**
Total Reception Capacity[i]	1500	1100	850	1000	1000
EU Presence	Frontex: 139 Officers (Debriefing, screening, fingerprinters and registration teams. Border Surveillance Officers, Advance Level Document Officer, Team Leaders, Frontex Supporting Officers) 66 Officers under the EU-Turkey Statement	Frontex: 104 Officers (Debriefing, screening and Advance Level document expert teams. Border Surveillance Officer) 2 Officers under the EU-Turkey Statement	Frontex: 100 Officers (Screening and debriefing teams. Border Surveillance Officer and Advance Level Document Officer)	Frontex: 54 Officers (Screening and debriefing teams. Border Surveillance Officer and Advance Level Document Officer)	Frontex: 61 Officers (Screening and debriefing teams. Border Surveillance Officer and Advance Level Document Officer)

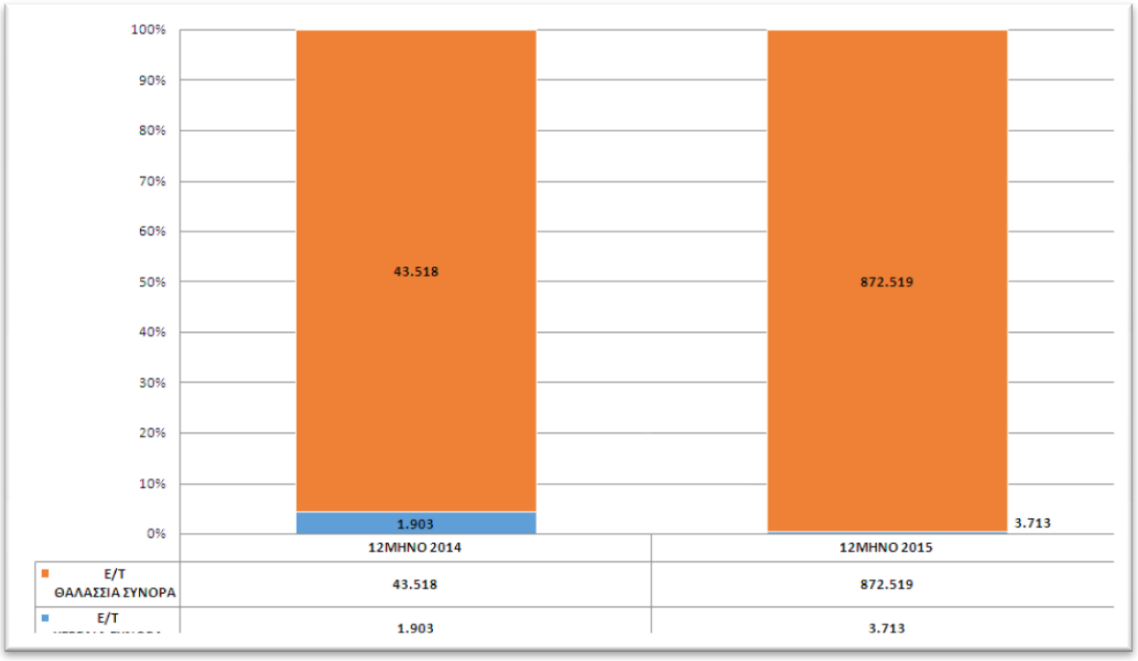
Γράφημα 1 : **Η εξέλιξη των εισροών της παράτυπης μετανάστευσης προς την ΕΕ στην πύλη της Ανατολικής Μεσογείου για το διάστημα 2008- 2016 (Πηγή: Frontex)**

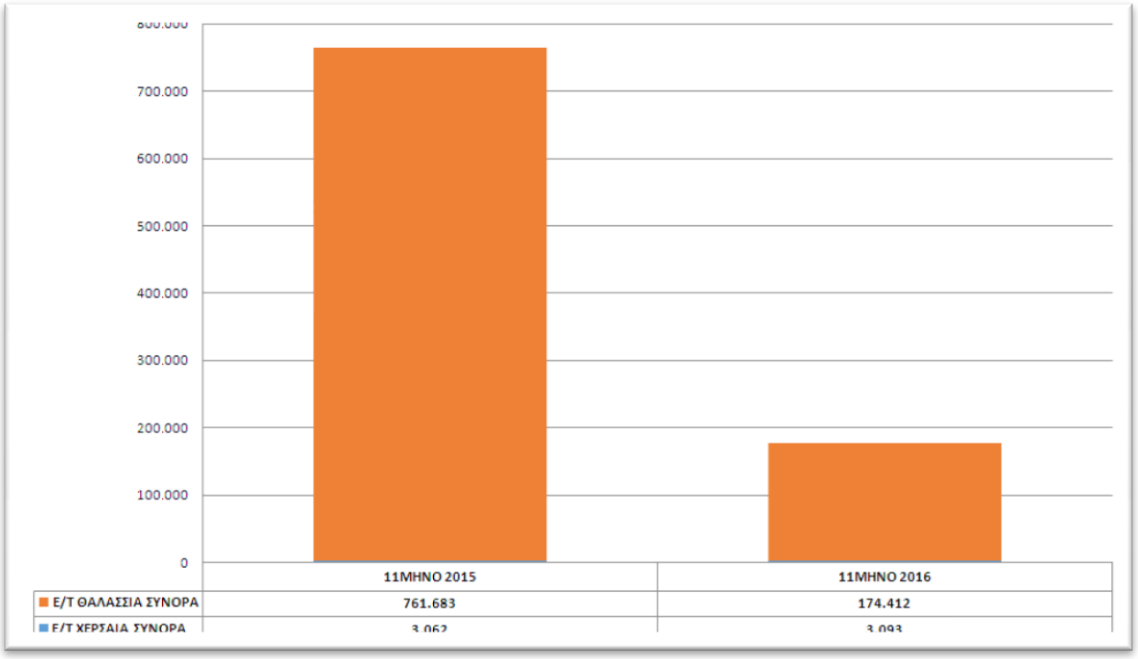
Γράφημα 2: **Εξέλιξη των συλλήψεων στις πύλες εισόδου της Ελλάδας, για το διάστημα 2006- 2014, (Πηγή: Papadopoulos A., Fratsea M., 2015. "*Delineating the geographical mobility of African immigrants towards Greece: between transnationalism and ...*")**

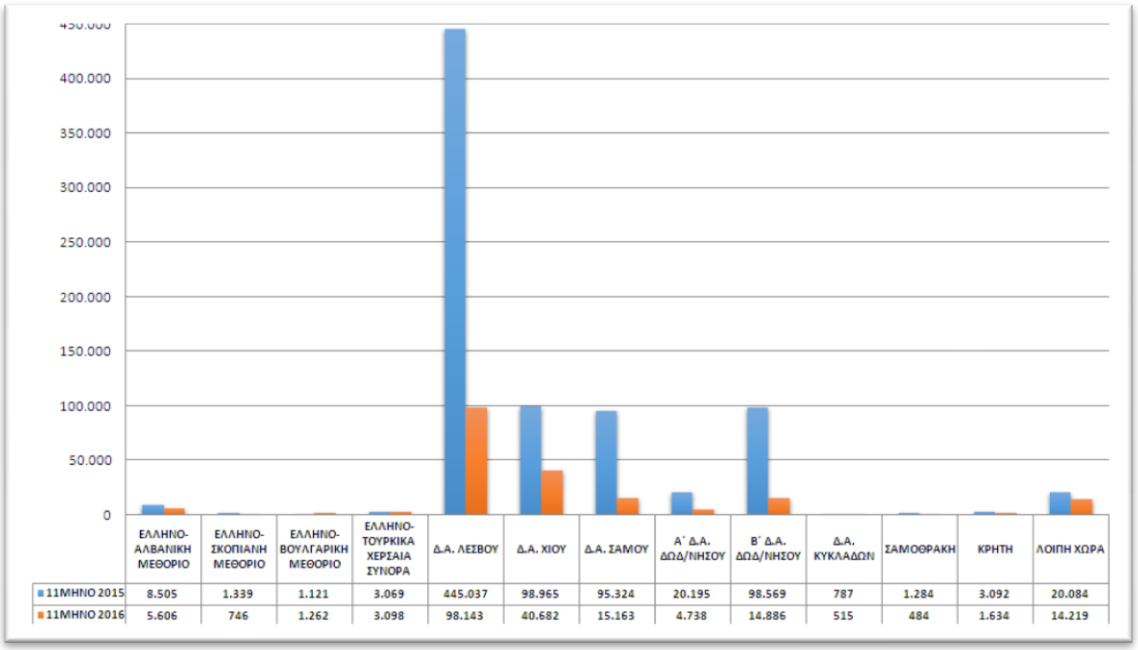
Γράφημα 3: **Συλληφθέντες μη νόμιμοι αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή στις συνορεύουσες πύλες εισόδου Ελλάδας- Τουρκίας για έτος 2014 και 2015 (Πηγή: Ελληνική Αστυνομία)**

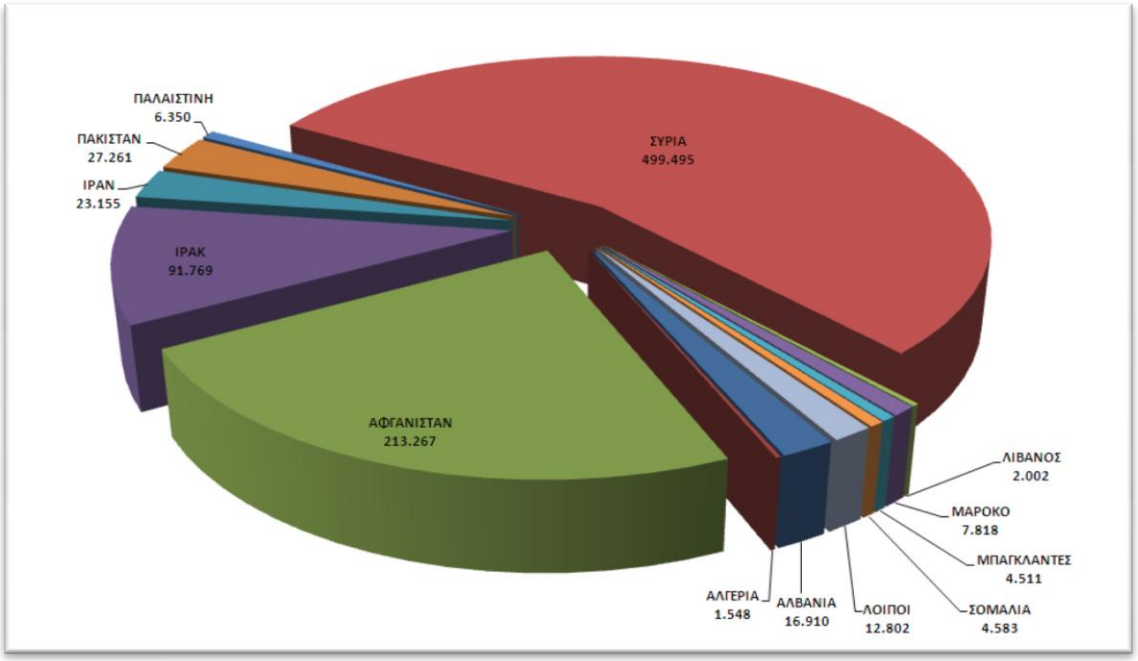
Γράφημα 4: **Συλληφθέντες μη νόμιμοι αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή στις συνορεύουσες πύλες εισόδου Ελλάδας- Τουρκίας για ενδεκάμηνο του 2015 και 2016 (Πηγή: Ελληνική Αστυνομία)**

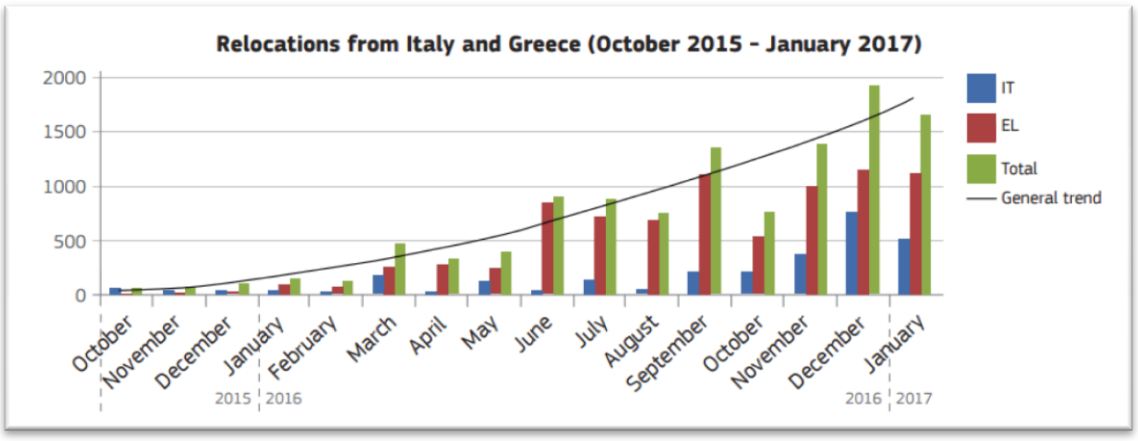
Γράφημα 5: **Συλλήψεις μη νόμιμων αλλοδαπών για παράνομη είσοδο και παραμονή ανά μεθόριο για τα έτη 2015 και 2016, (Πηγή: Ελληνική Αστυνομία)**

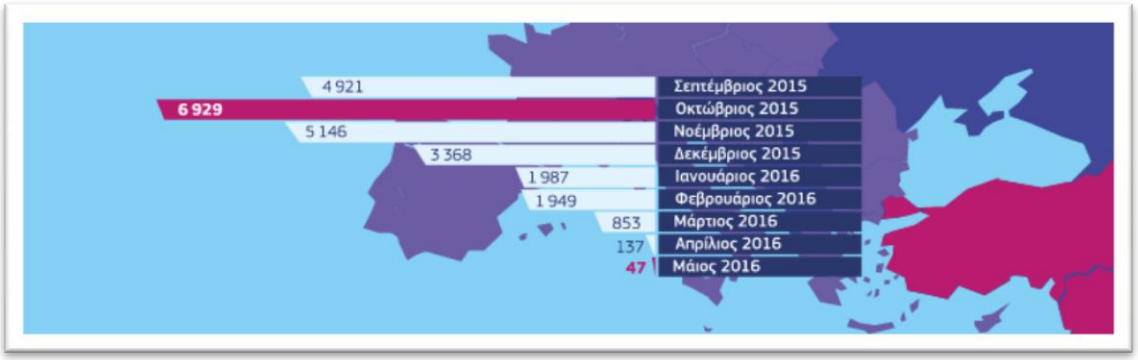
Γράφημα 6: **Συλληφθέντες ανά υπηκοότητα μη νόμιμοι αλλοδαποί για παράνομη είσοδο και παραμονή για τα έτη 2014 και 2015, (Πηγή: Ελληνική Αστυνομία)**

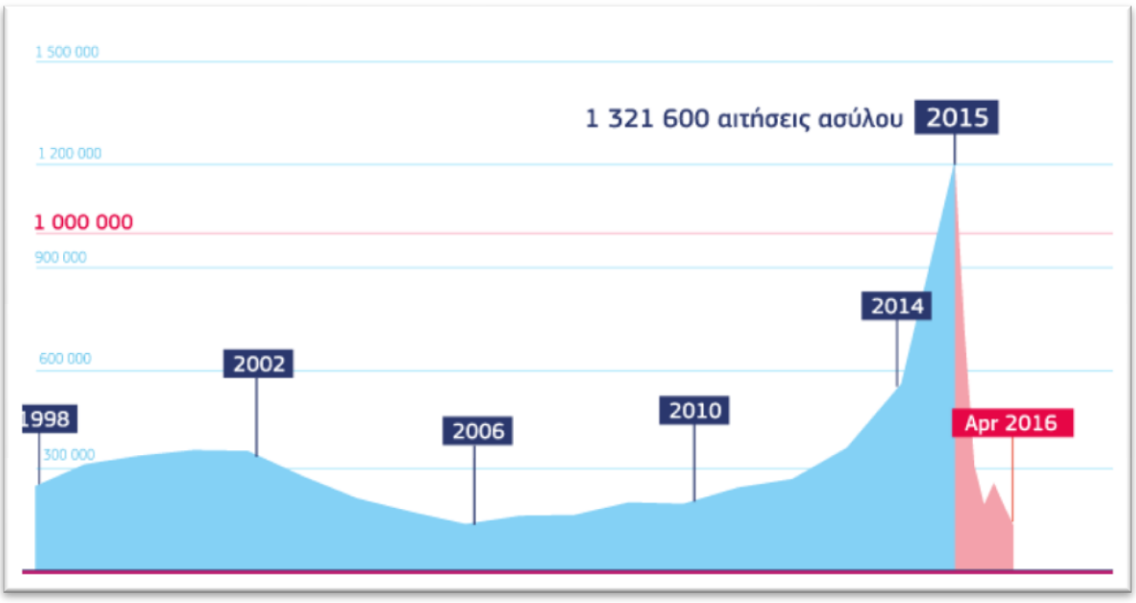
Γράφημα 7: **Εξέλιξη των μετεγκαταστάσεων από την Ελλάδα και Ιταλία από τον Οκτώβριο του 2015 μέχρι και τον Ιανουάριο 2017 (Πηγή: UNHCR)**

Γράφημα 8: **Εξέλιξη μέσου αριθμού ημερήσιων ροών που διασχίζουν την θάλασσα από Τουρκία προς Ελλάδα ανά μήνα, 2015- 2016 (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή)**

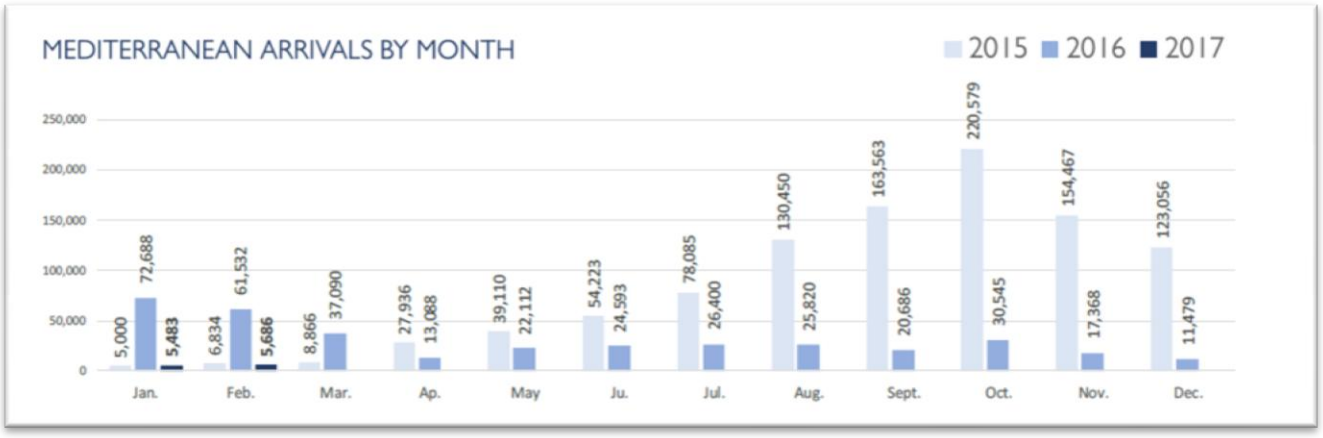

Γράφημα 9: **Εξέλιξη του αριθμού των αιτημάτων ασύλου στην ΕΕ, 1998-2016 (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή)**

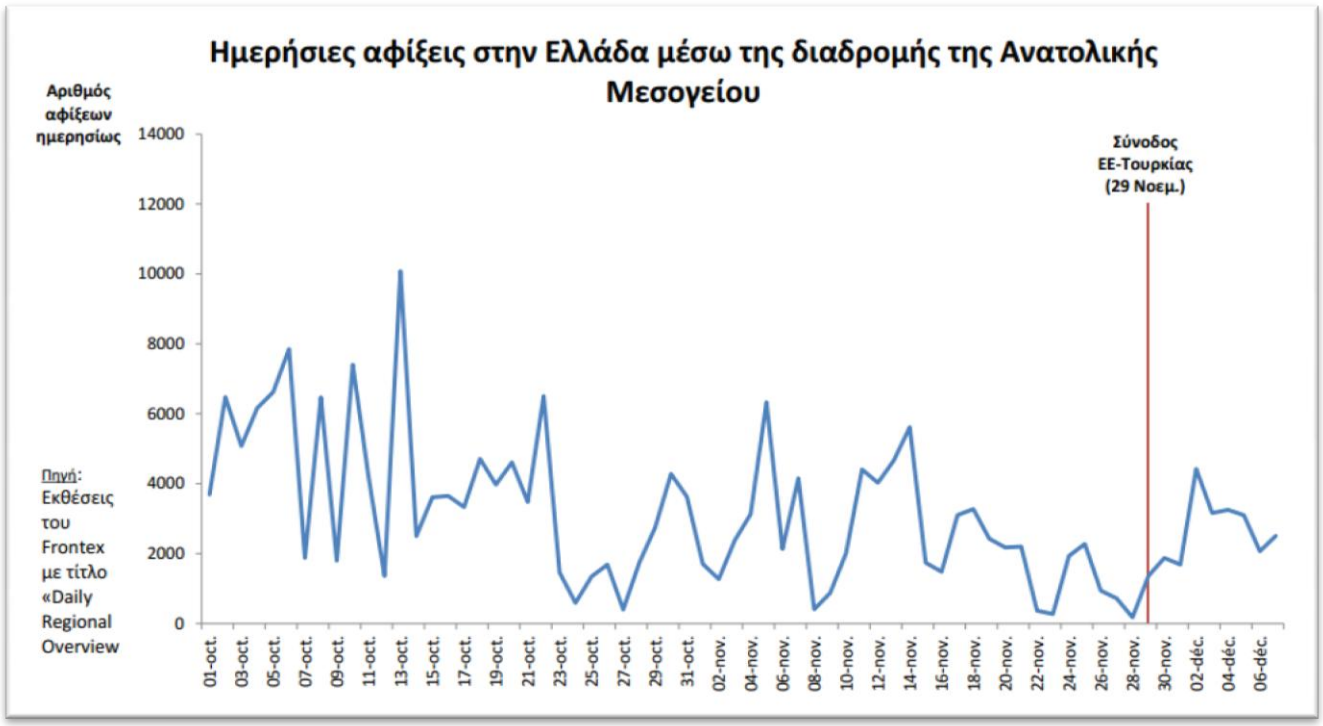

Σημείωση:
Τα αριθμητικά στοιχεία για την περίοδο 1998-2015 είναι ετήσια.
Τα αριθμητικά στοιχεία για το 2016 είναι μηνιαία.

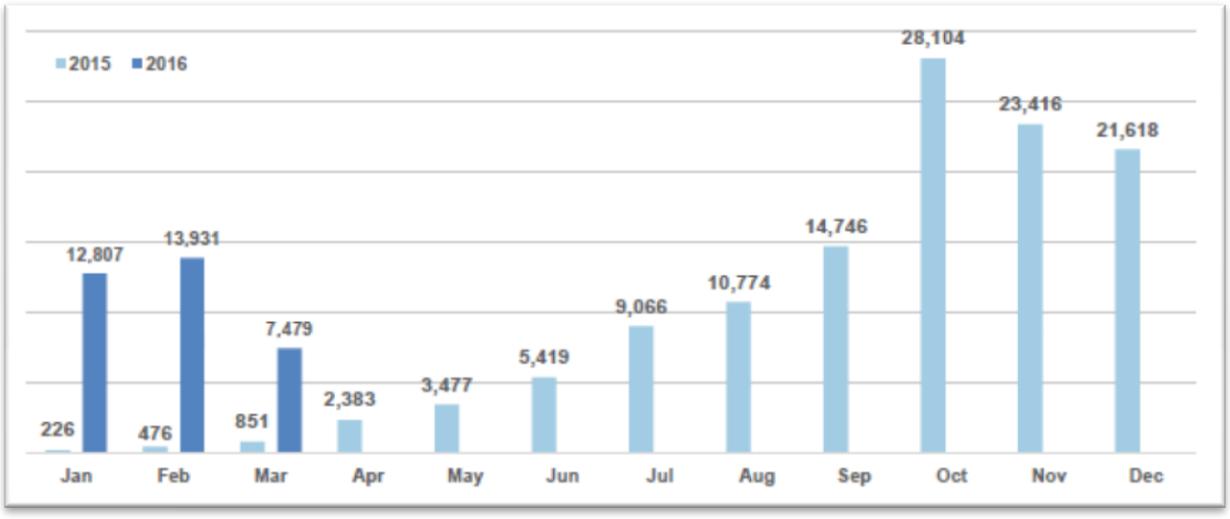
Γράφημα 10**: Εξέλιξη των αφίξεων στη Μεσόγειο θάλασσα, 2015- 2016, (Πηγή: ΔΟΜ)**

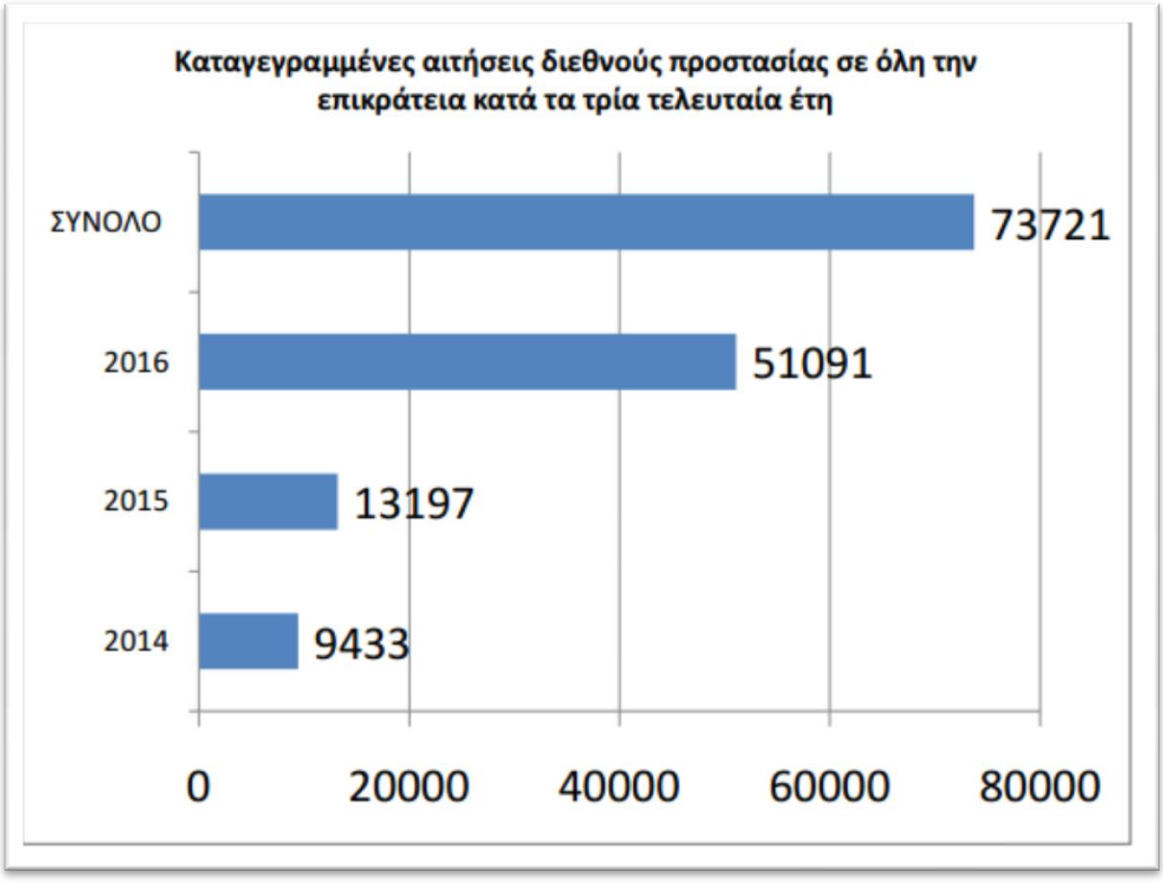
Γράφημα 11: **Ημερήσιες αφίξεις στην Ελλάδα μέσω της ανατολικής Μεσογείου, 10-11/ 2015, (Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή)**

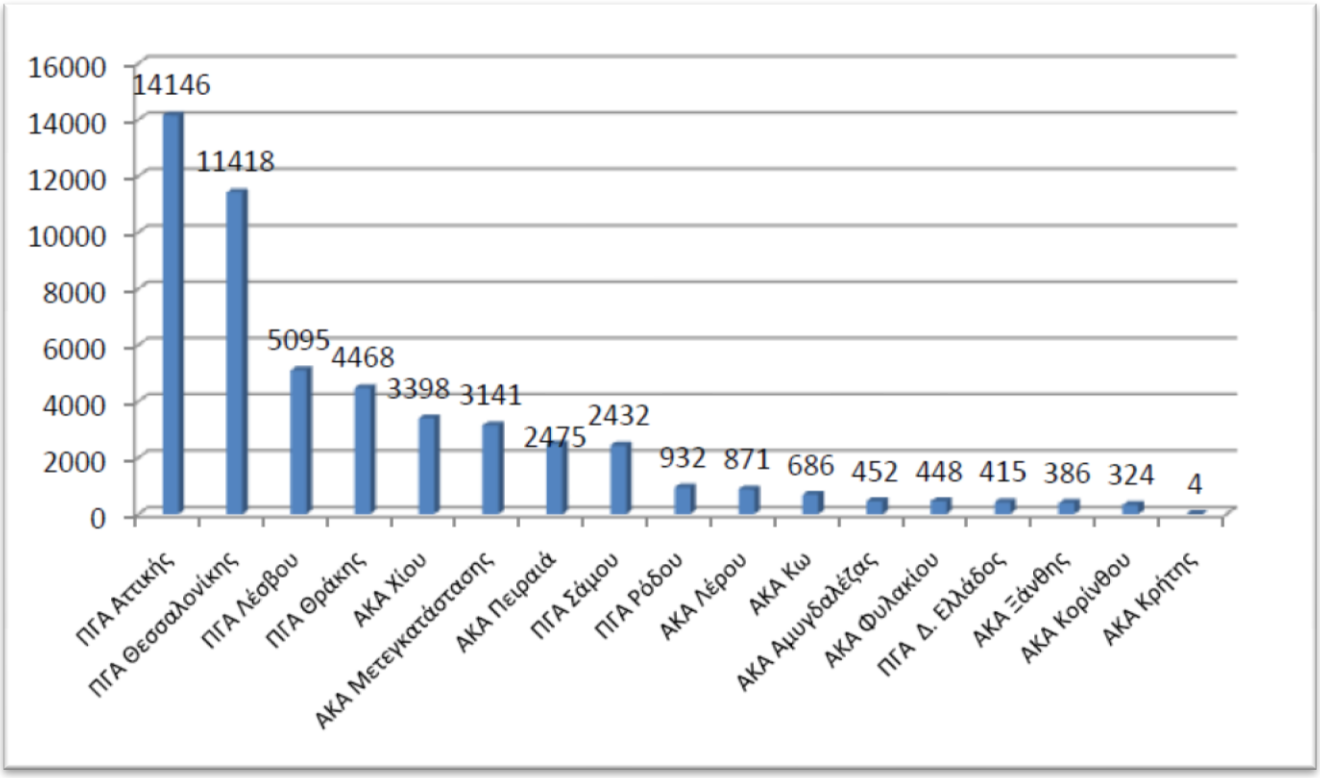
Γράφημα 12: **Μηνιαίες αφίξεις στο νησί της Χίου, 2015- 3/2016, (Πηγή: UNHCR)**

Γράφημα 13: **Σύνολο καταγεγραμμένων αιτήσεων διεθνούς προστασίας, 2014- 2016 (Πηγή: Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής)**

Γράφημα 14: **Καταγραφές αιτήσεων διεθνούς προστασίας ανά Περιφερειακό Γραφείου Ασύλου/ Αυτοτελές Κλιμάκιο Ασύλου στην Ελλάδα, 2016 (Πηγή: Υπηρεσία Ασύλου)**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ. Οδηγός Συνέντευξης

Α. ΠΛΑΙΣΙΟ ΑΝΑΦΟΡΑΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

- Λόγοι εκδήλωσης κοινωνικού φαινομένου
- Συνθήκες στο νησί πριν και μετά την εκδήλωση του κοινωνικού φαινομένου
    - Ροές, αφίξεις
    - Διαδικασίες υποδοχής
- Ρόλος γεωγραφικής θέσης του νησιού
- Αρμόδιοι υπεύθυνοι φορείς και το έργο τους
- Ανάγκες διαχείρισης κοινωνικού φαινομένου
- Γενικότερες εξελίξεις

Β. ΣΤΑΣΕΙΣ / ΑΝΤΙΛΗΨΕΙΣ / ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΕΣ

- Πριν την εκδήλωση του κοινωνικού φαινομένου, στους
    - Πρόσφυγες
    - Τοπική κοινωνία
    - Τοπικούς φορείς
    - ΜΚΟ
- Μετά την εκδήλωση του κοινωνικού φαινομένου, στους
    - Πρόσφυγες
    - Τοπική κοινωνία
    - Τοπικούς φορείς
    - ΜΚΟ

Γ. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ- ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟΥ

- Ποιούς και πώς επηρέασε;
- Τι προβλήματα δημιούργησε;
- Πού οφείλονται τα προβλήματα;
- Πώς διαχειρίζονται;

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ. Συνεντεύξεις

1. **Τοπική κοινωνία Χίου, εκπρόσωπος εθελοντικής συλλογικότητας, γυναίκα, 45 χρονών**
2. **Τοπική κοινωνία Χίου, επιχειρηματίας, άνδρας, 45 χρονών**
3. **Τοπική κοινωνία Χίου, επιχειρηματίας, άνδρας, 27 χρονών**
4. **ΜΚΟ, διερμηνέας στη ΜΕΤΑδραση, άνδρας, 30 χρονών**
5. **ΜΚΟ, υπεύθυνη δομής ανηλίκων στη ΜΕΤΑδραση, γυναίκα, 35 χρονών**
6. **ΜΚΟ, κοινωνική λειτουργός στη PRAKSIS, γυναίκα, 26 χρονών**
7. **Δημόσιος Φορέας, αντιδήμαρχος, άνδρας, 35 χρονών**
8. **Δημόσιος Φορέας, υπάλληλος αστυνομίας, άνδρας, 26 χρονών**
9. **Δημόσιος Φορέας, υπάλληλος δήμου Χίου, άνδρας, 45 χρονών**